KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI : 751

Âşık Seyrânî

HASAN AVNİ YÜKSEL

TÜRK BÜYÜKLERİ DİZİSİ : 32

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI : 751

ÂŞIK SEYRÂNÎ

«Hayatı ve Şiirleri»

HASAN AVNİ YÜKSEL

TÜRK BÜYÜKLERİ DİZİSİ : 32

Kapak Düzeni : Saim ONAN

Onay : 11.3.1987 tarih ve 928.1 — 906 sayı.
Birinci baskı, 1987
Baskı sayısı : 15.000
Yenigün Matbaacılık ve San. Ltd. Şti. ANKARA

İÇİNDEKİLER

SÖZBAŞI V

KISALTMALAR VII

BİRİNCİ BÖLÜM

SEYRÂNÎ'NİN HAYATI VE EDEBÎ ŞAHSİYETİ

A — Hayatı 1

B — Edebî Şahsiyeti ve Eserleri 8

İKİNCİ BÖLÜM

SEYRÂNÎ'NİN ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

A — Hece Vezni ile Yazılmış Olan Şiirler 31

a — Koşmalar 31

b — Semâîler 132

B — Aruz Vezni ile Yazılmış Olan Şiirler 152

a — Dîvanlar 152

b — Gazeller 159

c — Semâîler 169

ç — Kalenderîler 173

d — Şarkı 176

ŞİİRLERİN DİZİNİ 177

BİBLİYOGRAFYA 187

SÖZBAŞI

Seyrânî, 19. yüzyılın önemli şahsiyetlerinden biridir. Türkçeyi şiirlerinde başarı ile kullanması, işlediği konuların dün olduğu gibi bu gün de tazeliğini koruması ve yaşadığı devrin sosyal hayatından manzaralar sergilemesi onun önemini ortaya koyan hususlardan birkaçıdır.

Son yıllarda yapılan çalışmalar ve gün ışığına çıkarılan yeni şiirleri bizlerin onu daha iyi tanımamıza yardımcı olmaktadır.

Bu çalışmada, tanınan imkânların sınırlarını da dikkate alarak şâirin hayatı, edebî şahsiyeti ve şiirlerinden örnekler vermek istedik

Birinci bölümde, Seyrânî'nin hayatı, edebî şahsiyeti ve hakkında yapılan çalışmalar üzerinde duruldu.

İkinci bölümde, değişik şekil ve vezinde yazmış olduğu şiirlerinden örnekler verildi. Seçilen parçaların büyük bir kısmı onun tanınan ve sevilen şiirleridir. Diğerleri ise yeni olup ilk defa burada yayınlanmaktadır. Alınan örneklerin, onun fikrî ve edebî şahsiyetini değişik yönlerden ortaya koyacak nitelikte olmasına dikkat edildi. İmlâya ufak birkaç müdahalenin dışında dokunulmadı ve alınan kaynaklardaki şekline sâdık kalındı.

Seçilen şiirler, hece ve aruz ile yazılanlar olmak üzere iki bölüme ayrılarak kendi aralarında alfabetik sıraya konu.

Şiirlerin anlaşılmasında kolaylık sağlaması gayesiyle bazı kelimelerin karşılıklarının ve açıklamaların sayfa altlarında verilmesi uygun görüldü.

Eserin sonunda yer alan bibliyografya iki ana başlıktan oluşmaktadır. «Yazmalar» bölümünde, şiirlerin tespitinde esas alınan cönklerin her birinin âit olduğu yerlerdeki kayıt ve sayfa numaraları ayrı ayrı verilmiştir. «Umumî Bibliyografya» bölümü ise elden geldiğince kısa tutulmuştur.

Çalışmalarımda bana yardımlarını esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Abdurrahman Güzel'e minnet ve şükranlarımı sunuyor, bu eserin Seyrânî'nin daha geniş kitleler tarafından tanınıp sevilmesinde küçük bir vesile olmasını diliyorum.

Hasan Avni YÜKSEL
8 Kasım 1986

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
AMK. ME.	: Ankara Millî Kütüphanesi Mecmûâ-i Eş'âr
Ant.	: Antoloji
C.	: Cönk
c.	: Cilt
Derl.	: Derleyen
HNO	: Haşim Nezihi Okay
Hz.	: Hazırlayan
KRDC.	: Kayseri-Rasim Deniz Cönkleri
Matb.	: Matbaa
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
Mİ.	: Mecmuâ-i ilâhiyat
MİFAD.	: Millî Folklor Araştırmaları Dairesi
NEA.	: Nadir Eserler Arşivi
Nu.	: Numara
SS.	: Sânihât-ı Seyrânî
s.	: Sayfa
TDK.	: Türk Dil Kurumu
TFA.	: Türk Folklor Araştırmaları
TM.	: Türkiyat Mecmuası
v.	: Varak

BİRİNCİ BÖLÜM

SEYRÂNÎ'NİN HAYATI VE EDEBÎ ŞAHSİYETİ

A — Hayatı :

19. yüzyılın tanınmış halk şâirlerinden biri olan Seyrânî'nin asıl adı Mehmet'tir.

Kayseri'nin Develi (Everek) ilçesinde doğmuştur. Doğum tarihi 1800'dür. Ancak, doğum tarihi hakkında kaynaklar farklı bilgiler vermektedirler. Bir kısım yazarlar, Seyrânî hakkında ilk matbû eseri veren Hâzım Ulusoy'a dayanarak, doğum tarihini 1807 olarak gösterirler. Bazıları da daha geriye giderek 1788'i kabul etmektedirler. Son yıllarda yapılan çalışmalar neticesinde Seyrânî'nin doğum tarihinin 1800 olduğu görüşü ağırlık kazanmıştır (1).

Babası, Oruza Camii imamı Cafer Efendi, annesi Emine Hatun'dur. Dört kardeş olan Seyrânî ailenin en büyük evlâdıdır.

---

(1) — A. Hâzım Ulusoy, Sânihât-ı Seyrânî, Matbaa-i Millî İstanbul 1340, s. 6/ M. Fuat Köprülü **Türk Saz Şâirleri**, M. Kültür Yayınları, Güven Basımevi, Ankara 1964, s. 535/İ.E.M. Kemal İnal, **Son Asır Türk Şâirleri,** M.E. Yayınevi. C. 9, İstanbul 1940, s. 1665/Kadir Özdamarlar, 1984, 4. Seyrânî Seminer ve Şenliklerinde sunulan tebliğ metni. / Hayrettin İvgin, Seyrânî'nin Doğum ve ölüm tarihleri ile Bir Yaş Destanı Hakkında, 3. Seyrânî Seminer ve Şenliklerinde Sunulan Tebliğ metni.

İlk eğitimini babasının yanında tamamlayan Seyrânî, daha sonra Halâsiye Medresesi'ne devam etmiş, ancak tahsilini tamamlamadan medreseden ayrılmıştır. Medreseden hangi sebeple ayrıldığını bilemiyoruz. Ancak, onun dînî, tasavvufî bilgilerinin kaynağını teşkil eden ve şiirlerinde tesiri açıkça görülen bu tahsilin yeri önemlidir.

Seyrânî'nin gençlik yıllarının bir kısmı Develi ve çevresinde geçmiştir. 1821'lerde askere alındığı ve askerliğinin sekiz yıl kadar sürdüğü anlaşılmaktadır.

Seyrânî, genç yaşta şiire başlamış ve ünü kısa zamanda çevresine yayılmıştır. Onun sanatçı kişiliğinin oluşmasında yaşadığı bölgenin önemini gözden uzak tutmamak gerekir. Kayseri ve Develi, eskiden olduğu gibi 19.yüzyılda da önemli bir ticaret merkezidir ve ticaret yollarının üzerindedir. Çevre âşıklarının yanında uzak diyarların âşıklarının da uğrak yeri olduğu muhakkaktır.

Genç yaşta üne kavuşan ve askerlik sebebiyle de uzak diyarları görme imkânı bulan Seyrânî, artık kabına sığmaz olmuştur. O devirde halk şâirlerinin saray tarafından gördüğü ilgiden de cesaret alarak memleketini, evini barkını bırakıp İstanbul yollarına düşmüştür. Şiirlerinden onun İstanbul'a gitmek için kiminle yola çıktığını, hangi güzergâhı izlediğini çıkarabilmekteyiz. Yanında Everek'in tanınmış, zengin deri tüccarlarından Agop Ağa vardır. Niğde, Bor, Konya hattından giderken uğradığı yerlerde çalıp söylemiş, âşıklarla atışmış, geçtiği her yerde isim bırakmıştır.

İstanbul'a kaç yaşında gittiği, orada kaç yıl kaldığı, şâirliğinin dışında ne ile uğraştığı kesin olarak bilinmemekle beraber bilhassa sözlü kaynaklar bazı rakamlar, tarihler vermektedirler. Buna göre, İstanbul'a 1832'de gelmiştir. İstanbul'da bulunduğu süre içersinde Köprülü Medresesi'ne devam etmiş ve hat

sanatı ile nakkaşlık öğrenmiştir. İstanbul'da kalış süresi bir şiirinde üç yıl gösterilirken başka bir şiirinde yedi yıl olarak zikredilmektedir :

«Üç sen'oldu (*) bu Seyrânî geleli
Ta'tilini erkânını bileli
Bir ağa kazandım yokdur akranı
Maviş Ağa derler hara İstanbul»

★

«Yedi yıl eğlendi kaldı Seyrânî
Bütün tahsil etti ilmi irfanı
Sendeyken her türlü mürüvvet-kânı
Bulmadın derdime çare İstanbul»

Yıllar sonra tekrar Everek'e döndüğünde çeşitli yerlere yazmış olduğu kitabeler, Seyrânî'nin İstanbul'da kaldığı süre içerisinde ne işlerle meşgul olduğu konusunda bir fikir vermektedir.

Âşıklar halkın kulağı ve dilidir. Halkın sevgisinin ve öfkesinin en açık bir şekilde görüldüğü yer âşıkların sazı ve sözüdür. İşte bundan dolayıdır ki, yönetimler ya karşısındakileri çeşitli şekillerde susturmaya çalışmış veya onları yanlarına çekerek onlardan faydalanma yoluna gitmiştir.

Seyrânî'nin İstanbul yılları Sultan Abdülmecit devrine rastlamaktadır. İkinci Mahmut zamanında başlatılan ve daha sonra da devam ettirilmeye çalışılan birtakım yenilik hareketlerini

(*) — Sene oldu.

halka benimsetebilmek için devrin idaresi her türlü imkândan faydalanmaktadır. Zamanın önemli haberleşme vasıtalarından birisi de âşıklardır. İstanbul'un çeşitli yerlerinde âşık kahveleri vardır. Bu kahvelerde sık sık yarışmalar düzenlenmektedir. Saray, seçkin âşıkları toplayıp yarışmalar tertiplemekte, onlara çeşitli hediyeler dağıtmakta, yine 30-40 seçkin şâiri saraya bağlayarak onlara maaş bile vermektedir.

Seyrânî, İstanbul'da kaldığı zaman içersinde şâirlerin toplandığı meydan kahvelerine devam etmiş, saray tarafından düzenlenen çeşitli yarışmalara katılmış, devrin önde gelen şâirleriyle atışarak çoğuna pes dedirtmiştir. İstanbul'da varlıklı ve saraya mensup hemşehrilerinin de yakın ilgi ve iltifatını görmesine rağmen rahat değildir, hayatından memnun değildir. Onun haksızlığa, yolsuzluğa, israfa ve her türlü kötülüğe karşı isyana meyyal ruhu kendine rahat vermemiştir. Olayları değerlendirişi, yapılan değişiklikler karşısındaki tavrı her zaman sarayla uygunluk göstermemektedir. Şiirlerinden sarayla arasının iyi olmadığı anlaşılan Seyrânî'nin zamanında saraydan tahsisat alan 30-40 şâirin içinde olup olmadığını bilemiyoruz.

Sert, haksızlığa boyun eğmeyen bir yaratılışa sahip olan Seyrânî'nin olaylara bakışı, yukarda da belirttiğimiz gibi saraydan oldukça farklıdır. Özden mahrum, taklide dayalı birtakım yenileşme hareketleri, adalet çarkının adaletsizce işleyişi, rüşvet, cehalet onun ruhunda fırtınalar uyandırmaktadır. Halkın görüp, duyup söyleyemediği şeyleri o, hiç çekinmeden sazıyla, sözüyle dile getirmekte, müsebbipleri kim olursa olsun açıkça onları hicvetmektedir. Padişahlar, sadrazamlar, din ve devlet adamları, iki yüzlüler, kapkaççılar, halkı soyup soğana çeviren herkes onun «hiciv oklarından» nasiplerini almaktadırlar.

Arının deliğine çöp sokan Seyrânî, arıların hücumuna da göğüs germek zorundaydı. Dili yüzünden tehlikeye giren başını

kurtarmak için çareyi bazan tarîkatların, bazan da nüfuzlu hemşehrilerinin himayesine sığınmakta buldu.

Seyrânî'nin saraya girişi, meydan kahvelerinde âşıklarla atışıp onlara mahlâs bıraktırışı, sarayla, haksızlıklarla olan mücadelesi ile ilgili birçok olay anlatılmaktadır. Ancak, sözlü kaynaklardan gelen bu bilgileri yazılı malzeme ile desteklemek mümkün olmamaktadır.

19. yüzyıl âşıklarının ekseriyetle bir tarîkata mensup olmaları, tarîkatların âşıklar için birer sığınak oluşu, bir süre için de olsa Seyrânî'yi de etkilemiştir. Onun şiirlerindeki bazı tarîkat izleri bir arayışın, bir sığınmanın ve şâirler arasında moda bir benzer bir hareketin tesirinden başka bir şey değildir.

Seyrânî'nin umutlarla başlayan İstanbul günleri, haksızlıklarla mücadele ve acılarla, karamsarlıklarla doludur.

«Sendeyken her türlü mürüvvet-kânı

Bulmadın derdime çare İstanbul»

İstanbul'da başı tehlikeye girip de sığınacak bir yeri kalmayınca çareyi İstanbul'dan uzaklaşmada bulur. Nüfuzlu hemşehrilerinden biri (Maviş Ağa, Ali Celâlettin Efendi veya Develizâde Kasım Paşa) vasıtasıyla bir kervana katılarak İstanbul'dan Halep'e kaçırılır (1839).

Seyrânî'nin memleketten uzakta geçen bu gurbet hayatı yaklaşık üç yıl sürmüştür. Oralarda ne yapmış, kimlere kapılanmış tam olarak bilemiyoruz. Onun belli bir dalda karar kılamayan gönül kuşunun Halep'te Kadirî tarîkatına bağlandığı zikredilir. Seyrânî, Halep günlerini bir şiirinde şöyle dile getirir:

«Aşkın sermayesi kara bağlattı
Bazan düşündürdü bazan ağlattı
Kader Seyrânî'yi Haleb'e attı
Çıkmayan bu candan bezer ağlarım»

★

«Seyrânî'nin yâre dönmez yolları
Başına zindan oldu Haleb çölleri
Sert esiyor bana seher yelleri
Nazlı yârdan selâm gelmez ağlarım»

Bağdat ve Mısır'ı dolaşan Seyrânî, daha sonra Adana yolu ile Develi'ye döner. Adana'da kaldığı süre içersinde Kozanoğlu'nun ilgi ve yardımlarını görür. Bunu bir şiirinde belirterek Kozanoğlu'yu över.

«Merd arslanlar dağın başın kuşadır
Meşhur Kozanzâde Ahmed Paşa'dır
Seyrânîyi sâyesinde yaşadır
Toprağın ma'deni zer deyü geldim»

Halep dönüşü bir süre Develi'de bağıyla, tarlasıyla uğraşır. Gerek Develi'de gerek Kayseri'de şiirleriyle, sohbetleriyle dost halkasını genişletir. Fakat, geniş bir âlemi görüp tanımış, kabına sığmayan bir yaratılışa sahip olan şâir için Develi'nin sürekli mekân olamayacağı açıktır. Nihayet öyle de olur. Bir süre sonra elinde sazı Develi'den ayrılarak memleketin çeşitli yerlerini dolaşmaya başlar. Yaşı ilerleyip de artık dizlerinde dolaşacak derman kalmadığını görünce memleketine döner ve ömrünün kalan kısmını Develi'de tamamlayarak 1866'da Hakk'ın rahmetine kavuşur.

Şiirlerinden Seyrânî'nin 65 yaşından fazla yaşadığı anlaşılmaktadır.

«Elli beşte senetlerim yazdırdın
Altmışında her düzenim bozdurdun
Altmış beşte kemiklerim ezdirdin
Beni sıbyanlara döndürdün felek»

Başka bir şiirinde yaşının yüze yaklaştığı belirtilmektedir :

«Bir seher vaktinde çekip giderken
Bu yaşlı gözlerim düze dayandı
Gaflet uykusunda gafil yatarken
Eyvah ömrüm geçip yüze dayandı»

Çoğu halk şâirinin insan ömrünü safha safha anlatan yaş destanı vardır.* Bu destanlarda verilen yaşların şâirin hakiki yaşı ile alâkasının olup olmadığına ihtiyatla bakılır. Bu dörtlüklerde verilen rakamları da bu açıdan değerlendirmek gerekir. Bizim verdiğimiz doğum ve ölüm tarihlerine göre Seyrânî 66 yıl yaşamıştır.

★

Hatıralara dayalı bazı kaynaklara göre Seyrânî, Halep dönüşü hiçbir yere gitmemiştir. Bilhassa son yılları yokluklar içerisinde geçmiştir. Onun yaşayışı, çeşitli davranışları hakkında anlatılan garip olayların çoğu her türlü dayanaktan yoksundur ve yakıştırmalardan ibarettir. Ancak onun menkabeleşen hayatıyla ilgili anlatılan olayların çoğu hikmet sahibi bir şâirin özelliklerini yansıtması açısından önemlidir.

---

* — Âmil Çelebioğlu, «Türk Edebiyatında Yaşnâmeler», Türklük Araştırmaları Dergisi, 1. 1984.

Gömüldüğü mezarlık daha sonra kaldırılarak bugün üzerine ortaokul yapılmış, şâirin kemikleri de diğerleri ile birlikte başka bir mezarlığa nakledilmiştir.

Sağlığında kıymeti yeterince bilinmeyen Seyrânî'nin bugün Develi Cumhuriyet Meydanı'na elinde sazı bulunan bir heykeli dikilmiştir. Aradan yüz yılı aşkın bir zaman geçmesine rağmen o unutulmamıştır. Şiirleri hâlâ okunmakta, hatırasına izafeten seminerler, şenlikler düzenlenmektedir. Günümüzde onun hakkında gazete ve dergilerde çok sayıda yazılar yayınlanmış, kitaplar basılmıştır. Yine memleketi olan Develi'de hemşehrileri tarafından adına bir dernek kurularak hatırası yaşatılmaya çalışılmaktadır.

B — Edebî Şahsiyeti ve Eserleri :

Edebiyatımızda Seyrânî mahlâsını kullanan iki şâir daha vardır ki, her ikisi de Everekli Seyrânî ile çağdaştır. Bunlardan birincisi olan Rumelili Seyrânî'nin Edirneli olduğu sanılmaktadır. 19. yüzyılda İstanbul'da İmam Seyrânî diye de anılan ve âşık kahvelerinde, padişah huzurunda atışmalarda bulunduğu bilinen şâirin hayatı ve eserleri hakkında fazla bir bilgimiz yoktur.

Aynı mahlâsı kullanan ikinci kişi ise Ispartalı Seyrânî'dir. Asıl adı Ahmet olan âşık, aslen Ispartalı olmamakla birlikte yıllarca diyar diyar dolaştıktan sonra kalan ömrünü Isparta'da tamamlamıştır. İkinci Mahmut devrinde İstanbul'da bulunmuş, padişahın emriyle başka şâirlerle müşâarelerde bulunmuştur. Gezip dolaştığı yerleri «Seyahat Destanı»nda anlatan şâirin aruz ve hece ile güzel şiirleri bulunmasına rağmen eserleri üzerinde yapılmış derli toplu bir çalışma yoktur.

1844-1849 yılları arasında öldüğü sanılan Ispartalı Seyrânî, yukarda sözünü ettiğimiz Rumelili Seyrânî ile atışmış ve bu atışma neticesinde onu yenerek mahlâsını değiştirtmiştir.

Develili Seyrânî, şiirlerinde asıl adını kullanmamıştır. Bunun yanında mahlâs olarak kullandığı «Seyrânî» ile birlikte «deli, sofu, garip, hafız» gibi çeşitli sıfatlara da yer vermiştir. Her üç Seyrânî'nin şiirleri üzerinde henüz mukayeseli bir çalışma yapılmadığından bu sıfatların hepsinin mi, yoksa bir kısmının mı Develili Seyrânî'ye ait olduğunu bilemiyoruz. Kaldı ki, şöhretinden dolayı diğer şâirlerin şiirlerinden bazılarının da bu şâire mal edilmiş olabileceği kuvvetle muhtemeldir.

Fuat Köprülü, şâirin «Seyrânî» mahlâsını alışında Ispartalı Seyrânî'nin tesirinin olduğunu sanmaktadır. Fuat Köprülü'nün bu şekilde düşünmesine sebep, o yıllarda Ispartalı Seyrânî'nin şöhretinin daha fazla olmasındandır.

Âşık edebiyatında bâde içme veya rüya motifi bir gelenek icabıdır.* Şiire yeni başlayan veya kendisine bir mahlâs seçen kişi, bunu bir rüyaya, ya da bir efsaneye bağlar. Yahut uydurduğu bir hikâye, başından geçen bir olay, zaman içersinde çeşitli değişikliklere uğrayarak efsaneleşir. Bu geleneği hemen bütün özellikleriyle Seyrânî'de de görmekteyiz. Onun şiire başlaması ve mahlâs alışı aşağıda bahsedeceğimiz efsaneye dayandırılabileceği gibi gezip dolaştığı için de «Seyrânî» mahlâsını kendisine uygun gördüğü düşünülebilir. Çünkü dilimizde «seyran etmek» deyimi genellikle gezip dolaşmak anlamında kullanılmaktadır.

Sânihât-ı Seyrânî'nin yazarı Hâzım Ulusoy, eserinde bu konuyla ilgili şu olayı anlatır: «Bir yaz mevsiminin mehtaplı gecesinde mahalle mescidinin imamı bulunan pederinin kapısı vurulur. «Cemaat dışarda kaldı, sabah namazının vakti geçiyor» gibi sesler yükselir. Babası, yatağından telâşla fırlar. O zaman on beş yaşında bulunan oğlu Mehmet'i mescidi açmaya ve kandilleri yakmaya gönderir. Fakat, Mehmet kapıyı açtığında kandillerin yandığını görür. Donuk ve ölgün ışıklar saçan kandillerin altında muntazam saflar bağlayan yeşil kavuklu, ak sakallı, iri gövdeli,

* — Umay Günay, Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Ankara 1986, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, sayı 16, 186 s.

kıyafetleri azametli, nur yüzlü bir cemaat görür. Titrer, korkar, düşer bayılır ve günlerce ortadan kaybolur.

Yavrusunun böyle esrârengiz bir şekilde ortadan kaybolmasından dolayı annesi ağlar, çırpınır. Nihayet bir hafta sonra Mehmetlikten Seyrânî mahlâslı şâirliğe geçen oğlunu baygın bir halde bağlarında bulur.»

Halk tarafından oldukça benimsenen bu efsane ile Seyrânî, pîrler elinden dolu içerek ermiş bir şâir olur. Hazım Ulusoy'un derlediği bu efsaneyi biraz değiştirilmiş şekliyle Develi Müftüsü Abdullah Develioğlu, babası Süleyman Efendi'nin ağzından şu şekilde anlatmaktadır: «... Oruza Camii imamı olan Cafer Efendi, hastalandığı bir gün oğlu Mehmet'e, «Bugün camiye git ve namazı kıldır» der. Mehmet, sabah oldu sanarak gece yarısı camiye gider. Fakat cami açıktır ve içerde ışıklar yanmaktadır. Camide tanımadığı nur yüzlü insanlar vardır. Namaz kılınıp dışarı çıkılınca içerdekiler «gezelim» diyerek onu alıp Elbiz bağlarına götürürler. Orada üzüm yerler. Halbuki mevsim kıştır ve ortalık karla kaplıdır. Oradan Bağdat'a giderek İmâm-ı A'zâm'ı ziyaret ederler. Sonra tekrar Elbiz bağlarına gelip üzüm yiyerek dağılırlar. Mehmet, evine döndüğünde gördüklerinin tesiriyle şiirler söylemeye başlar.»

★

Seyrânî, hece ve aruz vezni ile şiirler söylemiştir. Ahmet Hazım'ın verdiği bilgiye göre, hece ile olan şiirlerini irticâlen ve elini başının üstünde gezdirip gözlerini belirli bir noktaya dikerek söylemiştir. Aruz vezni ile olan şiirlerini ise yazmak suretiyle meydana getirmiştir. Hece ile ve irticâlen söylediği şiirlerde Seyrânî, sazını kullanmaktadır. Yine Ahmet Hazım'a göre O, musiki yönünden pek kabiliyetli olmamakla birlikte sazını yanından hiç eksik etmemektedir.

Şâirin hece ile söylemiş olduğu şiirlerde dil oldukça sadedir. Aruz ile yazılmış olan şiirlerde ise dilin yabancı kelime ve tamlamalarla ağırlaştığı görülmektedir. Ancak aruzla yazılmış olan bu şiirlerdeki yabancı unsurlar, zamanına göre pek ağır sayılmazlar. Hattâ bunlardan bir kısmı günümüzde bilinen ve kullanılanlardandır: âb-ı hayat, bâd-ı sabâ, bî-vefâ, diyâr-ı gurbet, bülbül-i şeydâ, zülf-i perîşân gibi.

Aruz vezni ile Divan şâirlerini aratmayacak tarzda şiirler yazması o dönemde halk şâirlerinin kendisini saraya ve münevver zümreye kabul ettirme kaygısından ileri gelmektedir. Yine bu tarz şiirler onun bu vadide de at oynatabileceğini, kültür seviyesinin hiç de Divan şâirlerinden aşağı olmadığını gösterir. Bu durumu 19. yüzyılda aydın-halk yakınlaşmasının bir nişânesi olarak da görmek mümkündür.

Seyrânî, şiirlerinin büyük bir kısmını hece ile söylemiştir Bu şiirlerin bütünü dikkate alındığında şâirin kuvvetli bir nazım tekniğine sahip olduğu görülmektedir. Çoğu koşma tarzında ve kusursuz olan bu şiirlerin yanında acemice söylenmiş, vezin ve kafiye yönünden oldukça bozuk şiirlerin de bulunuşu ilk bakışta şâirin ünü ile bağdaşmamaktadır. Fakat bu tip şiirlerde görülen hataların şâire ait olduğunu sanmak da çok güç. Şekil ve muhteva yönünden zayıf olan şiirlerin başka şâirlere ait olabileceği ihtimali kuvvetle muhtemeldir. Yine şiirlerin alındığı cönklerin kıymeti, cönk sahiplerinin sosyal yapıları da burada önemli bir hususdur.

İstanbul'da bulunmuş, medrese tahsili görmüş, Arapça ve Farsçaya yeterince vâkıf olduğu anlaşılan gezgin bir şâirin bütün şiirlerinde aynı dil özelliklerini görmek mümkün değildir Bununla beraber hece ile olan şiirleri bize şâirin yaşadığı bölge olan Develi ağzı hakkında da bilgi vermekten geri kalmamaktadır. Meselâ Develi yöresinde kullanılan şu kelimelere onun şiir

lerinde bol bol rastlamaktayız. «Ağa, büvelek, çalkanmak, çam çırak, bozulamak, bitek, cücük, çatlımçanak, çeç, çember, çerez, çorlu, çökelek, değirmi, döleşmek, evmek, esvap, gevmek, hödük, helke, kirmen, natır, puhağı, pece, sümsek, şelek, uğru, üleş, üleşmek, yorgalamak, yunmak, vb.»

Seyrânî'nin şiirlerinde dikkati çeken diğer bir husus da kullandığı kafiyelerin çeşitliliği ve orjinalliğidir.

«Şu cihânın sakın binme okuna
Derde devâ o yâsini okuna
Cümle uğrar o ecelin okuna...»

★

Er isen sözünü yürüt, bin ata
Söz ana değildir bencedir ata
Olur olmaz adam söz ata ata...»

Aruz vezni ile yazılmış olan şiirler içerisinde şekil ve muhteva yönünden oldukça başarılı olanlar bulunmakla beraber hece ile yazılan şiirlerle kıyaslandığında bunların ikinci plânda kaldığı görülmektedir. Bir halk şâiri olarak haklı bir üne kavuşan Seyrânî'yi aruzla yazdığı şiirlerle değil hece ile söylediği şiirlerle değerlendirmek daha yerinde olur. Bu tarz şiirlerde vezin genellikle başarılıdır. Bu vezinle daha çok divan, gazel, müstezad, kalenderî, semâî gibi nazım şekillerini kullanmıştır. Bunların yanında şarkı, tercî-i bend ve terkîb-i bend de yazdığı görülmektedir.

Seyrânî'nin şiirlerinde dikkati çeken diğer bir husus da edebî sanatları bol ve başarılı bir şekilde kullanmış olmasıdır. Kul-

landığı mecazların çoğu orjinal ve mahallîdir. Kullanılan edebî sanatların başında teşbih, teşhis, tenâsüb, tezâd, telmih, irsâl-i mesel gelmektedir. İşte bunlardan birkaçına örnek :

Teşhis : «Zulmünden vekîl-i Âli-i resûlün
Hicâbdan sikkenin kızılı çıkdı
Şer'in ahkâmından zevi-l ukûlün
Reylerinden âlem usandı bıkdı»

Teşbih : «Seyrânî bir şâir gördüğü zaman
Koç gibi meydana girip tokuşa»

«Câhil adam misli yaban arısı
Çeç yapsa bal yapmaz orman içinde»

Telmih : «Kim bildi Mansûr'un «Enel-Hak»lığın
Nesîmî'nin postu yüzülmeyince»

İrsâl-i mesel : «Balık başdan kokar bunu bilmemek
Seyrânî gafilin ahmaklığından»

Tezâd : «Ne tırnak idim ayakda
Ne tac gibi serde idim»

Cinas ve redif de Seyrânî'nin şiirlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu bakımdan ona bir cinas şâiridir dense yeridir :

«Her âşık içdiğin hayat sanırlar
Her meclisi avlu hayat sanırlar
Ben memât olsam da hayat sanırlar
Sağlığında girdi Seyrânî sine»

Bir halk çocuğu olan Seyrânî'nin şiirlerini renklendiren, onlara güç katan kültür unsurları, hemen bütünüyle halkın bitmek, tükenmek bilmeyen kültür pınarlarından süzülüp gelmektedir. Bunlardan bir katre olan atasözleri ve deyimler de onun şiirlerini süsleyen değerlerdendir. Öyle ki, şiirlerde kullanılan ata sözleri ve deyimler bir sözlük oluşturacak kadar çoktur. Bunlar bazen şiirlere usta bir şekilde yerleştirilmiş, bazen de öz olarak verilmiştir. Verdiğimiz şu birkaç örnek dahi bu durumu açıkça ortaya koymaya yeterlidir :

«Aşa soğuk su katmak», «Defterini dürmek»,
«Beli bükülmek», «Gözden düşürmek», «Kanını kurutmak»,
«Cebi delik», «Saçını sakalını yolmak», «Yüzsuyu dökmek»
«Altun eğer vursan eşek at olmaz
Şimdi kişi bildiğine gidiyor»

★

«Yanmasa ateşin tütmez tütünün
Allah yardımcısı sıtkı bütünün»

★

«Bal tutan elbette parmağın yalar
Cismime hüsnünden gör ne bulaştı»

★

«Bir ekmenin olur bir de biçmesi
Bir konmanın olur bir de göçmesi»

★

«Tırnağın bulsan başın kaşırdın
Seyrânî'yi doğru yoldan şaşırdın»

Daha önce de belirttiğimiz gibi Seyrânî, daha çok hece vezni ile yazdığı şiirlerle tanınır. Hakkında yayınlanan yazılarda aruz ile de şiirler yazdığı, ancak bunların az ve hece ile yazılanlar kadar kuvvetli olmadığı belirtilir.

Şâirin tespit edebildiğimiz 650'yi aşkın şiirinden 500 kadarı hece, gerisi aruz vezni ile yazılmıştır. Hece ile yazılan şiirlerde daha çok on birli hece kalıbı kullanılmıştır. Koşma cinsi olan bu şiirler 6+5 veya 4+4+3 duraklıdır. Fakat şiirlerin hepsinde durakların muntazam, olduğu söylenemez. Bazı şiirlerde vezin hatalarına da rastlandığı olur. Hece düşüklüğü veya hece fazlalığı şeklinde görülen bu hataların şâir tarafından yapılmış olacağını sanmıyoruz. Şiirlerde görülen bu vezin hataları müstensihler tarafından yapılabildiği gibi ezgiyle söylenen bazı şiirlere söyleniş esnasında ilâve edilen kısımların yazıya geçmesiyle de meydana gelmektedir. Meselâ :

«Yüce dağ başından çekilir duman
Dumanın elinden ah güzel **hâlim pek yaman**
Soyunup koynuna sevdiğim **girdiğim zaman**
Unutma sevdiğim sardığım **her gün an beni»**

Bir türküden alınan bu dörtlüğün mısralarındaki «ah güzel, sevdiğim, sardığım» kelimeleri çıkarıldığında veznin normale döndüğü görülmektedir.

Hece vezni ile yazılmış olan şiirlerin diğer bir kısmı ise semâilerden oluşmaktadır. Sekiz heceli olan bu şiirler 4+4 duraklıdır. Bunlarda da koşmalarda olduğu gibi bütünüyle durak birliğinin olduğu söylenemez.

Aruz ile yazılmış olan şiirler içerisinde de gerek muhteva gerekse teknik açıdan oldukça başarılı olanlar vardır. Kullandığı nazım şekilleri çeşitlidir. Ancak, bunların bir kısmı müstakil bir

nazım şeklinde olması gereken özelliklere haiz değildir. İmale ve ihafların çokluğu, vezin hataları dikkat çekici nispettedir. Bu durum onun aruzu hece gibi kullanma alışkanlığından kaynaklanmış olabilir. Ayrıca hece veznindeki hatalar için söylenen hususlar aruzla yazdığı şiirlerde görülen hatalar için de söylenebilir.

★

Halk şâiri, halkın gözü kulağı, kalbi ve dilidir. Halkın derdi, dileği, sevgisi ve nefreti, âşığın dilinde, telinde şekillenir. O, bir bakıma çağının aynasıdır. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın da belirttiği gibi Seyrânî, Tanzimatın getirdiği huzursuzluklara, yozlaşmaya, Batı taklitçiliğine karşı dînî ve millî değerlerine bağlı halkın gösterdiği tepkinin bir sözcüsü durumundadır. O, yaşadığı çağı, gezip gördüğü yerleri güzellik ve çirkinlikleriyle açık bir şekilde dile getirmiştir. Gördüğü kötülükler ve haksızlıklar karşısında susmamış, bu yolda rahatı bir yana, hayatını hiçe saymıştır. Hasret ve yokluklar içersinde geçen sürgün hayatı onun açık sözlülüğünün başına açtığı felâketlerden başka birşey değil dir.

Seyrânî, devrinde taşlama şiirleriyle dikkatleri üzerine çeken bir şâirdir. Hakkında yazanlar onun bu yönü üzerinde haklı olarak müşterek kanâate sahiptirler. Ancak bu durum onun diğer konularda başarısız olduğu anlamına gelmemektedir. Haksızlıkların, yalanın, riyanın kol gezdiği bir dünyada kalbi dilinde bir şâirin olaylara ilgisiz kalması düşünülemez. O, olaylar karşısında tavrını en açık ve en sert bir şekilde ortaya koymaktan çekinmemiştir. Ancak, sert olduğu kadar duygulu olan şâirin sosyal temalı şiirlerinde bile bir zekâ inceliği görülür. Taşlamaları ferdî olmaktan çok sosyal niteliklidir. Şahıslara yönelik şiirlerinde bile dikkat edildiğinde şahıstan hareketle sosyal bir olayın ele alındığı görülür.

"Edelim nazmile bir hoş nasihat
Dinlesin tâlib-i destân olanlar" şeklinde başlayan destan bunun en güzel örneğidir

Seyrânî'nin şiirlerinde sosyal temalı olanlar önemli bir yer tutar. Bunlarda doğruluk, riyâ, rüşvet, haksızlık, fakirlik, hak, adâlet, cehâlet, din istismarı gibi konular oldukça fazla işlenmiştir.

Onun İstanbul yılları, iktisadî çöküntünün hızlandığı, sosyal huzursuzlukların arttığı, zengin ile fakir arasındaki mesafenin alabildiğine açıldığı bir dönemdir.

"Haydutlar acaba bilmem ne millet
Çekdirir âleme fakr u mezellet
Âdeme bulaşır var iki illet"

Humma ve uyuz, devrin önemli hastalıklarındandır. Halka zulmedenler bir bakıma milletin başına belâ olan bu illetler gibidir. Memleketi soyup soğana çevirenleri Seyrânî, dağdaki haydutla bir tutar ve onları kendi milletinin mensubu bile kabul etmez.

Haksız olan, halkı soyan kim olursa olsun, hangi mevkide bulunursa bulunsun onun şiirlerinde teşhir edilmekten kurtulamaz. Hak ve adâlet dağıtan müesseseler laçkalaşmıştır. Oralardan çıkan kararlar yanlış ve haksızdır. Seyrânî, bu hususları şöyle dile getirir.

★ ★

«Küçük lokma ile dolmaz avurdu
Ne yaman insanı kesdi kavurdu
Cihanın külünü göğe savurdu
Geçdi sadârete hayvan olanlar»

Seyrânî, devlet idaresindeki çöküntüye, yabancı taklitçiliğine, idarede hissedilen yabancı parmağına ilk temas edenlerden biridir :

«Âlemde bir devir dönüyor amma
Devr-i İngiliz mi Frenk mi bilmem»

Ülkedeki başıbozuk gidişin kaynağı baştadır. Baştaki çözülme aşağı doğru yayılmaktadır. Seyrânî, bu durumu şu özlü sözlerle dile getirir :

«Balık başdan kokar bunu bilmemek
Seyrânî gâfilin ahmaklığından»

Her kim olursa olsun yüklendiği görevin şuurunda olmalıdır. Bu kişi sultan da olsa haddini bilmeli ve gerekirse ona haddi bildirilmelidir :

«Sultan isen koyma boynunda vebal
Her işin sonunda var elbet zeval
Bir mezâristâna gir eyle suâl
Kimdir o hâk ile yeksân olanlar»

Adâlet dînin temelidir ve her şeyin başıdır. Bu bakımdan insanın her türlü kötü davranıştan sakınması gerekmektedir :

«Terkeyle Seyrânî sû-i ameli
Adâlet değil mi dînin temeli»

★

«Etmek farzdır ulul emre itâat
Ulul emre farzdır etmek adâlet»

Seyrânî, fırsat buldukça dîni kötüye kullananlara çatar Çünkü ehil olmayanlar dînî konularda hükümler vermekte, şahsî menfaatleri uğruna onu istismar etmektedirler. Bu durum karşısında her samimî Müslüman gibi Seyrânî'nin de tavrı açık ve kesindir. Fakir-zengin ayrımı cemiyet için onulmaz bir yaradır:

«Tok olanlar belki Seyrânî seni de tok sanırlar
Aç olanlar dünyada hiç tokluğu da yok sanırlar»

★

«Senin var yer içersin yemez içmezlerin halin
Düşünmezsin behey kardeş olur mu böyle ihvanlık»

Halk devamlı vermekte fakat birşey alamamaktadır. Öyle olduğu halde halkın derdini dinleyecek kimse de yoktur. Halkın çaresizliğini Seyrânî, bir şiirinde şöyle dile getirir :

«Bu şehrin dirliği kaçdı neyleyim
Mezâda döndük libâsımız şalımız
.....
Bir bağ kaldı ona döndük gözümüz
Şimden geri vîrân oldu buralar
.....
Şam'a gitsek rahat m'ola oralar
Böyle diyor akıllımız delimiz»

Fakat şâir halkın kötü durumunun böyle devam edemiyeceğini, tahammül gücünün kalmadığını ve onun âhının yerde kalmayacağını belirtir.

Halkın içinde bulunduğu durumu padişah görmezse etrafındakiler ona memlekette cereyan eden halleri söyleyebilmelidir. Bu yapılmıyorsa şâir kendini sorumlu hissederek padişah da olsa gaflet içersinde olan idareciyi ikaz edebilmelidir :

"Şeyhülislâmdan sorma (bizi ey) haşmetmeâb
Sevâba günah der günâha sevâb
Fukara hakkında hayırlı cevâb
Söyleyecek dili kökden kurumuş"

⁎

Cehâlet, cemiyetin sırtından silkip atması gereken bir illettir. Cehâlet, içkinin de, zinanın da başlıca kaynağıdır. Din, lâyıkı ile anlaşılıp da dürüst hareket edilse; din adamları, adalet dağıtanlar, İslâmı hakkıyla yaşasalar kötülüklerin çoğu ortadan kalkacaktır.

"Görmüş yok cihanda câhilden vefâ
Vefâ umup etme kendine cefâ
Olur mu insana zehirden şifâ
Fikretsin gönülden ihvânolanlar"

⁎

"Hiç kimse kimsenin gayretin gütmez
Ânınçün hak sözün tutup işitmez
Meyhaneye gider câmiye gitmez
Kadısı müftüsü şeytan olanlar"

Seyrânî'ye göre Allah yolundan uzak bir hayat, cehâlet bataklığında sürüklenmekten başka bir şey değildir. İnsan bu bataklıktan ancak erenlerin eteğinden tutmak suretiyle kurtulabilir:

"Alan aldı erenlerden himmeti
Câhile âlemde etmem minneti"

✶

"Nevm-i âlemde cehâletden uyandı gözüm
Mest-i müdâmlıkdan gönlüm uyandı"

Seyrânî'nin şiirlerinde dînî konular önemli bir yer tutar. Onun geniş bir dînî kültüre sahip olması ailesinden ve görmüş olduğu medrese tahsilinden ileri gelmektedir. Şiirlerindeki dînî motifler onun her türlü riyâdan uzak, bilgili ve samîmî, ehl-i sünnet akidesine bağlı bir Müslüman olduğunu göstermektedir. Dînin istismarcılar elinde kötüye kullanılmasından acı duymaktadır.

"Sofu tesbih çeker döner vir okur
Gözü hayvan yemi çalmada olur"

✶

"Medrese kaçkını softa bozgunu
Selâm vermek için insan beğenmez"

.....

Âleme ta'neder yanına varsan
Seni de yanıltır mes'ele sorsan
Bir cim bile çıkmaz karnını yarsan
Gelir meclise de erkân beğenmez"

Kendisi namazını ihmam etmez ve bunu herkese öğütler:

«Beş vaktini kılan Hakk'ın hasıdır
Vebâlini bilmeyen kişi asîdir»

★

«Beş vaktini kıl da gözet Sübhânı
Cehennem nârından kurtar bu canı»

★

«Dîn-i İslâmdan murâd tutmaktır Allah emrini
Yapmamaktır nehyini bin devr-i eyyâm eylese»

Verdiğimiz bu birkaç örnek bile onun îman ve amelde ne derece samimî bir kişi olduğunu gösterir.

Seyrânî, şiirlerinde âyet ve hadislere bazan meâlen, bazan da telmihlerle sık sık başvurur. Şiirlerinde yer alan dînî motiflerden başlıcalarını şu şekilde sıralayabiliriz: «Allah, peygamber, âyet, hadis, âhiret, dört halife, cennet, cehennem, mahşer, sırat, melek, şeytan, namaz, oruç, hac, zekât, Kur'ân, Zebûr, Tevrat» vs.

«İnsan dedikleri hep bir soy imiş
Kudret ölçüsünde hep bir boy imiş» (2)

★

«Seyrânî hak söz tatlıdır candan
Zikir kalbe yakın damardan kandan
Münezzehdir Allah sûret mekândan
Nerde zikrin etsen hemen andadır» (3)

---

(2) — Hucur Suresi 13. âyet: «Ey insanlar! Hakikat biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışasınız diye sizi milletlere ve kabilelere ayırdık».

(3) — Vâkıa Sûresi, 85. âyet: «Biz ona sizden daha yakınız, ama siz göremezsiniz»

Arı diri bir îman sahibi olan Seyrânî, ilk dönemlerinde bel ki dağınık bir hayat sürmüştür ama kâmillik döneminde geçmişi gözler önüne sererek pişmanlık duyduğunu açıkça ortaya koy masını da bilmiştir. Zaten onun şiirlerindeki coşkunluğun bir kaynağı da dindir.

Şiirlerindeki dînî unsurların en önemlilerinden birisi Hazreti Muhammed'dir. Şiirlerde Hz. Muhammed'e çok değişik ifa delerle yer verilmiştir. Ona göre güzelliğin özü, Hakk'ın en sevgili kulundan alınmıştır. Kur'ân yolundan ayrılmayan bir kişi onun dostu ve yoldaşıdır. Onun şefaatine mazhar olmayan Allah'ın rahmetinden mahrum sayılır. Yer gök onun yüzü suyu hürmetine yaratılmıştır.

«Ben bir abd-i Hak-Perestim ey Nebiyyi muhterem
Âşık Seyrânî'yi et kendine yâr ibtidâ»

★

«Medîne'ye ziyarete varam mı yâ Resûlallâh
Merkadine yüzüm sürmek kerem mi yâ Resûlallâh

★

Seyrânî, yeniliklere açık, okumaya ve ilme önem veren bir şâirdir. Batıdaki gelişmeleri, telgraf, vapur gibi ülkeye giren çeşitli yenilikleri, yeni mahkemeleri, okulları onun şiirlerinde görmek mümkündür.

Güzel ve güzellikler, şâirimizin dikkati çeken başka bir yönünü teşkil eder. O, her türlü güzelliğe tutkun, seven, sevgisini en güzel bir şekilde dile getiren içli, usta bir âşıktır. Şiirlerindeki sevgili genellikle vefasızdır, zalimdir, erişilmeyendir. Aşk insana acı verir ama onu yüceltir. Aşkın sonsuza kadar devam edecek olan tarafı da onca budur.

"Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş
Kıyamete kadar sökülmez imiş"

derken bunu vurgulamaktadır.

Ey tabib elden gelirse yaremi gel emleme
Yâr elinden gelmedir bu yâreyi merhemleme"

Sevgi yolunda çekilen acılar, tabibin verdiği merhemden daha iyidir seven biri için.

Seyrânî'nin şiirlerinde güzeller mahallî özellikleriyle ve isimleriyle de arz-ı endâm ederler. Bu durum onun ne derece hayatla iç içe olduğunu gösterir.

*

O, güzel ve güzelliklerden başka yardımını gördüğü kişileri övmesini de bilen bir kişidir. YErdiğini yerin dibine batıran mizacı, gerektiğinde övdüğünü de göklere çıkarabilmektedir:

"Merd arslanlar dağın başın kuşadır
Meşhur Kozanzâde Ahmet Paşa'dır
Seyrânî'yi sâyesinde yaşadır
Toprağın ma'deni zer deyu geldim"

*

Türk sosyal hayatında tarîkat ve tekkelerin önemli bir yeri vardır. Medreselerin katı kuralları karşısında tekkelerin hoşgörüyle açılan kapıları devamlı olarak alâka görmüş ve halkın eğitilmesinde mühim görevler üstlenmişlerdir. Tarih boyunca birer mektep niteliğinde olan bu müesseselerden nasiplenmeyen insan çok azdır. İşte bu noktadan hareket edildiğinde Âşık Seyrânî'nin

hangi tarikattan olduğu akla gelmektedir. Onun mensup olduğu tarîkat hakkında değişik görüşler ileri sürülmüş olmakla beraber henüz kesin bir neticeye varılmış değildir. Onun Bektâşî olduğunu açıkça beyan edenlerin yanınd, Fuat Köprülü; "Tasavvuf ıstılahlarını daima kullanan Seyrânî'nin Bektâşî tarîkatına mensup olmasa bile Bektâşî zevkine yabancı olmadığı açıkça görülüyor" (4) diyerek farklı görüşte olduğunu belirtir. Ayrıca Seyrânî'nin;

"Bahaüddîn Muhammed'den o pîri nakşîbendimden
Yetişdi fikrime rûhânî himmet dilpesendimden"

şeklindeki beyitine dayanarak Nakşibendî olduğu iddiası da mevcuttur. (5)

Sözlü kaynaklardan yazıya geçen bilgilerde Seyrânî'nin Kadirî tarîkatına girdiği ve bu yolda hayli mesafe katettiği hususu da yer almaktadır. Çocuklarının bazılarının isimlerinin Kadirî ululârının isimlerinden oluşu, Seyrânî'nin tarîkatın özelliklerinden olan birtakım garip hareketlerde bulunması, şiirlerinde yer yer rastlanan ehl-i beyyt sevgisi ve bazı Kadirî şeyhleriyle olan yakın dostluğu araştırmacıları böyle bir neticeye götüren hususlardandır.

Netice itibariyle O, sürekli arayış içerisinde olan, fakat, İslâmın özünden taviz vermeyen ehl-i sünnet birisidir.

---

(4) - Prof. Dr. M. Fuat Köprülü, T**ürk Saz Şâirleri,** M. Kültür Yayınları, Güven Basımevi, Ankara 1962, s.537
(5) - İ.E.M. Kemal İnal, **Son Asır Türk Şâirleri,** C.9, M. Eğitim Yayınevi, İstanbul 1940, s.1665-1666

«Dînim dîn-i İslâm temiz îmânım
İkrârı dilimde sözümde buldum
Allah bir resûl hak yokdur gümânım
İmânın nûrunu özümde buldum»

★

«Amel sazım bozuk düzen çalmışım
İsyan deryasına düşüp dalmışım
Aziz gecelerde gâfil kalmışım
Nevm-i gaflet düşman imiş başıma»

Şiirlerinden rastgele aldığımız bu iki örnek yukardan beri belirttiğimiz hususlara ışık tutacak niteliktedir. Onun, alabildiğine geniş olan şiir dünyası içersinde bazı tarîkatların izlerini bulmak mümkünse de bunların bir bütün içersinde fazla bir önem arzetmediği görülmektedir. Seyrânî, çiçekten çiçeğe gezen arı misali, zaman zaman bir pîre sığınmış olabilir ama onun yaratılışı ömür boyu tek bir eteği tutacak bir yapıda değildir.

★

Seyrânî'nin şöhreti yaşadığı dönemde de oldukça yaygındır. Çağdaşları içerisinde en fazla dikkati çekenlerden biri de Odur. Seyrânî'nin şiirlerinden, kendisinden önce yaşamış halk ve divan şâirlerini okuduğu ve onlardan az da olsa etkilendiği anlaşılmaktadır. Bunlar içerisinde Fuzûlî, Yunus Emre, Karacaoğlan, Âşık Ömer, Gevherî, başlıcalarıdır.

«İkram eden dostlarıma varırım
Aşkın nârı ile ben de farırım
Olura olmaza meyil veririm
Öldürmeli beni döğmeli değil», şeklinde devam eden şiir Karacaoğlan'ın «Ilgıt ılgıt esen seher yelleri» mısraı ile başlayan şiirine bir nazîre niteliğindedir. Yine:

«Nedendir ey kaşı yayım nedendir

Gecelerde benim uyumadığım

Ayrılığı çetin derler ölümden

Ayrılık derdine doyamadığım», şeklindeki dörtlükle başlayan şiir yine Karacaoğlan'ın «Nedendir de kömür gözlüm nedendir» şeklinde başlayan şiirinin oldukça tesirindedir.

«Bahçelerde biter sümbül

Bu Seyrânî olmuş bülbül

Al yanağın kırmızı gül

Solar m'ola bencileyin»

Son dörtlüğünü verdiğimiz bu şiirde ise Yunus Emre'nin tesiri açıktır.

«Gel Seyrânî doğru râha git cümleden fariğ ol

Olmaya vahdet makamı kûşe-i uzlet gibi», beyiti ile biten şiir ise Kanûnî'nin meşhur dörtlüğüne nazîredir.

«Yakub da yine hasretini gücile buldı

Der Seyrânî ol Yusuf-ı Kenânıma değme», beyiti ile biten şiir de bütünüyle Fuzûlî'nin «dokunma» redifli şiirinin tesiriyle söylenmiştir.

Verdiğimiz bu örnekler onun daha sonra ne derece yol katettiğini göstermek içindir.

Güçlü şâir, hayatta olduğu gibi ölümünden sonra da değerini koruyandır. İşte Seyrânî, gerek hayattayken, gerekse öldükten sonra örnek alınan, yolundan gidilen ender şâirlerden birisidir. Dertli, Hüznî Baba, Emrah, Şem'î, Revâî, Tokatlı Nuri ve daha nice tanınmış halk şâirinde onun tesirini görmek mümkündür.

★

Ispartalı ve Rumelili Seyrânîlerle çağdaş olan Everekli Seyrânî'nin isim ve şiirlerinin görüldüğü ilk kaynaklar cönk ve şâirnâmelerdir. Şiirlerinin yaşadığı dönemde cönk ve mecmûalara geçmesionun doğum tarihi hakkında bir fikir verdiği gibi yaşadığı dönemde de ne kadar tanınmış bir şâir olduğunu gösterir. Ankara Millî Kütüphanesi'nde onun şiirlerinin bulunduğu cönklerden birkaçının yazılış tarihi bunu açıkça göstermektedir:

Cönk numarası : 27, tarihi : 1253/1837
" " : 67, " : 1250/1834
" " : 159, " : 1242/1826
" " : 51, " : 1235-1239/1819-1823

Seyrânî'nin zikredildiği eski kaynaklardan birisi de Antalya'da 1257/1841 tarihinde kaleme alınan Hızrî'nin Şâirnâmesi'dir. Bu şâirnâmenin 44 numaralı dörtlüğünde Seyrânî de zikredilmekte ve devrinde tanınmış "mâhir" bir şâir olduğu belirtilmektedir:

"Virdî, Verdî, Râzî şâir sayılur
Devrânî, Seyrânî mâhir sayılur
Terkîbî, Terkemî vâfir sayılur
Virânî, Hisâbî hem dahi Güftî (6)

Seyrânî'nin hayatı ve şiirleri ile ilgili ilk ve en derli toplu çalışma, Everekli Müftizâde Ahmet Hazım'ın **'Sânihât-ı Seyrânî'** adlı matbû' eseridir. (7) Yine bu konuda yayınlanmış ikinci önemli eser Haşim Nezihi Okay'ın Develili Seyrânî (8) isimli ki-

(6) - Prof. Dr. Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatı Araştırmaları**, K. Bakanlığı MİFAD Yayınları. 24, Ankara 1967, 364.s.
(7) - Ahmet Hazım Ulusoy, **Sânihât-ı Seyrânî**, Matbaa-i Millî, İstanbul 1340, 260 s.
(8) - Haşim Nezihî Okay, **Develi'li Seyrânî**, Maarif Kütüphanesi ve Matb. İstanbul 1953 (Yeni Basım 1963), 240 s.

tabıdır. Yeni harflerle yayınlanan ve iki baskısıolan bu kitap, içersinde 205 şiir bulunan **Sânihât-ı Seyrânî**'ye yetmişi aşkın yeni şiir eklenmesiyle meydana getirilmiştir.

Seyrânî'nin hayatı ve şiirleri ile ilgili diğer iki önemli eserden biri Cahit Öztelli'nin 'Dertli ve Seyrânî' adlı kitabı (9), diğeri de H. Ali Kasır'ın 'Develi'li Seyrânî' adlı eseridir (10). Bunların haricinde Seyrânî ile ilgili küçük çaplı birkaç eser daha vardır ki, bunları kitabın sonundaki kısa bibliyografyada vermekle yetiniyoruz.

Seyrânî'nin kendi el yazısı ile bir divanının olduğu söylenmekte ise de bugüne kadar sözü edilen eser ortaya çıkmış değildir Eserle ilgili bilinenler ise söylentiden ileri geçmemektedir.

Yapmış olduğumuz bir çalışmada Seyrânî'ye ait olan şiirleri toplayarak karşılaştırmalı bir şekilde ortaya koymak istedik. (11) Şâir üzerinde yapılacak her türlü çalışmanın ancak tam ve aslına en yakın metinlerle mümkün olacağı inancıyla birinci derecede cönk ve mecmûaları esas aldık. Taramasını yaptığımız cönk ve mecmûaların büyük bir kısmı Ankara Millî Kütüphanesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı MİFAD Arşivi'nde bulunmaktadır. Bu çalışma neticesinde şöyle bir durum ortaya çıktı: Bugüne kadar bilinen, kitap, dergi ve gazetelerde yayınlanmış olan şiirlerin toplamı yaklaşık olarak 355 kadardır . Bunların haricinde bizim

(9) — Cahit Öztelli, **Dertli ve Seyrânî,** İstanbul 1965, Varlık Yayınları, 108 s.

(10) — H. Ali Kasır, **Develi'li Seyrânî,** İstanbul 1984, Acar Matbaası, 367 s.

(11) — Hasan Avni, Yüksel, **Develi'li Âşık Seyrâni ve Şiirleri,** Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, basılmamış mastır tezi, Ankara 1985.

cönk ve mecmualardan tespit ettiğimiz yeni şiirlerin toplamı ise 304'tür. Şu durumda elimizde Seyrânî'ye ait olan şiirlerin sayısı, eski ve yeni tespit edilenlerle birlikte 659'dur. Çalışmamızda verdiğimiz bu şiirlerin 494 tanesi hece, 137 tanesi de aruz vezni ile yazılmıştır.

Bu netice bize cönk ve mecmuaların daha geniş çaplı bir taramasının yapılması halinde Seyrânî'ye ait daha çok şiirin ortaya çıkacağını göstermektedir.

II. BÖLÜM

SEYRÂNÎ'NİN ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

A — Hece Vezni ile Yazılmış Olan Şiirler

a) — Koşmalar :

1

Tabib koyma beni bu dertler içre
Sızılar vücûdum yâremiz anda
Sensin cerrâh seni ben de isterim
Yetsen sen imdâda yâremiz anda

Hesâb olmaz şâhım bu yâre sende
Seneler dolaşdı bu yâre sende
Kemâl tarihinde bu yâre sende
Bir kimse göz etmez yâremiz anda

Hak ismin okudum ay hafta günde
Dolanır yıldızlar ay hafta günde
Cerrâhın sen ol ay hafta günde
On iki ayda bir yâremiz anda

Seyrânî kuluna rahmeyle râhim
Binbir ismin dilde hatmoldu rahîm
Çağırınca seni yâ gafurrahîm
Kerem eyle medet yâremiz anda

Rahm : Acıma, esirgeme, koruma. Rahîm: Merhametli, acıyan, koruyan, Allah. Gafurrahîm: Esirgeyen, suçları bağışlayan, Allah. Kerem: Cömertlik, lütuf, bağış.

Bilirken ölüm var bu balk-ı âlem

Gözleri dünyanın ihtişâmında

Mevlâ'ya mâlumdur feryâd ü nâlem

Evkât-ı hamsede subh ü şâmında

Müşkülüm halledin ehl-i zamirler

Tutar mı altunun yerini demirler

Merhametsiz olan ulü-l-emirler

Korkarım şeytanın iltizâmında

Ezelden böyledir Seyrânî âdet

İbâdetten yeğdir nefse ticâret

Kalmadı dünyada bitti halâvet

Ne düğün arefe ne bayrâmında

Halk-ı âlem: Bütün insanlar. Nâle: İnleme, inilti. Evkât-ı hamse: Beş vakit, namazların kılındığı vakitler. Ehl-i zamîr: Gönül ehli. Ulü-l-emr: Padişah, kanun koyucu. İltizâm: Birinin tarafını tutma. Halâvet: Zevk, tatlılık

3

Dost kapusu kilididir doğruluk
Dosta inâyeti elden bırakma
Doğru olmayanın sonu uğruluk
Olur ferâseti elden bırakma

Top kurarlar kal'adaki bedene
Atarlar gülleyi gelip gidene
Kâmil isen sana kemlik edene
Eyle mürüvveti elden bırakma

Mısır'da Firavun yapıp mezarlık
Bekler iken neye vardı pazarlık
Tanrılık da'vasın ettirdi varlık
Aza kanâati elden bırakma

El küpüne el turşusu kurucu
Var Seyrânî olma aslın sorucu
Sen ol şer düşleri hayra yorucu
Hakk'a ibadeti elden bırakma

İnâyet : İyilik, yardım, lûtuf. Uğru : Hırsız, harami. Ferâset : Anlayışlılık. Mürüvvet : İnsanlık, iyilik severlik, mertlik, cömertlik.

4

Sahte bir cilveyle gülme yüzüme
Candan muhabbetin var değil bana
Gelüb görünsen de gahi gözüme
Gönlün bahtım gibi yâr değil bana

Hatırımı hasta iken sormağa
Geldin mi düşüm hayra yormağa
Sevdin birdenbire geri durmağa
Sana nâmus ama ar değil bana

Gönülde parlarken ümmîd-i vuslat
Beynimize düştü âteş-i fırkat
Aşkımın şiddet-i nârına nisbet
Cehennem ateşi nâr değil bana

Güllerin elinden gelse bitmemek
Seyrânî bülbülde olsa ötmemek
Âteş-i aşkınla yanub tütmemek
Elden gelse bu aşk kâr değil bana

Ümmîd-i vuslat: kavuşma ümidi. Beyn: ara, aralık. Âteş-i fırkat: ayrılık ateşi. Nâr: ateş. Kâr: iş, güç.

5

Destgîrlik ummam senden bir zaman
Göster ağacında sağlam dal bana
Pervâzıma dardır yedi kat gökler
Dâima açıktır istikbâl bana

Mesnedim yok azlim kaygı çekeyim
Ustabaşı gibi ölçüp dökeyim
Evvel âhir bir kurbanlık tekeyim
Vakti gelsin bıçağını çal bana

Esmeyince emr-i Hakk'ın yelinden
Koku gelmez şefâatin gülünden
İdris'in cennette gelse elinden
Hulle biçer yeşil bana al bana

Seyrânî'yim boş küp gibi inlemem
Üç sıfırla bir rakamın binlemem
Elimde çaldığım sazı dinlemem
Aşkın sazı verir türlü hal bana

Destgîr: elinden tutan, yardımcı. Pervâz: uçma, uçuş, havalanma. Mesned: dayanılan şey, dayanak, makam, rütbe. İdris: peygamber, ilk elbiseyi diken insan, terzilerin piri. Hulle: Cennet elbisesi, kıymetli elbise.

6

Nikâbın yüzüne çeksen ey perü
Hû çeker sultanlar al yanağına
Bu dünya kurulup olandan berü
Meftûn Süleymanlar al yanağına

Ruhların alını gülden seçdiler
Lâl-i lebin hamrâsını içdiler
Bin Mısır hazinesi bahâ biçdiler
Ehl-i dil irfâneler al yanağına

Cemâlin Yâkubdur o pervâneyi
Buldu âşıkların aşk-ı meyhâneyi
Bekleyüp dururlar timarhâneyi
Divâne olanlar al yanağına

Seyrânî bu aşkı buldu ezeller
Hicrân tarlasına ekdi güzeller
Bunca divan defter bunca gazeller
Düzer şâirânlar al yanağına

Nikâb: peçe, yüz örtüsü. Lâl-i leb: dudağı kırmızı olan, sevgilinin dudağı. Ehl-i dil: gönül adamı, gönül dilinden anlayan. Cemâl: yüz güzelliği. Yâkub: Hz. Yusuf'un babası, Hz. İshak'ın oğuldur. Oğlu Yusuf'un başına gelenler dolayısiyle meşhur olup, edebiyatta gam ve kaygı sembolüdür.

7

Câmi avlusunda aklım çâk oldu
Gâyet hayrân oldum yay kaşlarına
Kurumun benzetdim semâda mâha
Bu dili düşürdüm ay kaşlarına

Âşıkı söyledi bir ince gazel
Dîdenin üstünde kaşındır güzel
Ne hoşça yaratmış Hallâk-ı ezel
Nazârım değmesin vay kaşlarına

Hemân budur benim kalbim ma'muru
Mevlâm vere o dilbere umuru
Görmedim ömrümde böyle samuru
Beni kul etseler hay kaşlarına

Destinden bir kerre bâde yudunca
Helâke yakınım cevlân edince
Âhu çeşmim seyretmiye gidince
Deseler Seyrânî doy kaşlarına

Çâk olmak: yırtılmak, parçalanmak, yarılmak. Kurum: azamet, kibir. Dil: dil, gönül. Dîde: göz. Hallâk-ı ezel: Tanrı. Ma'mûr: güzel, bayındır, şenlikli. Umur: önemsenen iş, vazife, arzu edilen şey. Dest: el. Bâde: içki, şarap. Helâk: mahvolma, ölme. Cevlân (cevelân): gezme, dolaşma. Âhu: ceylan. Çeşm: göz.

8

Gûş itsün kelâmım ehl-i kâmiller
En evvel cümleden bir yâr aşkına
Gerçi lâyık değil iki yâr sevmek
Seversen sıdkile bir yâri sına

Bağzı gelür geçer kaçar bağzı yâr
Bağzı gül göğsünü açar bağzı yâr
Tehlikedir başa uçar bağzı yâr
Altına varmadan bir yârı sına

Abes değil ehl-i dile Seyrânî
Aşkın ile dile düşdü Seyrânî
Lebinden bir bûse diler Seyrânî
Ya verir ya vermez bir yâri sına

Gûş etmek: dinlemek: Kelâm: söz. Ehl-i kâmil: olgun insan. Sıdk: doğruluk, yürek temizliği.

9

Güleş meydanında boşa dalanın
Alta giden haşmın merdân olursa
Başına başkası değmiş olanın
Bilir alâmetin irfân olursa

Kız doğarsa başı olur dışarı
Oğlan doğsa olur meşhur haşarı
Kime ahbâb olsa dokunur şerri
Bir kimse cinsinden çingân olursa

İbrahim'i nâra atdı mancınık
Sebebi çingâne yok yalancılık
Südünde bulunan yâd yabancılık
Islah olur mevtle dermân olursa

Ahbabların vâli hâkim sayılar
Kokutmadan yemez eti ayılar
Çoğaldı Seyrânî kabadayılar
Kedi fare yemez aslan olursa

Merdân: mertler, insanlar, yiğit kimseler. İrfân: Bilme, anlama, bilgi ve zekâ ile elde edilen olgunluk. İbrahim (a.s.): Kur'an'da adı geçen peygamberlerdendir. M.Ö. 12. yüzyılda yaşadığı kabul edilir. Putları kırdığı için Nemrut tarafından ateşe atılarak cezalandırılmak istenmiş fakat Hz. İbrahim, yanan alevlerin bahçe haline gelmesiyle kurtulmuştur. Allah'ın dostu anlamına gelen «Halîlullah» diye de anılır. Mevt: ölüm.

10

Kurtuluş yok el oğlunun elinden
Dilerse akıdır suyu yokuşa
Kızarmış yanağın vahdet gülünden
Nerden mâil oldun sen bu kokuşa

Sanma şimden gerü orta döleşe
Ecel pehlivanı çıkdı güleşe
Merkadli merkadsiz yatan üleşe
Yılan akreb çıyan gele çöküşe

Anda olur hallarımız pek yaman
Gam değil var ise zerrece îman
Seyrânî bir şâir gördüğü zaman
Koç gibi meydana çıkıp tokuşa

Vahdet: Yalnızlık, teklik, birlik, Allah'a yaklaşma, kavuşma. Mâil: istekli, düşkün müptelâ. Orta: ortaklık, meydan, dünya. Döleşmek: düzelmek. Merkad: mezar.

11

Size derim behey kâmil ahbaplar
Hakikatli yârdan geçmesi de güç
Sevdâlara salıp garip serimi
Aşkın dolusunu içmesi de güç

Dostun yollarına her dem bakıp da
Sîneni aşkın hicrine yakıp da
Çokdan berü hasretini çekip de
Sevdiğinden cüdâ düşmesi de güç

Sırrını âleme yaymalı değil
Kendini odlara koymalı değil
İblisin sözüne uymalı değil
Seni doğru yoldan şaşması da güç

Seyrânî ele girmeli bir dilber
İlâhi dilberin cemâlin göster
Güzeli sarmaya çok sîm-zer ister
İnce miyânını koşması da güç

Ser: baş. Dolu: kadeh, şarap vb. dolu kadeh. Sîm-zer: gümüş-altın. Miyân: bel. Koşmak (kocmak): kucaklamak.

12

Halk-ı âlem bana mürşîd-i kâmil
Olmuş olmayınca bende itikad
Benzer ol âlime ilmile âmil
Kendi olmaz elden umar itimâd

Dünya ahret birbirine müşterek
Bir furunda iki bişmez bir çörek
Yerden göğe zahir dikilmiş direk
Olsa bir cihâna olmaz iki ad

Bir çoban elinde dünya bir kirmen
Misâli yün eğirüb ip sarar hemen
Hiç keyfince çatal iğli değirmen
Önünde ağzına dokunur mu'tâd

Yere çakan iki çatal kazığı
İkiden birine eyler bazığı
Seyrânî çobanın belde azığı
Olmazsa sayılmaz çoban kurttan yad

Mürşîd: doğru yolu gösteren, kılavuz. Kirmen: elde yün eğirmeye yarayan alet. Mu'tâd: alışılmış, âdet haline getirilmiş, her zamanki, her zaman olan.

13

Kırklar kâsesinden bâde nûş etti
Gönül mekân tuttu meyhânelerde
Cihânın malını ferâmuş etti
Sûretâ gezeriz gamhânelerde

Erenler râhına can eder heves
Bir pîr-i azizden alındı nefes
Can bülbülü kaçar kalır bir kafes
Dürr-i yektâ vardır irfânelerde (1)

Seyrânî âdemlik hâlini takın
Âdem ilm-el-yakîn hem ayn-el-yakîn
Ehl-i harâbâta hor bakma sakın
Defîne bulunur virânelerde

Ferâmuş: unutma, hatırdan çıkarma. Sûretâ: görünüşte. Râh: yol, tutulan yol, usûl. Dürr-i yektâ: eşsiz inci.

(1) — Bu mısraın başka şekilleri de vardır: «İlm-i yektâ vardır irfânelerde» (HNO) veya «İlm-i kimyâ vardır irfânelerde» (AMKC. 135).

İlm-el yakîn: bir şeyi ilim ve delil yolu ile bilmek.

Ayn-el yakîn: bir şeyin varlığını görmüş gibi, kat'i. Ehl-i harâbât: meyhâne adamları.

14

Yerin göğün ismi cismi yoğiken
Bir ezan okunur sadâsı nerde
El ermedik göz görmedik bir nesne
Yapılmış kubbesi Hudâ'sı nerde

Bazı âşıklar da kendisin över
Kâmilin cevâbın biri bin değer
Cümle kitab gökden inmezden evve
Bir Kur'ân okunur sadâsı nerde

Gözlerimden akan kanlı yaşlarda
Katrasınca dert bulunur başlarda
İlham derler bir kuş vardır kuşlarda
Gökden yere inmez yuvası nerde

Çok ahdettim konamadım bu dala
Yok imiş ikrâmın Hayyâlesselâ
Ucu bulunmadık böyle bir mânâ
Söyle Kul Seyrânî ustası nerde

15

Gam yemezdim Receb olsa cümle ay
Döner Muharreme ay gide gide
Bunda gedâ olan anda olur bay
Anda gedâ olur bay gide gide

Ömrüm kaba yelden kar gibi erir
Vücudum toprağa düşünce çürür
Her eşya aslının hükmünü verir
Divan atı olur tay gide gide

Nazar eyle otlu sulu koyağa
Çiçekler boyanmış elvan boyağa
Tevekkel ol baykuş gibi ayağa
Gelir kısmet olan pay gide gide

Zannetme Seyrânî yıldız ay olur
Doğru oku atan eğri yay olur
Katreler karışır ırmak çay olur
Bulur deryâsını çay gide gide

Receb: arabî ayların yedincisi ve kutsal sayılan üç ayların ilki. Muharrem: Kamerî arap aylarının birincisi, ayı esas alan arap takviminde senenin birinci ayı aşure ayı. Gedâ: dilenci. Koyak: vadi, işlenmemiş arazi, dere.

16

Rabbim seninle etdiğim ahdi
Saklasun kal'a-yi îmân içinde
Eğer vaktimizde gelürse mehdi
Bulmasun îmânım gümân içinde

Kimin ayağına gelecek oyun
Cellâd satırına uzatmak boyun
Hüsn-i rızâsiyle kurda bir koyun
Vermiş var mı aceb çoban içinde

Çift olsa da yumurtanın sarısı
Gine beyazına çıkar yarısı
Câhilin misâli yaban arısı
Çeç yapsa bal yapmaz orman içinde

Aşkımın çıkrığı eğirse iği
Seyrânî ateşsiz pişirir çiği
Okkanın dirhemin artık eksiği
Bilinür mîzân-ı irfân içinde

Ahd: söz verme, yemin. Kal'a-yi imân: imân kalesi. Mehdi: On iki imamın on ikincisi, kıyamet yaklaştığında insanları doğru yola davet edecek olan kişi. Gümân: şüphe, zan, vesvese. Hüsn-i rızâ: gönül hoşluğu, isteyerek. Çeç: balsız petek. Mîzân: terazi, ölçü. İrfân: anlayış, bilme, bilgi ve sezgi ile elde edilen olgunluk.

17

Şu fenâ dünyada bir dem gülmedim
Vücûdum ihrakdır nârın içinde
Halk içinde hiç şerîkim bulmadım
Bu lisânım kaldı zârın içinde

Methini eyleyim melek sîmânın
Aklımı ziyân etdi kaşı kemânın
Görünce vechini hüsn-i zamânın
Bu garib ser kaldı hârın içinde

Nicedir ki o hûbların huyu
Ak kâfura benzer puhağın şûyu
Nikâbı bürünmüş saklamış rûyu
Kendini hıfz eder çârın içinde

Dostumun cemâlin ben de görmezem
Şu cihânda bir murâda ermezem
Seyrânî der yârim yâda vermezem
Kal desen kalırım târın içinde

İhrâk: yakma, yakılma. Şerîk: ortak. Vech: yüz, surat, çehre. Hüsn-i zaman: zamanın güzeli. Hûb: güzel Kâfur: Uzak Doğu'da yetişen bir çeşit ağaçtan elde edilen ve hekimlikte kullanılan, beyaz ve yarı saydam bir maddedir, güzel ve sert kokuludur. Nikâb: peçe, yüz örtüsü. Hıfz: saklamak. Çar: baş örtüsü, çarşaf.

18

Allah'ın emrine mûti'im dersen
Resûlün emrine itâat eyle (1)
Haram helâl bulduğun yersen
Mü'minlik da'vasın ferâgat eyle

Tabib ister bu yâreyi yarmaya
Zahm-i aşkın merhemini sarmaya
Kudretin yok ise Beyt'e varmaya
Gönül Beytullahdır ziyâret eyle

Kulun rızkın verir Hazret-i Bârî
Açılan gülleri incitmez hârı
Kötülük değildir er kişi kârı
Kemlik edenlere inâyet eyle

Daralub kendini sıkma Seyrânî
Rızâ-yı Bârîden çıkma Seyrânî
Gönül beytullahdır yıkma Seyrânî
Elden gelir ise imâret eyle

---

(1) — İlk iki mısraın değişik bir şekli de şöyledir: «Verdiğin ikrâra durursun dersen/Mürşîdin emrine itâat eyle.» (AMK. Mİ. 4573).

Mûti': itaatli. Zahm-ı aşk: aşk yarası. Beyt: ev, cami, mescit, Kâbe anlamına da kullanılır. Beytullah: Allah'ın evi, Kâbe. Bâri: yaratıcı, Allah. Hâr: diken. İnâyet: yardım. Rızâ-yi Bârî: Allah'ın rızası. İmâret: yardım, tamir, bayındır.

19

Gâfilen gezerken şu virânede
Deryâyı ummâna daldım yenile
Leyl ü nehâr fırkatiyle yanarım
Serimi sevdâya saldım yenile

Niyâz etti Sübhânıma bu dilim
Görmesem dîdemden akıyor selim
Gezerken cihânda uğradı yolum
Dilberin yurdunda kaldım yenile

Cihâna gelmemiş böyle bir perî
Koymuşam yoluna can ile seri
Çokdan beri arzularım dilberi
Rûyından bûsesin aldım yenile

Seyrân ettim ebrûların tararken
Bir kurban adadım anı sorarken
Seyrânî der bu hâneyi ararken
Hûbların şâhını buldum yenile

Gâfilen: gafil olarak, habersiz bir şekilde. Leyl ü nehâr: gece gündüz. Fırkat: ayrılık. Ser: baş. Sübhân: Allah. Rûy: yüz, çehre. Bûse: öpmek, öpücük. Ebrû: kaş.

20

Ahvâl-i âlemden yâr sorsa bana
Mübtelâyım canım gibi tenime
Muhabbet bir yana ben de bir yana
Güzel sevmek zarar değil dinime

Üftâdeyim bülbül gibi güle ben
Çevrilirim turna gibi göle ben
Yârin ismin aldım dilden dile ben
Sürüklerim gömmek için sîneme

Seyrânî mürşîdim severim gâyet
Nice bu sevgi en büyük ibâdet
Tamûda yandığıma etmem kasâvet
Yanarım gafletle geçen günüme

Ahvâl-i âlem: âlemin durumu, dünyânın halleri. Mübelâ: düşkün, tutkun. Üftâde: düşkün, âşık. Tamû: cehennem. Kasâvet: gam, keder, tasa.

21

Rabbim sana hâcet değil arzuhâl
Her nefesde sen âlimsin sözüme
Tenimde canımda kalmadı mecâl
Meded senden yokuş ile düzüme

Amel sazım bozuk düzen çalmışım
İsyan deryâsına düşüb dalmışım
Aziz gecelerde gâfil kalmışım
Nevm-i gaflet düşman imiş gözüme

Düzemedim durna gibi katarım
Vîrânede baykuş gibi öterim
Ben aşkın nârına yanar tüterim
Hayretdedir tamû nârı özüme

Hevâ-yı nefsimle etdim ülfeti
Başa satın aldım gamı mihneti
Açıldığı zaman amel hücceti
Seyrânî'yim cürmüm vurma yüzüme

Nevm-i gaflet: gaflet uykusu. Hevâ-yı nefs: nefsin arzuları. Ülfet: ahbaplık, dostluk, konuşma, görüşme. Mihnet: zahmet, gam, keder. Amel: iş, niyet. Hüccet: senet, vesîka. Cürm: suç.

22

Hey ağalar derdim kime yanayım
Gönül düşdü bir gözleri mestane
Taze civâne

Hüsnüne söz olmaz medhi sezâdır
Getürmez mislini bindebir âna
Fânî cihâna

Cihân içre kalbim dâim mükedder
Lüfunı olmadı görmek müyesser
Hatırım incidir ol mâh-ı enver
Ne gelürse söyler gonce dehâne
Şîrin zebâne

Zebân kelâmından oldum dertnâk
Aceblemen beni etse sîne-çâk
Etmek içün üftâdelerin helâk
Takar sîm hançer anca meyâna
Kasdı var câna

Canlar kan eyledi ol çeşm-i mestim
Kulunum bâbında bağlıdır destim
Seyrânî'ye yazık değil mi dostum
Ettiğin sitemler gelmez beyâna
Alsam lisâna

Mestâne: mahmur, baygın göz. Civân: genç, güzel. Hüsn: güzellik. Sezâ: uygun, münasip. Müyesser: rast gelmek, nasibolmak, kolay olmak. Mâh-ı enver: parlak ay, ay gibi güzel sevgili. Dehân: ağız. Zebân: dil, lisan. Üftâde: düşkün, düşmüş, bîçâre. Meyân: orta, bel.

23

Gelecekden haber veren bulunmaz
Gelen başdan geçmiş hikâyetine
Nûr-ı şemsi vahdet zatı dolunmaz
Benzemez mihr ü mâh kesâfetine

Her eşya mazhar-ı kudret sıfatlı
Kimisi piyade kimisi atlı
Ne var yaradılmış âlemde tatlı
Benzemez muhabbet halâvetine

Hazreti İsâ'ya indi mâide
Yine bozulmadı eski kâide
Sağ gözden sol göze yokdur fâide
Bak kendi başının selâmetine

Kim bilür ise kendin ehl-i kerâmet
Seyrânî bil anda yok istikâmet
Sofî her ne kadar etse ibâdet
Başın bağlar nefis ticâretine

Nûr: aydınlık, parıltı, parlaklık. Şems: güneş. Mihr ü mâh: güneş ile ay. Mazhar: bir şeyin ortaya çıktığı, göründüğü yer veya kişi, tecellî yeri. Halâvet: tatlılık, şirinlik, zevk. Mâide: üzerinde yemek bulunan sofra.

24

Bir cevâb var zebânımda yârenler
Söyleyim sühânı gûş idenlere
Cennet görmez meyhâneye varanlar
İçüb kendini sarhoş idenlere

Zevk ü safâ itmek bununla merâm
Gazâb ider yârın ol Kân-ı kerem
Kitablarda yazar katresi haram
Azâb ikâb vâfir nûş idenlere

Fârık gel bu işden seni yakarlar
Âteş bardak boğazına dakarlar
Mahşer halkı cümle sana bakarlar
Lâyık bu kendin bîhûş idenlere

Sahih bu kelâmım sanma âriye
Haber verin içenleri valiye
Yıkılarak varır Dîvân Bârîye
Nâlet kendisin medhûş idenlere

Seyrânî nush itdi dinlersen hakkı
Bir gün avlar seni feleğin fakı
İslâma yakışmaz şarap hem rakı
İstiğfâr bununla hûş idenlere

Zebân: dil, lisan. Sühân: söz, lakırdı. Gûş etmek: dinlemek. Merâm: maksat, niyet, Kân-ı kerem: kerem, bağış kaynağı, Allah. İkâb: azab, ceza. Vâfir: çok, bol. Fârık: ayıran, vazgeçmiş. Bihûş: şaşkın, sersem. Âriyyet: iğreti, ödünç. Divân-ı Bârl: yaratıcının huzuru. Nâlet (lanet): beddua. Medhûş: şaşırmış, korkmuş, dehşete uğramış. Nush: nasihat. Fak: tuzak.

25

Ervâhda her kısmet verilir iken
Aşk nasîb eyledi Sübhân bizlere
Ruhlar bir araya derilir iken
Âşık olun dedi cânan bizlere

Dergâh-ı Mevlânın mihmânesiyiz
Câm-ı ilâhînin mestânesiyiz
Mahbûb-ı Hudâ'nın dîvânesiyiz
Ehl-i diller olur hayrân bizlere

Seyrânî ednâyız türâb aslımız
Seyrânî yektâyız türâb aslımız
Seyrânî dânâyız türâb aslımız
Yine yerimizdir mihmân bizlere

Ervâh: ruhlar, Sübhân: Allah. Mihmân: misafir. Câm-ı ilâhî: ilâhî kadeh, ilâhî aşk. Mestâne: mest olmuş, sarhoş. Mahbûb-ı Hudâ: Tanrının sevdikleri. Ednâ: en aşağı. Türâb: toprak. Yektâ: eşsiz benzersiz. Dânâ: âlim, bilgin.

26

İstemez bir hâkim şâhidi baydan
Kurda koyun ata eğer har dese
Yahşi balık tutdum ben kuru çaydan
Yerden göğe doğru yağar kar dese

Sanma zengin bir gün olur kudurur
Malı ile günah kiri yudurur
Müftü müderrise «belî» dedirir
Söğütde kavakda biter nar dese

Yorulmaz Seyrânî Hak yolda yelen
Hak rahmeti günah cürmünü silen
Hak yanında kendin günahsız bilen
Gam yemezdim bana günahkâr dese

Yahşi: iyi, güzel. Belî: evet. Cürm: suç

27

Erenler üstadlar etdiler himmet
Bize yaradanın kuludur diye
Biz dâim anlara eyleriz minnet
Anlar yolda bizden uludur diye

Ferhad gibi dağ bağrını delmedim
Mecnûn gibi Leylâ deyip yelmedim
Ben destime su doldurup gelmedim
Erenler çeşmesi suludur diye

Seyrânî seyrimden geri durmadım
İnişe yokuşa atım yormadım
Güzelin çirkinin telin kırmadım
İsm-i Hak dilinde doludur diye

Eren: velî, Tanrı dostu. Üstâd: tarikat büyükleri. Himmet: kayırma.

28

Diyârı gurbetde derûnum yaslı
Şükrolsun şimdiki hallerimize
Halâs eder bizden kara günleri
Alsak Mevlâ ismin dillerimize

Gezeridik yâran ile eşilen
Bağrımız döğelim kara taşilen
Doldu dîdelerim kanlı yaşilen
Hiç rahmeden yokdur sellerimize

Temâşa et remzolan hemze kâfına
Dilerim yâr ile sîne safına
Benden selâm eylen ev tarafına
Yâd bülbül konmasın dallarımıza

Bu Seyrânî halâs değil mihnetden
Solmuşdur bu vechim ah-ı firkatden
Geze geze usanmışam gurbetden
Kavuşsak selâmet mallarımıza

Halâs: kurtuluş, kurtulma. Rahm: acıma, esirgeme. Temâşa: bakma, seyretme. Remz: işaret. Hemze: Arapçada elifin adı, eski yazıda bazı harflerin üzerine konan işâret.

29

Maşâallah seni ey hûb-ı mümtâz
Ne güzel yaratmış yaradan Allah
Güzeller içinde idüb serfirâz
Melâhet Mısrına kılmış pâdişâh

Ol seni şâh bilmiş beni bir gedâ
Aşkınla cism-i cân kılmakdır fedâ
Etme ben bülbülü sen gülden cüdâ
Bir gedâsız olmaz elbetde bir şâh

Menendin bulunmaz Şam'da Haleb'de
Gönül iklîminde semâ-yı kalbde
Aşkımın burcunda rûz ile şebde
Hayâlindir doğan Nûr-ı mihrimâh

Hüsnüne Seyrânî divânelikde
Ayılmaz haşre dek mestânelikde
Aşkınla yanmağa pervânelikde
Hatâsı var ise estâfurullâh

Hûb-ı mümtâz: seçkin güzel. Serfirâz: benzerlerinden üstün olan. Melâhet: güzellik. Melâhet Mısrı: güzellik Mısrı. Burada Hz. Yusuf'a işaret edilmektedir. Menend: benzer, eş. Mihrimâh (mihr ü mâh): güneş ile ay. Nûr: aydınlık, parlaklık.

30

Aşkım bülbülüne şevkim bağında
Gül açar dikenli çalım kalmadı
Gül veş yetüb bitdim aşkın dağında (1)
Bülbül konmak içün dalım kalmadı

Çerağım sönmeden pervânem ulaş
Ölmeden etrafım bir daha dolaş
Kuru kovan oldum kudretden telâş
Düşdü arım çecim balım kalmadı

Balmumun yandırıb bezire kadar
Aradım beşirden nezire kadar
Yokladım kizirden vezire kadar
Bana zulmetmedik zâlim kalmadı

Âşık Seyrânî'yim dinle sözlerim
Yakub'um elbetde Yusuf özlerim
Servetperestlerden korkdu gözlerim
Anadan uryânım malım kalmadı

---

(1) — Bu mısraın başka bir şekli de şöyledir: «Gül gibi bitmişken aşkın dağında» (HNO)

Veş: gibi. Çerağ: lâmba, mum, ışık. Pervâne: Geceleri ışığın etrâfında dönen küçük kelebek. Beşîr: müjdeci, müjde getiren. Nezîr: birini doğru yola sokmak için gözdağı vererek korkutma. Kizir: köy muhtarının yerinde olan köy kâhyası. Yusuf: Hz. Yakub'un oğlu olup kardeşleri tarafından kuyuya atılmıştır. Bir kervan tarafından kurtarılıp köle olarak satılmıştır. Babası Yakub, ağlamaktan kör olmuştur.

31

Bunca cefâ fazla fânî insana
Düşersin sen de bak dile lisâna
Gelenler göç etmiş hani tantana
Dünyâya hükmeden zâlim kalmadı

İlmi hikmetinden mânâ aradım
Bir fânî gelmişim neye yaradım
Bize zulmetmekse eğer muradın
Dünya Süleyman'a mâlûm kalmadı

Fukarada kaldı sadece sabır
Kefensiz ölmeye ararlar kabir
Revâ mı mü'mine cezâ-yı tedbîr
Eve haciz girdi kilim kalmadı

Âşık Seyrânî'yim yokdur sözlerim
Olan melâneti görür gözlerim
Rızâ-yı Hak için döğdüm dizlerim
Kulun azâbından hâlim kalmadı

32

Ey elif kâmetli nâzenîn etfâl
Uşşâklara aşkın âdet mi kaldı
Beni âkıbeti eyledin abdâl
Ziynet göstermiye kâmet mi kaldı

Sürmedim yârile bu sene bir dem
Ol sürh-ı rûyına etmedi merhem
İşleri güçleri heb cümle sitem
Hiçbir halden bilir âfet mi kaldı

Azaldı cihânda bize habîbler
Etmedi derdime devâ tabîbler
Çevirmişdir etrafımı rakîbler
Ceng-cidâl etmeye âlet mi kaldı

Bu seyyîd Seyrânî meftûndur ana
İnkisâr ederim ey dilber sana
Ölmeden birisin gösterdin bana
Bir sere gelmedik gâret mi kaldı

Elif kâmetli: uzun boylu (güzel). Etfâl: çocuklar. Sürh: kırmızı. Rû(rûy): yüz, çehre. Habîb: sevgili, dost, ahbap. Ceng ü cidâl: savaş. İnkisâr: beddua, ilenç. Gâret: çapul, yağma.

Dikenli çalıda açılan güller
Âşıklara kanad gerüb kol açdı
Feryâda başladı şeydâ bülbüller
Gül vasfın etmekden diller dolaşdı

Güllerin çeşmine şebnemler dolar
Teşne bülbülleri çeşminden sular
Bal tutan elbet de parmağın yalar
Cismime hüsnünden sor ne bulaşdı

Severken hâlimce ben de bir yâri
Taşa çalub kırdı kâseyi ârı
Cânıma cefâdan gayrı yok kârı
Sevdâsı başıma uydu ulaşdı

Ey Seyrânî çürük eyle sağların
Yok içinde yaran çözüp bağların
Yaratılmış alçak yüce dağların
Hep üstünden kervan geçdi yol aşdı

Şebnem: çiy. Teşne: susamış.

34

Güzel sevmek içün ehl-i dillere
Danışmak mı yeğdir danışmamak mı
Nazar kılmak içün ol sîm gerdâna
Alışmak mı yeğdir alışmamak mı

Nedir bu edâlar ömrümün vârı
Yolunda çok çektim âh ile zârı
Adûlar yanında görünce yârı
Savuşmak mı yeğdir savuşmamak mı

Ateş-i aşkınla dilde giryânım
Bana rahmeylemez ol gül handânım
Darılmışdır bana ol nev-civânım
Barışmak mı yeğdir barışmamak mı

Seyrânî elinde bir bûse (?) ile
İsterse naz etsin bin edâ ile
Her yüze gülücü bîvefâ ile
Konuşmak mı yeğdir konuşmamak mı

Adû: düşman. Giryân: ağlayan, ağlayıcı. Rahm: acıma, esirgeme, koruma. Nev-civân: taze, genç.

35

Bâd-ı seher bizden selâm et yâre
Niçün gelmez zülfün taramamış mı
Çıkardı gözünden gönlünden beni
Bendesi kendiye yaramamış mı

Bilmezim neyleyim olmuşam hasta
Abdalım bak bu eğnimdeki posta
Ağyârlar ucundan varamam dosta
Ağyârı aradan sürememiş mi

Yakdı ummanları bu benim nârım
Nâz u istignâlı o şive-kârım
Bana meyl eyleyüb gül yüzlü yârim
Sînesin sîneme saramamış mı

Gül cemâle arzulayub bakdığım
Dîdem yaşın türâbına ekdiğim
Çokdan beri hasretini çekdiğim
Rûyından bir bûse verememiş mi

Sevdiğim nikâbın bu arza sermiş
Nâzenîn sînesin rakîbler sarmış
Ermiş zekâtın nâdâna vermiş
Öksüz Seyrînî'yi görememiş mi

Bende: köle, kul. Eğin: sırt omuz, arka. Ucundan: sebebinden. Ağyâr: yabancılar, başkaları.

Unutma Mevlâyı behey gâfiller
Bizden ön dünyâya gelenler hani
Neyleyim efendim hâlim yamandır
Niçün verdi Hudâ cismine cânı

Bu lisan cürmünü çeker mi ola
Zebânî kemendi dakar mı ola
Ulu Sübhân bizi yakar mı ola
Akıtdım dîdemden yaş ile kanı

Okumayan bilmez her dem usûlü
Çokdur âdem oğlanının kusûru
Hazreti Mustafa Hakk'ın resûlü
Bilmez misin oldu şefâat-kânı

Yaramazlar bu fenâda türedi
Kimisine haram hiyle yaradı
Gösterirse dünyâ uhrâ murâdı
Ne bileyim o da kendinin şânı

Girince yaz günü safâlı bağa
Nazar kılsan daldı yeşil yaprağa
Nice merdânlar girdi toprağa
Ne dersin bu dünyâ fânidir fâni

Fenâ şöhretine olursun mâil
Semâdan indirdi bize Cebrâil
Hudâ ihsânına olursun nâil
Gece gündüz durma oku Kur'ân'ı

Defter-i uşşâka biz böyle yazdık
Nice civânların sînini kazdık
Şu doğru yoldan cümlemiz azdık
Hak emrine uzatmadık gerdânı

Nehy işleri işlemesek biz nolur
Âkıl olan bu esrârı heb bilür
Dediler azan da belâsın bulur
Oku da amel et sen bu fermânı

Seyrânî'nin hâli nasıl olacak
Arayan derdine devâ bulacak
Ednâ kulun yardımından nolacak
Kerîmden isteriz biz de dermânı

Zebânî: Cehennemlikleri cehenneme atmakla görevli melek. **Sübhân:** Allah. **Uhrâ:** başka, diğer diğer âlem. **Merdân:** insanlar, yiğit kişiler. **Nehy:** yasak etme. **Âkıl:** akıllı kimse. **Ednâ:** aşağı, bayağı. **Kerîm:** kerem sahibi, cömert, (burada Allah kasdedilmektedir).

37

Dostun sitem sözü tene dokunmaz
İşler içeriye zehr-i mâr gibi
Defterde her dostun ismi okunmaz
Gökden yağar yere enir kar gibi

Kimi gözü gözüne kaşı kaşına
Benzemezse tuzun katma aşına
Bir gün şu cihânı eder başına
Esir zindânından daha dar gibi

Ârifler Seyrânî ay gibi ayân
Ârifden sayılur ârife uyan
Câhil sohbetinin encâmı ziyân
Ârifler'in ziyân sözü kâr gibi

Zehr-i mâr: yılan zehiri. Encâm: son, nihayet. Ârif: bilen, bilgili, irfan sahibi.

38

Hüsnünü görünce dîvâne oldum
Gonce güllerinden deresim geldi
Gördüm ahmer lebin bilmezim noldum
Cânımı yoluna veresim geldi

Gâyet müştâk oldum zât-ı pâkine
Dermânın var mıdır sînem çâkine
O nazlının misk ü anber hâkine
Solgun yüzlerimi süresim geldi

Âh ile vücûdum şehrin sökdüm de
Aşkının kemendin sere dakdım da
Dilberin meyl etdiğine bakdım da
Dünyâ murâdına eresim geldi

Seyrânî der zülfi telin kırmazım
Hayli demdir miyânını sarmazım
Çokdan beri hânesine varmazım
Dudu Sultânımı göresim geldi

Ahmer leb: kırmızı dudak. Müştâk: iştiyaklı, özleyen, arzulayan. Zât: sâhip, mâlik, saygıya değer kimse. Pâk: temiz, saf, mubârek.

39

Süleymandır kuş dilinden söyleyen
Her Süleyman kuş dilinden bilir mi
Ateş vapurunu îcâd eyleyen
Yelken açub yel kadrini bilir mi

Konan bilir şu hanın hayrâtın
Deren bilir tatlı canın kıymetin
Eğer bilmez isen kendi kıymetin
İl gezmeyen il kadrini bilir mi

Hayvanlarda birkaç çeşit fırkalar
Kimi dizden yürür kimi ırgalar (1)
Bunu necâsete batan kargalar
Hasbahçede gül kadrini bilir mi

Seyrânî der ki belim büküldü
Ağzımın içine dişler döküldü
Davud Nebî haddesinden çekilde
Saz çalmayan tel kadrini bilir mi

Hz. Süleyman: Bütün hayvanların dilini anlayan ve söyleyen peygamberdir. Ateş vapuru: buharla işleyen gemi (Seyrânî'nin yaşadığı dönemde yeni sayılan bu îcâda halk «ateş vapuru» demektedir.
Irgalamak: sallamak. Necâset: pislik.

(1) — Bu iki mısraya şu şekilde de rastlanmaktadır: «Hayvanlarda çeşit çeşit fırkalar/Kimi düzden aşar kimi yorgalar». (S.S.)

Davud Nebî: İsrailoğullarının bir peygamberi ve hükümdarıdır. Güzel ve gür bir sesi vardır. Hadde: erimiş maden, tel yapmak için kullanılan delikli maden levha.

Karışmadan evvel pîrler göçüne
Durna kılavuzu sanaman beni
Bâde olsam girsem kadeh içine
Destur deyüb dosta sunaman beni

Adâlet istenmez zulüm olmasa
Çarık ayak sıkmaz güneş sıkmasa
Kesdiğin sikkenin kalbı çıkmasa
Çalub mihengine sınaman beni

Bahr-ı hakikatdan yıkanmış tenim
Riyâ pası tutmaz hulk-ı ahsenim
Cevher-i hâlisdir asıl ma'denim
Demir alât ile yonaman beni

Seyrânî'nin çıkan sözler dilinden
Haddeden çok geçmiş sazın telinden
Nefs-i emmârenin hâin elinden
Dostlar âciz kaldım kınaman beni.

Sikke: madenî para, akçe, para üzerine vurulan damga. Kalp: sahte (para). Miheng (mihekk): altın veya gümüşün ayârını anlamaya yarayan taş. Bahr: deniz. Hulk: huy. Hulk-i ahsen: en güzel huy. Nefs-i emmâre: insanı kötülüğe sürükleyen, çok zorlayan nefis.

41

Aceb güzel sana neyledim bilmem
Sensin bu dertlere daldıran beni
Gözüm yaslı kaldı ağlarım gülmem
Yok elimden tutub kaldıran beni

Yâr zülfünden bana gelen kokunun
Sebep ne ki hatırıma dokunun
Bu âlemde yine mihnet okunun
Sensin nişânına aldıran beni

Biz âşıka sultanlığın hanlığın
Ne dostluğun belli ne düşmanlığın
Değil midir senin kalpazanlığın
Böyle mihenklere çaldıran beni

Mimar olan elin çekmez yapıdan
Bîçâre Seyrânî geçmez kapıdan
Aşkın gemisine edip kapudan
Sensin deryâlara saldıran beni

Pâdişâh-ı aşka olalı nedîm
Çilehâne oldu mesken-i kadîm
«Enelhak» demedim «entelhak» dedim
Melâmet dalında asdırdın beni

Eyledim dervişlik bir Hudâ dedim
Başladım elif'den sonra «ba» dedim
Münkirler «la» dedi ben illâ dedim
Şerîat bâbında susdurdun beni

Aşkla güleşmenin vaktin geçirdin
Ben bâde istedim sen zehr içirdin
Bazan kartal gibi sarpa uçurdun
Bir vakit serçeye pusdurdun beni

Koydun Seyrânî'yi Mecnûn yerine
Aklın ermez etdin hayır şerrine
Cellâd oldun kılıc urdun serine
Baht-ı siyâhıma küsdürdün beni

Nedîm: meclis arkadaşı, sohbet arkadaşı. Kadîm: eski. Enelhak: Ben Tanrıyım, Hallâc-ı Mansur, bu sözü söylediği için mânâsını yanlış anlayanlar tarafından öldürülmüştür. Entelhak: sen Tanrısın mânâsındadır. Münkir: inkâr eden, kâfir. Lâ: menfi, yoktur, hayır. İllâ: başkalık, ayrıcalık anlatır, -den başka mânâsındadır. Lâ, yoktur, illâ, ancak vardır şeklindedir. Sarp: çetin, aşılması güç. Pusmak: sinmek, saklanmak.

43

Îsâ gibi yerden göğe ağmadım
Mansûr gibi kabûl etmez dâr beni
Rahmet gibi göğden yere yağmadım
Yaradanım yokdan etmiş var beni

Dikenli çalılar güller sokunmuş
Bülbüller dilinde medhi okunmuş
Aşk u sevdâ yeli bana dokunmuş
Etmiş zülfün gibi târumâr beni

Aşk u sevdâ koyun değil güdeyim
Deve değil katarlayıb yedeyim
Senden gayrı tabib bilmem gideyim
Eden sensin derde giriftâr beni

Bostan-ı vaslından senin ey melek
Yemedi Seyrânî bir dilim kelek
Azrâil gelince bırakmaz şelek
Öldürür çekdiğim renc-i âr beni

Ağmak: çıkmak, yükselmek. Mansûr: 922 yılında «enelhak» dediği için asılarak öldürülen ünlü bir soft. Dâr: daracağı, yer, ev. Katarlamak: sıra sıra dizmek. Yedmek: çekmek, yedekte götürmek, hayvanı yularından tutarak götürmek. Renc: sıkıntı, ağrı, sızı, zahmet, ızdırab.

44

Zerremiz eyledi şemse azîmet
Katre-i aşkımız deryâya gitdi
Gördü mümkün değil kesretle vahdet
Âmınçün kûşe-i tenhâya gitdi

Melekler hıfzetdi sağ u solundan
Zincîr-i aşk çözülmedi kolundan
Mevlâya erişdi Leylâ yolundan
Sandılar Mecnûn'u sahrâya gitdi

Seyrânî nükte-i şîrimiz fasîh
Güftârı uyandır evzân-ı melîh
Dûde-i âhımız mânendi Mesîh
Çıkdı yerden göğe şekvâya gitdi

Şems: güneş. Azîmet: gitme, gidiş. Kesret: çokluk, bolluk. Vahdet: yalnızlık, teklik, birlik, tasavvufta Allah'a yakınlık, Allah'a ulaşma. Kûşe-i tenhâ: yalnızlık köşesi. Hıfz: hatırda tutma, öğrenme, koruma, saklama. Leylâ: Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin kadın kahramanı. Fasîh: güzel, düzgün. Güftâr: söz. Evzân-ı melih: güzel vezinler. Dûd: duman, ocak, aile, soy. Mesîh: Hz. İsa'nın lâkabı (elini sürdüğü hastaların hemen iyileşmesinden dolayı). Şekvâ; şikâyet, hoşnutsuzluk.

45

Sene bin iki yüz altmış sekizde (1)
Alâmet dumanı çökdü çökecek
Dikilecek kudret kalmadı dizde
Ecel belimizi bükdü bükecek

Bitmez oldu hurmaların evisi
Hurma tadı verir erik kayısı
Sadrıazâm etsen eğer seyisi
Ölmüş eşek arar nalın sökecek

İnsan yılan zehrin malına dökdü
Köpekler zehrini yalına dökdü
Arı çiçek zehrin balına dökdü
Bal da bu insana dökdü dökecek

Çoban koyunu hiç güder mi dağda
Olmasa gözleri süt yoğurt yağda
Meyvesi bitmedik ağacı bağda
Sökerler Seyrânî daldan kökecek

(1) Hicrî 1268, Milâdî 1851'dir.
Dikilmek: ayakta durmak. Kudret: güç, kuvvet, tâkat.

46

Açmayınca gözün ariya özün
Teslim rızâ sözün edemez çiçek
Örümcek çulhanın dokumuş bezin
Biçmek elimizden gelmez ki biçek

Sırat kıldan ince kılıçdan keskin
Seçmeyince gönlüm edemem teskin
Hakk'ın rahmetinden bu gönül miskîn
Geçüb yol vermez ki sıratı geçek

Arz boşlukda güneş içün dolanır (1)
Güneşe bakılmaz gözler sulanır
Süt pekmeze karışırsa bulanır
Seçmek elimizden gelmez ki seçek

Göksün nişan almış gönül tîrine
Deli gönül nişan diker pîrine
Seyrânî seyretsin kangı birine
Her üstâd oynadır bir türlü köçek

Çuha: Tüysüz, dümdüz, ince ve sık dokunmuş yün kumaş. Çulha: El tezgâhında bez dokuyan kimse.

(1) — Bu mısraın başka bir şekli şöyledir: «Şems ü kamer kevkeb burcun dolanır» (AMK, ME. 423) Tîr: ok.

47

Behey gözlerini sevdiğim dilber
Basar gider misin kıyamete dek
Güzelim bağrıma kara taşları
Basar gider misin kıyamete dek

Dinledim yârimin ben de kelâmın
Bir güzel destine almış kalemin
Gözleri mestânım Tanrı selâmın
Keser gider misin kıyamete dek

Bendeyle bağrımı zülfün teline
Bu candan geçmişim senin yoluna
Hey zulümkâr sen bu ednâ kuluna
Küser gider misin kıyamete dek

Bu âşıkın hizmetinde bulunman
Niçün çıkub karşımızda salınman
Sen bir sarp kalesin alınman
Hisar gider misin kıyamete dek

Seyrânî der derem gonce gülünden
Usanılmaz yârin şîrin dilinden
Garib Mansûr gibi zülfün telinden
Asar gider misin kıyamete dek

Bend: bağ, bağlama. Ednâ: bayağı, aşağı, âdî.

48

Kırk birinde her hevesim yetirdim
Kırk beşinde bağdaş kurup oturdum
Ellisinde göçüm çekip götürdüm
Vâdesi yetmişe döndürdün felek

Elli beşde senetlerim yazdırdın
Altmışımda her düzenim bozdurdun
Altmış beşde kemiklerim ezdirdin
Beni sübyanlara döndürdün felek

Âşık Seyrânî'yi yakıp yandırıp
Hakk'ın rahmetinden verip kandırıp
En sonunda Azrâil'i gönderip
Beni doğmamışa döndürdün felek

49

Eyvâh fukaranın beli büküldü
Meded ticaretin gücüne kaldık
Eyiler âlemden göçdü çekildi
Bizler zemânenin piçine kaldık

Rüşvet ile yazar hâkim hücceti
Hüccet ile alır kadı rüşveti
Halk bilmiyor dîni şer'i sünneti
Bozuldu sikkenin tucuna kaldık

Sene bin iki yüz altmış beş (1) tamam
Okunur ezanlar boş bekler imam
Seyrânî bu nutkun sonu vesselâm
İnanın dünyânın ucuna kaldık

Hüccet: Senet, vesîka, delil (Eskiden, şeriat mahkemesinden verilen bir hak veya sahiplik gösteren resmî vesîka). Tuç: tunç (paranın değerinin düştüğü anlatılmak isteniyor).

(1) — Hicrî 1265, Milâdî 1848'dir.

50

Beş vaktını kıl da gözet Sübhânı
Cehennem nârından kurtar bu cânı
Yanaşma şeytâna aldatır seni
Şeytânın konduğu daldan ırak ol

Beş vaktını kılan Hakk'ın hasıdır
Vebâli bilmeyen kişi âsîdir
Gönüllerin yeri gül bahçesidir
Bülbülün konduğu gülden ırak ol

Seyrânî de der ki Hak benim arkam
Hak benim arkamda ben kimden korkam
Fazîlet ehli ol isteme görkem
Mevlâ'dan korkmayan kuldan ırak ol

51

Seyrederler sarayından köşkünden
Kokularla anberinden miskinden
İçindeki güzellerin aşkından
Yanıp tutuşursun nâre İstanbul

İstanbul dediğin dağdır meşedir
İçinde eyleşen beydir paşadır
Doksan bin mahalle yüz bin köşedir
Çarşısı pazarı şâre İstanbul

Dünyanın yokuşu düzü sendedir
Bütün güzellerin özü sendedir
Yedi düvellerin gözü sendedir
Âlem sana gelir kâra İstanbul

Yedi yıl eğlendi kaldı Seyrânî
Bütün tahsil etti ilmi irfânı
Sendeyken her türlü mürüvvet-kânı
Bulmadın derdime çâre İstanbul

Şâr: şehir. Düvel: devletler. Mürüvvet: Cömertlik, yiğitlik. Kân: Kaynak, ocak, maden ocağı.

52

Sâdıkların dergâhına vardın mı
El bağlayıp dîvânına durdun mu
Kırk öğütden sen bir nasîb aldın mı
Kadir kıymet hakkı bildin mi gönül

Erenlerin türbesini taşlarsın
Günah koymaz sevap bilmez işlersin
Cennet-i âlâdan bir köşk istersin
Beş vakit namazı kıldın mı gönül

İslâh eyle Rabbim gönül elinden
İhlâsı kelâmı kesme dilinden
Sen bilirsin Seyrânî'nin dilinden
Eceli görünce sindin mi gönül

Sâdık: doğru, yalan ve uydurma olmayan. **İhlâs**: temiz, doğru sevgi, gönülden gelen dostluk, doğruluk. (**İhlâs sûresi**: Allah'ın birliği akidesini bildirme ve Kur'ân'ın «Kul hüvallâhü ahad....» âyeti ile başlayan 112. sûresi) **Sinmek**: gizlenmek, saklanmak.

Gel gönül Mevlâ'ya edelim niyaz
Hak murat verici parasız güzel
Sahibinin ismin çıkarmaz beyaz
Hâtem yüzük olsa kararsız gönül

Âşıkın kalbinde görüp yarayı
Beytullâh yas tutmuş giymiş karayı
Derde Hakk'dan isteyelim çâreyi
Dert olmaz elbette çâresiz gönül

Âşıkın ağlatan elbet güldürür
Muhabbet bâdesin döker doldurur
Derler kulağına girse öldürür
Aslan yurdun ister faresiz gönül

Kalb-i âşık Hakk'ın kenz-i irfânı
İyd-i visâlinin canım kurbânı
Der ki varmak âdet değil Seyrânî
Tabip huzuruna yarasız gönül

Hatem: yüzük, mühür, üstü mühürlü yüzük. Beytullâh: Allah'ın evi, Kâbe. Kenz: hazine, İrfân: bilme, anlama. (Tasavvufta, ilâhî bir feyiz olarak kâinâtın sırlarını bilme kudreti). İyd. bayram, İyd-i visâl: Kavuşma sevinci.

54

Nazlı dilber bize selâm göndermiş
Aldım selâmını aleyküm selâm
Şol mah cemâlini bize döndermiş
Dinle kelâmını aleyküm selâm

Hûri melek bildim sunam zâtını
Çekerim dâim ben firkatini
Çokdan beri gözler idim bütüni
Bildim ahvâlini aleyküm selâm

Lisânından dürler çıkınca dutdum
Ruhları ahmere bilmezem nitdim
İhsânını görünce çok ta'zim etdim
Dinle inkârını aleyküm selâm

Karşımda hayâldir nâzenîn tenin
Ben de bildim arzuladığın senin
Nâmeni gözlerdim yok mudur dinin
Seven erkânını aleyküm selâm

Niçün cevridersin bana kasdile
Bir dahî görüşeydim nazlı dostile
Özenmiş yazmışsın bunu destile
Duydum mefhumını aleyküm selâm

Seyrânî der çekdim ben de mihneti
Şükrolsun Mevlâ'ya bulduk sıhhati
Olsun mü'minlere Hakk'ın rahmeti
Anla lisânını aleyküm selâm

Dürr: inci. Ruh: yanak. Ahmer: kırmızı. Ta'zîm: saygı gösterme, büyük sayma.

55

Tıfl-ı muhabbetin olsun dâyesi
O yâr kucağına yatar mı bilmem
Südü kaymak eder lebin mayesi
Mayesiz hiç yoğurt dutar mı bilmem

Bakub halkın gedâ ile bayına
Düşdüm erenlerin hâk-i pâyına
Merkezleyüb beni vuslat yayına
Himmet nişânına atar mı bilmem

Seyrânî bülbülden gülün kaçması
Yok amma var kendin döküb saçması
Gül ağzın bülbülden uğrun açması
Diken gibi göze batar mı bilmem

Tıfl: çocuk, küçük. Dâye: dadı, süt nine. Hâk-i pây: ayak toprağı. Vuslat: kavuşma, yetişme. Uğrun: gizli, gizlice.

56

Âlemde bir devir dönüyor ammâ
Devr-i İngiliz mi Frenk mi bilmem
Halli âsân değil müşgil muammâ
Zulm-i zâlim göğe direk mi bilmem

Üzerinden güneş doğub aşıyor
eriyüb kar gibi bahtım üşüyor
Gönül tandırında bir aş pişiriyor
Yanan ciğer midir yürek mi bilmem

Aşkımın sönmüyor eyvâh közleri
Ne geceni belli ne gündüzleri
Dinleyene Seyrânî'nin sözleri
Gerek değil midir gerek mi bilmem

Âsân: kolay. Hall: çözme, çözülme. Muammâ: bilmece, anlaşılmaz iş.

57

Muhabbet küpünün olsam şarabı
Yâr beni doldurub içer mi bilmem
Ma'mûr olmak için gönül harâbı
Bir mi'mâr elinden geçer mi bilmem

Bülbüle gül gerek deveye diken
Âşıklar ma'şukun çilesin çeken (1)
Tarlasına haram bızırın eken
Helâl mahsûlünü biçer mi bilmem

Âşıkın olur mu çile çekmezi
Çilenin olur mu boyun bükmezi
Helâl süte katan haram pekmezi
Seçmek murâd etse seçer mi bilmem

Kim bir meftâsına kefen biçmiyor
Kim rızkı mikdârı yiyib içmiyor
Seyrânî kelb yavrusundan geçmiyor (2)
Yaradan kulundan geçer mi bilmem

Ma'şuk: sevilen, sevilmiş. Bızır (bider): tohum.

(1) — Bu mısraın değişik bir söyleyişi: «Çiledir âşıkın boynunu bükeni». (SS.).

(2) — Son iki mısraın değişik bir şekli de şöyledir: «Kelp iken kelp yavrusundan geçmiyor/Hak Seyrânisinden geçer mi bilmem». (SS.)

58

İki kulağım var hiçbiri duymaz
Erenler veznesin gözler ağlarım (1)
Yüküm ağır atım menzîle varmaz
Deve gibi ben de dizler ağlarım

Bir helâl ekmeğin yokdur yiyecek
Bir münâsib tâcım yokdur giyecek
Bir tabîb bulmadım derdim diyecek
Derdim derûnumda gizler ağlarım

Ulu bezirgânlar metâın satar
Üzümünü yer de çöpünü atar
Buyrulmadık işi puşt oğlan tutar
Efendim izin gözler ağlarım

Doğması farz amma ölmesi sünnet
Seyrânî ecele eylemem minnet
Kimi hûri ister kimisi cennet
Ben Hakk'ın rızâsın gözler ağlarım

(1) — Bu mısraın bir değişik şekli de şöyledir: «Erenler izini izler ağlarım». (SS.)

Derûn: iç, içeri. Bezirgân (bâzergân): tüccar. Meta': mal, satılacak şey. Gözlemek: beklemek.

59

Nice defterlerden ismim sildirdin
Gelmedi hiç senden ses kara bahtım
Bahtın gemisinde yelken yok bildim
Durma lodos gibi es kara bahtım

Kimi yıkıcı olmuş kimi yapıcı
Kimi cellâd olmuş kimi kapıcı
Ezel giymez idim mesti pabucu
Verdirdin çarığa mes kara bahtım

Ahdetdim gonceyi yolmamasına
Çâre bulamadım solmamasına
Nasdan sana rağbet olmamasına
Kat'iyyen ümidin kes kara bahtım

Ağır meclislerde sıkılmaz iken
Mengeneye versen bükülmez iken
Seyrânî aslana yıkılmaz iken
Dedirdin dilkiye pes kara bahtım

Nas: İnsanlar, halk. Ağır meclis: ileri gelen, büyük adamların toplantısı. Pes: yeter, yenilgiyi kabul etmede kullanılan bir ifade.

60

Sen bir anka'sısın Kozan dağının
Kanadın üstüme ger deyü geldim
Dâmına düşmüşem düşman ağının
Seni merd kahraman er deyü geldim

Arzu çekib geldim ziyâretine
Dahil oldum beğim himmetine
Kozanoğlu derler asâletine
İhsânın almağa cer deyü geldim

Merd aslanlar dağın başın kuşadır
Meşhûr Kozanzâde Ahmed Paşadır
Seyrânî'yi sâyesinde yaşadır
Toprağın ma'deni zer deyü geldim

Anka: Kaf dağında yaşadığına inanılan bir masal kuşu. Dâm: tuzak. Cer: Para ve erzak toplamak üzere belirli aylarda köylere dağılıp imamlık veya müezzinlik etmek (eskiden medreselerde okuyan softalar hakkında kullanılırdı. Sâye: gölge, yardım, fayda.
Zer: altın.

61

Mevtimden sakınıp eyle merhâmet
İncelip canımı üzme sevdiğim
Çatma kaşlarını gel eyle rahat
Zülfünü gerdana düzme sevdiğim

Mestâne mahbûbum çeşmini süzer
Kim görse şübhe yok yüreğin üzer
Kâffe-i düşmandan eyleyip hazer
Bahr-ı muhabbetde yüzme sevdiğim

Süzüp gözlerini kaşların çatar
Perîşân kâkülü ruhsâra atar
Ok gibi kirpiği canıma batar
Gözlerini gâyet süzme sevdiğim

Bağ-ı muhabbetde meyve bulmıya
Kâhı boşalmıya kâhı dolmıya
Seyrânî sen gibi nakkâş olmıya
Aşkın iliğini çözme sevdiğim

Mevt: ölüm. Kâffe: hep, bütün, cümle. Hazer: sakınma, kaçınma. Bahr: deniz. Ruhsâr: yanak, yüz, çehre. Nakkâş: yağlı veya sulu boya ile binaların duvar, tavan vb. kısımlarını boyayıp işlemeler ve çiçek yapan sanatkâr.

62

Asıl sermâyemiz bir avuç toprak
Âşinâsın bu esrâra sevdiğim
Pervâne şem'inin nûrına müştâk
Bile bile nâre yanar sevdiğim

Lisân-ı hâl ile cümle dillere
Kelâm verib tâlim eden ellere
Kâdir Mevlâm emretmese güllere
Müstağrak olur mu hâra sevdiğim

Kal'a yapılır mı burçsuz bedensiz
Halk olur mu cümle mahlûk tensiz
Dertli Seyrânî'nin derdine sensiz
Hak bilir bulunmaz çâre sevdiğim

Lisân-ı hâl: insanın, yüzünün hareketlerinden, duruşundan anlaşılan şey.
Müstağrak: Dalmış, daldırılmış, batmış.

63

Merhemlerim telef etme tabîbim
Yârelerim kabul etmez em benim
Tecellîden böyle imiş nasîbim
Kesb ü kârım oldu derd ü gam benim

Can havfından geçit yere varılmaz
Selâmet geçmeye köprü kurulmaz
Kızılırmak gibi aslâ durulmaz
Gözlerimden akan kanlı nem benim (1)

Cefâ ile hasret bizi tartıyor
Gurbet ilde ar perdesin yırtıyor
Aklıma düştükçe gamım artıyor
Yâr ile sürdüğüm gizli dem benim

Seyrânî geçmiş gün geçmez destime
Rabbim kavuştura çeşm-i mestime
Gam keder gurbette düştü üstüme
Ağzıma at gibi taktı gem benim

Telef: ziyan etme, yok etme. Em: ilaç, derman. Tecelli: talih, görünme, İlahî kudret ve sırların insanlarda ve nesnelerde görünmesi. Allah'ın lutfuna uğrama. Kesb ü kâr: kazanç, iş güç. Havf: korku.

(1) — Bu mısraın başka bir şekli de şöyledir: «Hasret ile akan gözden nem benim» (SS.).

Dem: An, zaman. Dest: el. Çeşm-i mest: mahmur bakışlı göz.

Aşkın eleğini aldım elime
Çalkamadan unu eler eleğim
Dil ağlar avunmaz pîr-i velîme
Beşiğine niyaz edüb belerim

Beşik bulunmazsa pîrin evinde
Salıncak çok şâh-ı merdân Ali'mde
Demir âsâ aşındırıb elimde
Ayağımda demir çarık delerim

Terkeyledi gönül kuşun yuvasın
Bulamadım ben bir yayla havasın
Buluncaya kadar derdim devâsın
Elbetde ağlarım sanma gülerim

Ey Seyrânî sağmal ile yozumu
Sınamışım taşlı değil düzümü
Arzularım ben bulamam kuzumu
Dertli dertli koyun gibi melerim

Pîr-i velî: tarîkat şeyhi. Niyâz: dua, yalvarma. Belemek: sarıp sarmalamak, çocuğu kundaklamak. Şâh-ı merdân: yiğitlerin başı. Ali: Hz. Ali, peygamberimizin dâmâdı ve amcazâdesi, Ebû-Tâlib'in oğlu. Demir âsa: demir baston. Eskiden dervişler ellerinde âsalarla dolaşırlardı. Burada çok dolaşıldığı anlatılmak isenmektedir.
Sağmal: süt veren hayvan. Yoz: sağılmayan, süt vermeyen hayvan, işlenmemiş, eğitilmemiş.

65

İdris terziliği îcâd etmezden
Endâzeden geçdi boyumuz bizim
Anka yaradılıub Kafa gitmezden
Binbir Kaf bekliyor toyumuz bizim

Kalıbını değiştirse birimiz
Zâhid kırk yıl yusa çıkmaz kirimiz
Dünyâmızda bizi paklar pîrimiz
Murdar ölmek değil huyumuz bizim

Bir Seyrânî vardır başı feslimiz
Bütün çarıklıyız yokdur meslimiz
Münkîre karışmaz bizim neslimiz
Mehdi-i zamandır soyumuz bizim

İdris: Terziliği icat ettiği için terzilerin pîri sayılan peygamber. Endâze: Eskiden kullanılan altmış santimetrelik bir ölçü. Anka: Masallarda geçen hayâl ürünü bir kuş. Kaf: Anka kuşunun yaşadığı dağ, bir masal dağı, Kafkas dağları olduğu sanılan dağ. Toy: kazdan büyük yabanî bir kuş, kızıl tüylü, eti için avlanan bir kuş. Kalıp değiştirmek: ölmek. Zâhid: ham sofu. Münkîr: inkâr eden, kabul etmeyen, îmansız. Mehdi: On iki imamdan biri. Kıyamet alâmeti olarak bilinir. Kıyamete yakın yeryüzüne geleceği ve insanları doğru yola çağıracağına inanılır.

66

Gönül gurbet elde gam bucağında
Sararub gonce-veş solan ben oldum
Nâr-ı hasretinle Mecnûn dağında
Bir Leylâ aşkını bulan ben oldum

Aşk adamı ırak atar yerinden
Gam firak adamın gitmez serinden
Takdîri kudretle Hudâ emrinden
Terk-i diyâr vatan olan ben oldum

Kaldı bu vücûdum sırat elinde
Kimseler bakmasın mihnet elinde
Ağlayu ağlayu gurbet elinde
Yedi deryâ gibi dolan ben oldum

Seyrânî düşer oldum dûr-gurbete
Şükürler eyledim Bârihazrete
Bu denlü aşkla türlü mihnete
Fânî cihân içre gelen ben oldum

Gonce-veş: gonca gibi. Bârihazret: yaratıcı, Allah. Denlü (denli): Bir türlü, bir çeşit, derece, miktar, kadar. İçre: içinde, arasında, dahilinde, zarfında.

Dînim dîn-i İslâm temiz îmânım
İkrârı dil ile sözümde buldum
Allah bir resûl hak yokdur gümânım
Hidâyet nûrunu özümde buldum

Hak ma'mur eylesün gönül harâbın
Cana cânan versün tene türâbın
Tâ ezel hatmetdim aşkın kitâbın
Sanma kim çubukda üzümde buldum

Gönlümü bir yârdan ayıramadım
Hakk'ın fermânını buyuramadım
Sağır kulak imiş duyuramadım
Enişim yokuşum düzümde buldum

Rabbim bu Seyrânî yoldan azmasın
İblis düşürmeğe kuyu kazmasın
Kirâmen Kâtibin yazsın yazmasın
Ben yüzüm karasın yüzümde buldum

İkrâr: doğrulama, kabul etme, dil ile söyleme. Hidâyet: Hak yoluna, doğru yola girme. Allah tarafından birinin kalbine ilham olunan hak yolunu aramak arzusu, İslâm dîni. Ma'mûr: bayındır, güzel, sağlam ve bakımlı. Türâb: toprak.Hatmetmek: bitirmek. İblis: şeytan, hileci kişi. Kirâmen Kâtibin: insanı yakından takip eden, yaptıkları iyi ve kötü davranışların tamamını Allah'ın kendisine verdiği ilâhî vazife icâbı tespit ve zapteden melekler.

Zamâne hâlini eyleyim beyân
Bu şehrin içine düşdü bir zulüm
Vücudlar şehrine vevele aman
Fark edemez olduk sağ ile solum

Çok feryâd ederim yazda baharda
Hiçbir neşet yokdur bizim şeherde
Ben niyâz ederim Hakk'a seherde
Neyleyim efendim bîçâre kulum

Şu vîrân dünyâda hergiz gülünmez
Ârifin esrârı neden bilinmez
Bir acâyip hal var çâre bulunmaz
Dostları dostundan ayıran ölüm

Bu Seyrânî der ki bâde içildi
İyice âdemler içmezden seçildi
Bağdat tarafından saflar açıldı
Şimdi bir sarp yere düşürdüm yolum

Velvele: gürültü, patırdı, yaygara, şaşkınlık. Neşet (neşât): sevinç, şen ve neşeli olma. Hergiz: asla, hiçbir zaman, hiçbir şekilde.

Tâkâtim kalmadı aşkın yayının
Çekip kirişinden kuramıyorum
Her gece düşümde bir hercâinin
Âteş-i aşkından duramıyorum

Aşk u sevdâ hayâl midir zan mıdır
Mekânları can mı bilmem ten midir
Cezbe dilden midir dilberden midir
Dil bilmez dilberden soramıyorum

Seyf-i aşkım çarh-ı candan bileşir
Her binalar temelinden döleşir
Çokdan beri bu aşk ile güleşir
Gönül pehlivanın yoramıyorum

Lâle bağrın aşk oduna dağlamış
Bülbül güle âşık olup ağlamış
Seyrânî'yi bir kıl ile bağlamış
Muhabbet bendedir kıramıyorum

Hercâi: kararsız, sebatsız, aşkta sebatsız ve vefasız. **Zan:** sanma, şüphe. **Cezbe:** ruhun hayret ve sevince kapılarak sanki cesetten hariç bulunuyormuş gibi olması, heyecana gelmesi. Tarikat ehlinin kendinden geçme hâli. **Seyf-i aşk:** aşk kılıcı. **Çarh-ı can:** can çarkı, **Döleşmek:** temel tutmak, **düzgün. Bend:** bağ. **Bende:** köle.

70

Yaş döker kan döker şâhım bu gözler
Hasret bucağında kadîme döndüm
Feleğin önünde elendik bizler
Süzüle süzüle nesîme döndüm

Değiliz âlemin kaygusunda biz
Tevekkül hânenin pâbusunda biz
Gam hicran şâhının kapusunda biz
El bağlu kol bağlu nedîme döndüm

Sevdâ başımıza yaptı yuvalar
Aradım bulmadım derde devâlar
Yâ ilâhî senden hamd ü senâlar
İlimle amelle selîme döndüm

Seyrânî arzular gonce gülleri
Âsitânı bekler garib kulları
Bekleyü bekleyü şâhım yolları
Anasız babasız yetîme döndüm

Kadîm: eski, öncesi bilinmeyen şey. Nesîm: hafif rüzgâr. Pâbus: ayak öpen, ayak öpücü. Selîm: sağlam, kusursuz, doğru. Âsitân: eşik.

71

Aşkın arısına düşürme telaş
İster isen benden bal kara gözlüm
Muhabbet dilersen semtimde dolaş
İstemezsen gamda kal kara gözlüm

Er gerekdir erin kadrin bilmeğe
Âşık gerek ma'şûk gülün dermeğe
Mevlâ kul keyfince meyva vermeğe
Kâdir yaratmağa dal kara gözlüm

İnsan dedikleri hep bir soy imiş
Kudret ölçüsünde hep bir boy imiş
Gönül kimi sever güzel o imiş
Sen Hak'dan nasibin al kara gözlüm

Yükseklerde taşkın esme yel gibi
Bulandırma Seyrânî'yi sel gibi
Haddeden çekilmiş demir tel gibi
Çek beni bağrına çal kara gözlüm

Kudret ölçüsü: Tanrı yanında, Tanrı ölçüsü.

Gönül serden geçer yârdan geçemez
İkrâra bağlanmış kavî özlüyüm
Elfâzı bilmeyen mânâ seçemez
Sırat köprüsünden ince sözlüyüm

Benim sözüm çürük değil sağ gibi
Çürük sözler erir akar yağ gibi
Üzerimden kervan aşar dağ gibi
Sanma beni yokuşluyum düzlüyüm

Yolcu ateş yakmayınan yol yanmaz
Erenlerin dokuduğu çul yanmaz
Cehennemde günah yanar kul yanmaz
Ben günahdan sürmelenmiş gözlüyüm

Sığındım Seyrânî kayyûm-ı ferde
Aşk-ı Mevlâ ile düşdüm bu derde
Günahımdan tutdum yüzüme perde
Rabbim divânında kara yüzlüyüm

Kavî: sağlam. Elfâz: sözler, kelimeler. Eren: Hakk'a yakın olan ve velîlik derecesine ulaşanlar. Kayyûm: bakî ve kâim olan, ezelî anlamında Allah.

Meclîs-i mahkeme ihdâs olduğu
Çeşme-i rüşvetin akmaklığından
Kazâ belâ ile âlem dolduğu
Kazların kadıya uçmaklığından

Selefin rüşvetle hüccet düzmesi
Halefin anlayıp hükmün bozması
Yıkılınca binaların tozması
Asıl mâyesinin topraklığından

Asıl sermâye-i niyâbetleri
Emvâl-i eytamdır ticâretleri
Dâvet-i rüşvete icâbetleri
Sıdkile gönlünün alçaklığından

Bülbülün aşkıdır dalda öttüğü
Çobanın südedir koyun gütdüğü
Toprağın Habil'i kabul ettiği
Şüphesiz yüzünün yumşaklığından

Dünyâdan ahrete gidip gelmemek
Olmasa iktiza eder ölmemek
Balık başdan kokduğunu bilmemek
Seyrânî gâfilin ahmaklığından

Meclîs-i mahkeme: Tanzimatta, eski kadıların yerine yeni tarz mahkemelerin kurulmasına işaret edilmektedir. Selef: bir yerde, bir işte başka birinden önce bulunmuş olan. Halef: sonraki, birinin yerine geçen. Mâye: maya. Niyâbet: vekillik, naiplik. Emval-i eytâm: yetim malları. Dâvet-i rüşvet: rüşvet teklifi. İcâbet: kabul eme, varma, uyma. Sıdk: doğruluk, gerçeklik. Hâbil: Hz. Âdem'in kardeşi Kâbil tarafından öldürülen oğlu, (insanlık tarihinin ilk cinayetine telmih var). İktizâ: lâzım gelme, gerekme.

74

Akl u fikrin hallolunmaz müşkülü
Ermemesi şâyestedir ermeden
El uzadub bağda biten her gülü
Dermemesi evlâ imiş dermeden

Kimi şahlık ister kimi vezirlik
Kimisi kâhyalık kimi kizirlik
Bahıl âdem ile cennetde birlik
Girmemesi şâyestedir girmeden

Çıkrığa sezâdır iplik bükmesi
İğneye lâyıkdır libas dikmesi
Ehl-i kemâl ile cefâ çekmesi
Yeğdir câhil ile sefâ sürmeden

Göz kulak kapusu olmuş gözüm bu
Gözümle müşterek olmuş özüm bu
Seyrânî'yim eğri doğru sözüm bu
Borç vermek hayırlı zekât vermeden

Şâyeste: uygun, yakışır, yaraşır. Evlâ: daha uygun, daha lâyık. Kizir: kâhya, Bahıl (bahîl): cimri, pinti, hasis. Sezâ: yaraşır, uygun. Libas: esvap, elbise.

75

İnkisâr eylerim ey dilber sana
Dilerim murâda eremiyesin
Yeter kıldın bana cevr ile cefâ
Belki suâlimi veremiyesin

Günden güne artsın senin firâkın
Hüsnün eller alsın senin çerağın
Cehennem ateşi olsun durağın
Cennet-i a'lâya giremiyesin

O da bencileyin vezele dönsün
Sararıb gül benzin gazele dönsün
İki dizlerine sızılar insin
Ayağın üstüne duramıyasın

Seyrânî der Hak cezâların versin
Benim inkisârım geçmez mi dersin
Yediğin su ekmek gözüne dursun
Gitdiğin yolları göremiyesin

Firâk: ayrılık, hüzün, keder, sıkıntı. **Vezilemek:** hastalıktan, zayıflıktan sesi çıkmaz hale gelmek.

Söyle nefsim ne olduğun bilelim
Gökden misin rû-yi zeminli misin
Ağyâr isen defderini dürelim
Yer altında gezer keminli misin

Kayık isen göster kanca küreğin
Gemi isen göster yelken direğin
Yiğit misin çatal mıdır yüreğin
Yoksa işkembesi seminli misin

Benim gamım eşi nehr-i Fırat'ın
Üzerinden geçmiş misin sıratın
Oku yahu dinleyelim beratın
Cehennem havfından eminli misin

Tırnağın bulsan başın kaşırdın
Seyrânî'yi doğru yoldan şaşırdın
Ey nefsim cürmümü hadden aşırdın
Tevbekâr olmağa yeminli misin

Rû-yi zemîn: yeryüzü, dünya. Ağyâr: başkalar, yabancılar. Kemîn: pusuya gizlenmiş adam, saklanan, gizlenen. Semîn: şişman besili, yağlı. Berât: rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren ferman.

77

İstemem feleğin çürük binasın
Yıkan yıksın saklayanlar saklasın
Şu garib âşıkın sînesin nâre
Yakan yaksın dağlayanlar dağlasın

Hem ben seni görürmiyem el gibi
Sırmalardan çekilmişem tel gibi
İlkbahar ayında coşkun sel gibi
Akan aksın çağlayanlar çağlasın

O benim sevdiğim bir melek peri
Âşık ma'şukını sever ekseri
Seyrânî gurbetde kaldıkdan keri
Gülen gülsün ağlayanlar ağlasın

Sîne: göğüs, gönül, bağır. Nâr: ateş. Keri: sonra.

78

Yedi yıldız doğdu üçü terazi
Kavuşdu ülkere gitdi birazı
Yarın mahşer günü ararlar bizi
Mîzan terazisi kurulur bir gün

Bîçâresin deli gönül nâçarsın
Amel defterini bir gün açarsın
Sırat köprüsünden nasıl geçersin
Günahın sırtına sarılır bir gün

Makamımız ala karlı dağ olsa
Etrafı hep lâle sümbül bağ olsa
Her ne kadar paşa olsa beğ olsa
Yakasız gömleğe sarılır bir gün

Edelim nazmile bir hoş nasîhat
Dinlesin tâlib-i destân olanlar
Şâyet verdi nutkum câhile sıklet
Kadrim bilir ehl-i irfân olanlar

Meylini vermişsin kesb ile kâre
Zikirden fikirden olub âvâre
Bulursun ey miskin ölüme çâre
Bulmadı âlemde Lokman olanlar

Kimsenin kimseye yokdur sâyesi
Sütlere katıldı cehlin mâyesi
Dilkiye verildi aslan pâyesi
Dilki pâyesinde aslan olanlar

Bütün cihân tutdu şimdi efkâre
Küçükden büyüğe yokdur mudâre
Hizmet gördürürler pîr-ihtiyâre
Üç-beş yaşındaki sübyân olanlar

Niçün garîb oldu hükm-i şerîat
Kadının müftünün yediği rüşvet
İçkide zinâda câhile nevbet
Vermiyor hâfız-ı Kur'ân olanlar

Mağrib dediğimiz şark olur bir gün
Mü'min münâfık fark olur bir gün
Cennet libâsına gark olur bir gün
Hak için sînesi üryân olanlar

Kim ne işler ise kendisi biler
Her âdem bir dürlü sevdâya yüler
Dünyâda ağlayan ahretde güler
Rûz ü şeb Hak için giryân olanlar

Fark etmez dediğin aslâ din îmân
Ânınçün bilmez yahşi ile yaman
Haraç korkusundan olmuş müslüman
Bir alay ni'meti küfrân olanlar

Cellâd-ı ecelden yemişler satır
Kimi tellak imiş kimisi natır
Kara toprak içre gark olmuş yatır
Kimi velî kimi sultân olanlar

Hiç kimse kimsenin gayretin gütmez
Ânınçün Hak sözün dutub işitmez
Meyhâneye gider câmiye gitmez
Kadısı müftüsü şeytân olanlar

Dinleyene sivrisinek saz olur
Anlamayana davul zurna az olur
Sûretâ insanlar hilebaz olur
Böyledir mânâsı hayvan olanlar

Görmüş yok cihânda câhilden vefâ
Vefâ umup etme kendine cefâ
Olur mu insana zehirden şifâ
Fikretsin gönülden ihvân olanlar

Sultan isen koyma boynunda vebâl
Her işin sonunda var elbet zevâl
Bir mezâristâna git eyle suâl
Kimdir o hâk ile yeksân olanlar

Küçük lokma ile dolmaz avurdu
Ne yaman insanı kasdı kavurdu
Cihânın külünü göğe savurdu
Geçdi sadârete hayvân olanlar

Bizleri bu ateş haşre dek yakar
Sanma şimdi sular engine akar
Borcunu zannetme gırtlağa çıkar
Ecelden kalbine fermân olanlar

Alırsın rengini yeşilli morlu
İlletin yok iken olursun çorlu
Kılıç vuran düşman olursa zorlu
Kurtulmaz sâhib-i kalkan olanlar

Herkes belâsını azdı da buldu
İnsanda evvelki sadâkat noldu
Eski sarayları beğenmez oldu
Yere sığmaz oldu sultan olanlar

Çarh-ı felek dâim dönüb öğünmez
Dönerse de dahi eyliğe dönmez
Yedi deryâ suyu dökülse sönmez
Bu zulmün nârından sûzân olanlar

Seyrânî kâmiller ta'nın eylesin
Câhiller nutkun zemmin eylesin
Bundan âlâ destân yapıb neylesin
Şâirlikde merd-i meydân olanlar

Tâlib-i destân: destân isteyen. Sıklet: ağırlık, yük, sıkıntı. Kadr: değer, itibar, rütbe. Kesb: çalışıp kazanma. Kâr: iş, güç, kazanç. Efkâr: düşünceler, üzüntü, endişe. Müdâra: yüze gülme, dost gibi görünme. Sübyân (sıbyân): çocuklar. Nevbet: sıra, nöbet. Hâfız-ı Kur'ân: hâfız, Kur'ân okuyanlar. Mağrib: garp, batı. Natır: bekçi, hamam hizmetçisi. Sûretâ: görünüşte. İhvân: sâdık, candan dostlar, tarîkat arkadaşları. Vebâl: günah Zevâl: sona erme, yok olma, mahvolmak. Haşr: kıyâmet. İllet: hastalık Çor: hastalık, dert. Ta'n eylemek: ayıplamak. Nutk: söz. Zemm: kötüleme, yerme. Merd-i meydân: söz eri, meydan yiğidi.

80

Muhabbet şehrine eyledim nazar
Gördüm elvan dürlü meyhâneler var
Teşne var mı deyü sâkîler gezer
Ellerinde dolu peymâneler var

Bir takım doldurur bir takım sunar
Bir takım susamış bir takım kanar
Bir takım söyünmüş bir takım yanar
Bir takım çevrilir pervâneler var

Bir eli bâdeli bir eli taslı
Bir takım deli var bir takım uslu
Bir takım şâdmân bir takım yaslı
Bir takım aşkile mestâneler var.

Âşıklar birbirine böyle yan verir
Hast'olmadan pîr önünde can verir
Bu Seyrânî dilden dile şan verir
Nice benim gibi dîvâneler var

Elvan dürlü: çeşit çeşit, her cins. Teşne: susamış, çok istekli. Peymâne: kadeh. Söyünmek: sönmek. Şâdmân: neşeli, sevinçli.

81

Kırılsın kanunun telleri felek
Aksi murâd üzre çaldığın yeter
Hakka hakikata oldun büvelek
Zulmü adâlete saldığın yeter

İskender deryânın almış haracın
Âb-ı hayat çeşmesinin taracın
Yememiş söndürmüşdür sıracın
Sen benim âhımı aldığın yeter

İsrâfil'in Sûr'un alacak mısın
Kanununa koyub çalacak mısın
Sen cihânda bâkî kalacak mısın
Bu zamana kadar kaldığın yeter

Seyrânî feleğin olsa edebi
Düşünür katmazdı şekere lebi
Sen de Nuh Nebî'nin gemisi gibi
Azâb tûfânına daldığın yeter

Kanun: Bir köşesi kesik, dikdörtgen şeklinde ve dizler üzerinde parmaklarla çalınan bir çalgı. Büvelek: Kan emici bir sinek olup soktuğu hayvanı kudurmuşcasına koşturur. İskender: Büyük İskender, Makedonya kıralı. Doğu efsânelerine göre, âb-ı hayat'ı aramaya çıkmış, birçok macera geçirmiş, neticede hayat otunu bulmuş ama geri dönerken bu otu kaybetmiş. Burada belirtilen olaya telmih yapılmaktadır. Tarac: çapul, yağma, talan. Sıraç: sıraca otu. İsrâfil: Dört büyük melekten birisi, Kıyamet günü sûr denilen borusunu çalarak bütün ölüleri diriltecek melek.

82

Şu fenâ dünyâda bir hüner gerek
Hüner ahzetmeye kavî sır ister
Aşkın nârı ile olmuşam helâk
Deli gönül yüce dağdan kar ister

Aman rakîb bana ziyân eyleme
Ahvâlim kimseye beyân eyleme
Her meclisde sırrın ayân eyleme
Hâlin bildirmiye hâli yer ister

Her mahalde ben de feryâd edeyim
Tok tarîkin semti buldum gideyim
Bazı insan arsız olur nideyim
Âdem dediğinde biraz âr ister

Seyrânî der gördüm sîne dağını
Seyrân etdim ol hüsnünün bağını
Neylemeli şu cihânda çoğunu
Bu dilin sevdiği dilber yâr ister

Fenâ: Fâni, yok olma, gelip geçici, kötü. Ahzetmek: almak, kabul etmek. Rakîb: rakip, diğeri ile aynı şeye tâlip olan, bir sevgiliye gönül vermiş âşıkların karşılıklı her biri. Ziyân: zarar. Hâlî: tenha, boş.

83

Telgıraf dediğin ebced hesâbı
Bu rebab şeytanı cinden çıkarır
Ateş şöyle dursun tütün azâbı
Tilkiyi çakalı inden çıkarır

Oğlan hoca olmaz okutmayınca
İplik gömlek olmaz dokutmayınca
Ayılar et yemez kokutmayınca
Yallılar mevtâyı sinden çıkarır

Tazının ârına olmaz yetesi
Var mıdır Seyrânî bundan ötesi
Ermeninin pastırması ketesi
Kaypak müslümanı dinden çıkarır

Ebced: Arap harflerinin belli bir sisteme göre sayı değeri verilmiş sıralanışıdır. Her harfin rakam olarak bir değeri vardır. Harfleri karşılayan rakamları toplayarak verilmek istenen sayıyı bulmak mümkün olur. Eskiden şâirler belirtmek istedikleri bir tarihi ebced ile verirlerdi ve bunu hüner sayarlardı. Rebab: bir çeşit kemençe, (burada telgraf kasdedilmektedir). Sin: mezar. Kete: bir çeşit çörek. Kaypak: sözünde durmayan, sözüne güvenilmeyen.

84

Zâlim felek hele etme acele
Hak bilür hasretim gurbet eldedir
Alçak fidanların boyu yücele
Bülbülüm hevesim gonce güldedir

Âhım bulut gibi gökde dolanır
Gâhi pârelenür gâhi ulanır
Gam yeli esdikce gönlüm bunalır
Sanma bulanıklık hemen seldedir

Birbirine âşık koyun kuzular
Köşeğin özleyen deve bozular
Yaralarım göz göz olmuş sızılar
Fitiller içinde yaram beldedir

Felek halletmedi benim müşgülüm
Bak bu ateşlere savurdu külüm
Seyrânî'ye ya ayrılık ya ölüm
Elbet bu ikinin biri eldedir.

Pârelenmek: parçalanmak. Ulanmak: eklenmek. Köşek: deve yavrusu. Bozulamak (bozlamak): bağırmak, böğürmek.

85

Eğlen hocam eğlen bir sualim var
İz'an nedir erkân nedir yol nedir
Seni bana gâyet fâzıl dediler
İçerimde bir yara var bil nedir

Cennetin kapısın sallâllah açar
Şerîat işini Muhammed seçer
Seksen bin evliyâ yurdundan göçer
Onları bekleten mutlu kul nedir

Muhammed dînidir taptığın tapı
Bozulmaz Mevlâ'nın yaptığı yapı
On iki bahçede kırk sekiz kapı
Eşiği bekleyen iki kul nedir

Kıldan ince derler Sırat'ın yolu
Önünde devletlü ardında Ali
Üç yüz altmış birdir selvinin dalı
Dalında açılan iki gül nedir

Başına bağlamış al yeşil çember
Kokuyor ağzında misk ile anber
Seksen bin evliyâ yüz bin peygamber
Önünde gidiyor iki kul nedir

Seyrânî der diyar diyar gezmedim
Kalem alıp kaşın gözün yarmadım
Elim ile bir gemicik düzmedim
Gemi nedir deryâ nedir yol nedir

İz'an: anlayış, kavrayış. Erkân: yol, esaslar. Fâzıl: Faziletli, üstün, iyi huy ve vasıfları üzerinde toplamış kişi.
Sallâllah: salavat getirmek. Tapı: mabut, tapılan şey. Devletlü: refah, saadet ve nîmet sahibi, burada peygamberimiz kastedilmektedir. Çember: başa bağlanan yemeni. Düzmek: donatmak, yapmak.

86

Elbetde bu çarhı bir dönderen var
Tehî döner çarh-ı felek değildir
Gelmiş olanları bir gönderen var
Gitmiş olan gelmek dilek değildir

Şem'i vuslatına sezâ sönmemek
Ne mümkün mahlûka fânî dememek
Bu çarhın elinde değil dönmemek
Gâlibâ binası dölek değildir

Bu dünyaya gelen yine göçmekde
Biderine uygun mahsûl biçmekde
Herkes kendi rızkın yeyip içmekde
Kul kula sebepdir şelek değildir

Kuran kurmuş böyle yolu erkânı
İz'an erkân pîri Tanrı arslanı
Ehlinin mâlûmu Âşık Seyrânî
Çiğ süt emmemişdir kelek değildir

Çarh. gök, felek. Tehî: boş. Şem': mum, ışık. Vuslat: kavuşma, yetişme. Sezâ. münasip, uygun, yaraşır. Dölek: düz. Bider: tohum. Şelek: sırtla taşınacak kadar odun yükü, denk.

87

Toprak ejder olmuş varanı yutmuş
Gaflet beşiğinde sağı unutmuş
Kedi var arslanın yerini tutmuş
Arslan var adına kedi söylenir

Bir kötünün eli erse varlığa
Derler ana aman beni yarlığa
Bir iyinin eli düşse darlığa
Velîyy-ullâh olsa gidi söylenir

Yolcular yanılır yollar yanılmaz
Merhemin bulmayan yara onulmaz
Şu dünyada kötü iyi anılmaz
Herkesin şerefi südü söylenir

Haydar-ı Kerrâr veş deven yedince
Canını Mevlâya teslim edince
Seyrânî dünyâdan göçüb gidince
Anılır dillerde adı söylenir

Yargılamak: suç bağışlamak, mağfiret etmek. Veliyy-ullâh: Allah'ın sevgili kulu, ermiş kimse. Onmak; iyileşmek, şifa bulmak. Haydar-ı Kerrâr: döne döne kılıç sallayan, Hz. Ali'nin vasıflarından biri. Veş: gibi anlamında bir benzetme edatı.

Asırda acâib işler çoğaldı
Bilmem bu işleri kimler ediyor
Dünyayı hep rezil köpekler aldı
Gelen ümerâya karşı gidiyor

Biraz bahsedeyim ehl-i zamandan
Yahşılar aşağı düşdü yamandan
Aralık itleri olmuş kumandan
Uyuz it kurtlara kumanda ediyor

Buğday unu beğenmiyor enikler
İplikden aşağı düşdü ipekler
Hep sedire geçdi itler köpekler
Hânedân ayakda hizmet ediyor

Koltuk kılı fark olmuyor sakaldan
Tüccarlar aşağı indi bakkaldan
Aslanlara çoban düşmüş çakaldan
Şimdi aslanları çakal güdüyor

Mekteple medrese ortadan kalkdı
Meyhâne kerhâne meydana çıkdı
Ar namus denen şey ortadan kalkdı
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

Sarhoşlar çoğaldı kalmadı ayık
Bu asır böylece hallere lâyık
Müzevvirin adı muhbir-i sâdık
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

İsimlerin tebdil etsem satılmaz
Cisimlerin tahvil etsem zat olmaz
Altun eğer vursan eşek at olmaz
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

Şahinler yurdunu tutdu yarasa
Baklava yerine geçdi pırasa
Şimdi rağbet deyyus ile terese
Zamâne bunlara rağbet ediyor

Boy kürkünü beğenmiyor köçekler
Babasına aklöğretir çocuklar
Yumurtadan burnu çıkan cücükler
Horoz oldum diye cik cik ediyor

Küçükler büyüğe çorap geydirir
Tatlıyı insana acı yedirir
Seyrânî zamâne böyle dedirir
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

Ümerâ: emirler, beyler, büyük komutanlar, büyük memurlar. Ehl-i zaman: günün adamı, yaşanılan zamanın adamı. Yahşı: iyi, güzel. Yaman: kötü, fena, hoş olmayan. Hânedân: kökten asîl ve büyük aile. Müzevvir: aldatıcı, bozucu, yalanı telleyip pullayan. Muhbir-i sâdık: sadık haberci. Tebdil: değiştirme, başka bir hâle getirme. Tahvil: değiştirme, çevirme.

89

Her ırmağa bir yol vermiş akıyor
Cümlesini bir deryâya döküyor
Her kumaşı bir tarakda dokuyor
Şeridini bâzarlara çözüyor

Bülbülün aşkına sebeb gül oldu
Ona kafes ağzındaki dil oldu
Canım ateşlere atdı kül oldu
Ne tarafdan bir yel değse tozuyor

Kimi dikenini gülünden seçer
Herkes ekdiğinin mahsûlün biçer
Gam yeme Seyrânî bu gün de geçer
Yüce dağ başında duman geziyor

Şerid: dokuma veya kumaş parçası, dar ve uzun parça. Bâzar: pazar.

90

Eski libas gibi şâirin gönlü
Söküldükden keri dikilmez imiş
Güzel sever isen gerdanı benli
Her güzelin kahrı çekilmez imiş

Bülbül daldan dala yapıyor sekiş
O sebepden güllẹ ediyor çekiş
Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş
Kıyâmete kadar sökülmez imiş

Sevdiğim değildin böylece ezel
Aşkımın bağına düşürdün gazel
İbrişimden nâzik sandığım güzel
Meğer pulat gibi bükülmez imiş

Seyrânî'nin gözü gamla yaş imiş
Benim derdim cümle derde baş imiş
Ben bağrımı toprak sandım taş imiş
Meğer taşa tohum ekilmez imiş

Çekiş: çekişme, kavga. Ezel: geçmiş, önce, öncesizlik. Gazel: kuruyup dökülen ağaç yaprağı. Pulat: polat, çelik. Keri: sonra, geri.

Âkıl ol kâmil ol ey cânım oğul
Etme bir fertle buğz ü adâvet
Bu müşgilin çâresini ara bul
Çabuk gelür geçer vakt-i sabâvet

Ne yolda giderse gitsün halâik
Sen kendi özüne olagör fâik
Yoksa bir amelin Mevlâya lâyık
Gafletile ömrün buldu nihâyet

Uydur şeriate her bir ahvâlin
Sülûk et tarîke eriş kemâlin
Marifet bilmezsen yakın zevâlin
Eksik olmaz hiç başdan felâket

Kendün bilürsen dutma bir işi
Ara bul da danış bir âkıl kişi
Erkek olamazsın sen olun dişi
Danışılan işde olur halâvet

Anandan babandan beddua alma
Anlar rızâsından sen geri kalma
Tuz ekmek bilmeze kılıcın salma
Bir de emânete etme hıyânet

Mala ortak olma soysuzlar ile
Ülfet etme aslâ huysuzlar ile
Cenâze götürme boysuzlar ile
Sonra pişman olub çekme nedâmet

Yakın komşuların hatırını al
Hem kazandır kazan yüzlerinden mal
Hem etdir hem eyle hakların helâl
İyiliğine anlar etsün şehâdet

Rızâullah içün derse bir sâil
Eğer oldun ise bir pula mâil
Vermemezlük edüb bulunma gâfil
Verdiğinde gönlün eyle imâret

Misafir bulursan hânene getür
Bir içim su ile keyfini yetür
Bir müşgil hâceti var ise bitür
Hükm-i şeriatdir eyle itâat

Sakın bir kimseye sen olma kefil
Kesmez o sancıyı değme zencefil
İtibardan düşer olursun rezil
Cürümlerin süt kardeşi kefâlet

At ile avradın cinsini ara
Cinsini bulmazsan harcetme para
Âlemde bulunmaz soysuza çâre
Ânınçün çokları etdi ferâgat

Kapalıyı açma açığı örtme
Er isen Seyrânî bir can ürkütme
Hasîsin bahîlin gayretin gütme
Sonradan görmüşden alma emânet

Âkıl: akıllı kimse. Kâmil: olgun, tam, noksansız. Buğz ü adâvet: düşmanlık, kin, nefret. Sabâvet: çocukluk. Halâik: insanlar, yaratıklar.

Hak bir kula açsa bir bâb-ı kerem
Hak açdığı gülde kapar bulunmaz
Kısmet kapusını bulur lâcerem
Kısmetde yolundan sapar bulunmaz

Arılar zevk alır çiçek özünden
Rüzgârlar kül alır ateş közünden
Mecnûn sevmiş Hakk'ı Leylâ yüzünden
Halkda Hakk'dan gayrı tapar bulunmaz

Deyr-i aşkda puta tapan bulunur
Seyrânî yolundan sapan bulunur
Güzelin yıkdığın yapan bulunur
Âşıkın yıkdığın yapar bulunmaz

Fâik: üstün, mânevî olarak üstün bulunan. Sülûk: bir yola girme, yol, tutma, bir tarîkata girme. Zevâl: sona erme, ölme, ölüm. Halâvet: tatlılık, şirinlik, zevk. Rızâullâh: Allah'ın rızası. Pul: para. Mâil: istekli, düşkün. Zencefîl (zencebîl): Hindistan'dan gelen baharalardan biri olup kızdırıcı ve mideye yarayışlı bir bitki. Hasîs: cimri, pinti. Bahil: cimri, tamahkâr.

★

Bâb-ı kerem: kerem kapısı, cömertlik kapısı. Lâcerem: şüphesiz, besbelli, Deyr: dünya, insanlık âlemi.

93

Kudret tesbihini Hazreti Allah
Kul keyfince delüb takmak istemez
Güzele gözlerim eder eyvallah
Çirkin yüze kimse bakmak istemez

Yanmasa ateşin tütmez tütünün
Allah yardımcısı sıtkı bütünün
Çirkin nal mıh olsa güzel atının
Gönül dırnağına çakmak istemez

El vurmadım toprak ile taşına
Soğuk su katmadım pişmiş aşına
Seyrânî yaradan kulun başına
Güzel çirkin başa kakmak istemez

Sıdk: doğruluk, gerçeklik; iç, yürek temizliği.

Ormanda büyüyen adam azgını
Çarşıda bazarda seyrân beğenmez
Medrese kaçkını softa bozgunu
Selâm vermek içün insan beğenmez

Âlemi ta'neder yanına varsan
Seni de yanıltır mesele sorsan
Bir cim bile çıkmaz karnını yarsan
Meclîse gelir de erkân beğenmez

Her çeşit insandan bir kaç eşi var
Mektepden koğulmuş günah işi var
Rabbiyesir'de dört yanlışı var
Tahsil etmek içün irfan beğenmez

Ellerin evinde çul firâş olur
Burnu sümüklüdür gözü yaş olur
Bayramdan bayrama bir tıraş olur
Gider berbere de dükkân beğenmez

Dağlarda taşlarda dolaşan yörük
İnsanlar içine çıkmayan hödük
Bir elife dili dönmeyen sürtük
Şehirde tecvitle Kur'ân beğenmez

Yayladan yaylaya konup göçer de
Arpayı buğdayı ekip biçer de
Mısır yaprağını kıyıp içer de
Tütünü bulunca duman beğenmez

Bir odası vardır gayet küçücek
Kendi aklı sıra keyf yetirecek
Bir çanağı yokdur ayran içecek
Kahveyi bulunca fincan beğenmez

Seyrânî söyledi bu doğru sözü
Haddeden çekilmiş doğrudur özü
Şehre gelin gitse bir köylü kızı
La'l ü güher ister mercan beğenmez

Ta'n: sövme, yerme, ayıplama. Cim: eski yazıda bir harf, burada cahil, birşey bilemeyen anlamındadır. İrfân: bilme, anlama, kültür, tasavvufta; ilâhî bir feyiz olarak kâinâtın sırlarını bilme kudreti. Firâş: döşek, yatak. Hödük (hüdük): köylü, kaba, acemi. Tecvit: Kur'ân-ı Kerîm'i usûlüne bağlı kalarak okuma ilmi.

b) — **Semâîler :**

Kahır çeken ehl-i dilin
Gör ne çeker canı tende
Erir akar böyle bilin
Tükenir tâb o bedende

Sen bir zâlim naccâr isen
Baltan bende sınar isen
Ben ednâyı kınar isen
Benim gibi olun sen de

Kişi uğrar melâmete
Sevinilmez felâkete
Çıkarır bir selâmete
Hakk'ın kulu isem ben de

Hüzn ü elemden yatamaz
Zulüm alub hak satamaz
Âşık Seyrânî atamaz
Kimse ile hiç perende

Tâb: güç, kuvvet, yaradılış, huy. Naccâr: marangoz, dülger, doğramacı. Ednâ: aşağı, bayağı, sefil.

96

Ey güzeller serfirâzı
Aşkınla çalarım sazı
Senin gibi emlek kuzu
Görmedim ömrüm içinde

Gelse o hûblardan vefâ
Çekerim cevrile cefâ
Şu hâle geldim bir safâ
Sürmedim ömrüm içinde

Ne hoşça bülbüldür dili
Akıtdım dîdemden seli
Senin gibi gonce gülü
Dermedim ömrüm içinde

Seyrânî kapunda sâil
Bahtım küşâd oldu bil
Senden gayrısına meyil
Vermedim ömrüm içinde

Serfirâz: başını yukarı kaldıran, benzerlerinden üstün olan. **emlek (emlik):** süt emme çağında olan, süt kuzusu. **Sâil:** dilenci.

Bir olur mu gülün rengi
Batlıcanın moru ile
Olamaz Konya'nın dengi
Niğde şehri Bor'u ile

Dipi eser ocağında
Poyraz sürer bucağında
Müzevvirin ocağında
Yaş yanmaz mı kuru ile

Kör önünden çekmek fener
Olmamışdır âdet hüner
Ay yıldız da doğar iner
Hakk'ın kudret nuru ile

Deve köşeğin süser mi
Beyhûde bir yel eser mi
Gönül dosta hiç küser mi
Yaramazın şûru ile

Der Seyrânî âlem fenâ
Hakk'a mahsus hamd ü senâ
Ehl-i İslâm kurmuş bina
Zülfikârın zoru ile

Köşek: deve yavrusu. Şûr: şamata, gürültü.

98

Hak yoluna gidenlerin
Âsâ olsam ellerine
Er pîr vasfın edenlerin
Kurbân olsam dillerine

Bir üstâda olsam çırak
Bir olurdu yakın ırak
Yapsalar kemiğim tarak
Yâr zülfünün tellerine

Yönüm Hakk'a dönderseler
Kemiğimi kavursalar
Harman gibi savursalar
Muhabbetin yellerine

Torunuyuz bir dedenin
Tohumuyuz bir bedenin
Münkir ile cenk edenin
Silah olsam bellerine

Seyrânî kaldır parmağın
Vaktidir Hakk'a durmağın
Deryâya akan ırmağın
Katra olsam sellerine

99

Aşkın arısı çeçine
Zehir yapmaz bal yerine
Gelmez ârifin gücüne
Kara giyse al yerine

Bâde dolar içilirse
Barışılır küsülürse
Balta ile kesilirse
Düğümlenmez dal yerine

Şâk eyledi bütün mâhı
Aşkına eylerim âhı
Müdâm zikreden Allah'ı
Kadîm kıyl u kal yerine

Seyrânî ne gam yiyelim
Kader böyle ne diyelim
Şükrün libâsın giyelim
Tâc u hırka şal yerine

Çeç: boş, balsız petek, yığın. Şâk: yarma, parçalama, çatlama. Mâh: ay, kamer. Müdâm: devam eden, sürekli, daima. Kadîm: eski. Kıyl u kâl(kîl ü kâl): dedikodu.

100

Güzel olan her bir dilber
Cevr ü cefâ etmemeli
Dostun sözü serime tâc
Düşman sözün tutmamalı

Hani âşık serden geçer
Aşk dolusun pîrden içer
Lisânından dürler saçar
Almayana satmamalı

Bulununca derülmeli
Bu meclîse kurulmalı
Dilberlere sarılmalı
Çirkinilen yatmamalı

Göreydim ben ol mah yüzün
Temâs etsem elâ gözün
Âşık Seyrânî'nin sözün
Hiç yabana atmamalı

Kahbe felek benim nerde
Kara bahtım ak eyledi
Pervâneler gibi nârda
Vücudumu yak eyledi

Bir yâr bana dolab kurdu
Hicâbımdan dilim durdu
Fincan gibi yere vurdu
Gönlüm iki şâk eyledi

Deve korkar köşeğinden
Asılzâde uşağından
Hânesinde döşeğinden
Döğdü söğdü kak eyledi

Sikke olmaz bu turada
Çıksam azdan kurada (1)
Âşık Seyrânî burada
Ne söylese hakeyledi

Hicâb: utanma, sıkılma. Sikke: madeni para, para üzerine vurulan damga. Tura (tuğra) : madenî paranın resimli yüzü.

(1) — Bu mısraın başka bir şekli de şöyledir: «Eremedim bir murada» (SS.)

Kurada: kuruyup zayıflamış veya eskiyip yıpranmış, işe yaramaz.

102

Yumurtasın kokutmağa
Yatar sanma gürke beni
Aşkın dersin okutmağa
Sanma korkub ürke beni

Ben âşıkın birisiyim
Ölü değil dirisiyim
Siyah dilki derisiyim
Kabla samur kürke beni

Canbazım aşkın ipinde
Meyvalar büyür çöpünde
Aşkın muhabbet küpünde
Sanma sulu sirke beni

Seyrânî arının beği
Çiçeği miskin göbeği
Nazlıyım gözüm bebeği
Katma yoğun Türk'e beni

Gürk: kuluçka. Yoğun: kaba, sert.

103

Dağlarda nergis sanırdım
Elâ gözlü mestim seni
Sözünden özün tanırdım
Fehmederdim dostum seni

Ben soyundum samurlardan
Tohma oldum hamurlardan
Olur olmaz çamurlardan
Sakınmazdım üstüm seni

Varsam kırklar meclisine
Tuğra olsam sikkesine
Bir sâdıkın tekkesine
Saramadım postum seni

Dersim aldım ism-i Hû'dan
Kara toprak kanlar yudan
Seyrânî keyfimce sudan
Doldurmadım destim seni

Nergis: bir süs çiçeği, edebiyatta sevgilinin gözü nergise benzetilir. Fehm etmek: anlamak. Tohma olmak: çok yemekten doğan mide şişkinliği. İsm-i Hû: Tanrı. Yudan: yutan, yutmak.

Beni çıkarma gönlünden
Kulun kurbanın olayım
Karanlıkta cân ü dilden
Şem'-i sûzânın olayım

Eser ise seher yeli
Irgalanır zülfün teli
Dudu gibi açıp dili
Oku fermânın olayım

Aldı aklım kaşın yayı
Divâneden gedâ bayı
Ak döşüne bu ednâyı
Takın gerdânın olayım

Zülfünün telleri tûbâ
Seyrânî canım merhabâ
Dokunursa bâd-ı sabâ
Örtün yorganın olayım

Şem-i sûzân: yakan mum. Dudu: dudu kuşu, papağan cinsinden taklit yapan bir kuş. Ednâ: bayağı, alçak Tûbâ: Cennet'de Sidre'de bulunan ve dalları bütün cenneti gölgeleyen kutsal ağaç.

Şu kimsesiz sahralarda
Diken oldu gülüm benim
Uğrun uğrun tenhalarda
Ağlamakdır hâlim benim

Gülü dikene katalı
Diken elime batalı
Yâr beni yardan atalı
Felek bükdü belim benim

Arı geçmez çiçeğinden
Çiçek geçmez biteğinden
Erenlerin eteğinden
Kesme Rabbim elim benim

Yedim acı teresinden
İçdim kanlı şırasından
Seyrânî gam deresinden
Cûş eyledi selim benim

Uğrun uğrun: gizli gizli. Bitek: bitki yetişen yer.

106

Salınarak karşımızdan
Gelen dilber bin yaşasın
Mâh rûyından nikâbını
Alan dilber bin yaşasın

Basdı hâneye kademi
Dinledi benim sedâmı
Ağladıkca bu dîdemi
Silen dilber bin yaşasın

Arzum kaldı Elmas kızda
Şâd olayım bendin çöz de
Nâz ederek karşımızda
Gülen dilber bin yaşasın

Kucaydım servi dalından
Dereydim dünya malından
Bu Seyrânî'nin halinden
Bilen dilber bin yaşasın

Kucamak: kucaklamak.

Can ipini ten yününden
Saran kirmen ular bir gün
Sulu yalçınlar önünden
Açılan gül solar bir gün

Gül dalında diken yarar
Diken güle vermez zarar
Türâb saçın başın tarar
Saçakların yolar bir gün

Dünya olur bir gün harâb
Ne bülbül kalır ne gurâb
Rızka sebeb olan türâb
Gözlerine dolar bir gün

Kudret koçunu koyuna
Katmış seyreder oyuna
Ecel kolların boynuna
Habersizce dolar bir gün

Acı tatlı yenmez olur
Yalan gerçek denmez olur
Taş çarh ile dönmez olur
Hep kesilir sular bir gün

Çal Seyrânî durma sazın
Hakk'a eyle sen niyazın
Sana secdesiz namazın
Kısmet olan kılar bir gün

Kirmen: elde yün eğirmek için kullanılan araç. Türâb: toprak. Gurâb: karga. Secdesiz namaz: cenaze namazı.

108

Karşıma geçüb de dilber
Ne hoş böyle yelişirsin
Kendini üryân etmişsin
Ört nikâbın gül üşürsün

Koydum yoluna bu seri
Rûyın ahmerdir ey peri
Bildim hâlin şimden geri
Yâr olmıya çalışırsın

Âşıkın işi zâr etme
Vücûdum şehrin nâr etme
Bûsetdiğime âr etme
Korkma sunam alışırsın

Beni mesteyledi bir can
Âşıka çevreder her an
Seyrânî der lebi mercân
Nev-restesin gelişirsin

Nikâb: peçe, yüz örtüsü. Ahmer: kırmızı. Nev-reste: taze, yeni yetişmiş, genç.

Kuş yuvadan cücüğüne
Kısmet aramaya uçar
Engin yüksek düz ovada
Kimi kovar kimi kaçar

Boyrazı var dipisinin
Hikmeti var hepisinin
Mevlâm kısmet kapısının
Kimin örter kimin açar

Anadan doğmadan çulun
Var mı idi paran pulun
Mevlam yaratdığı kulun
Verir rızkın koymaz nâçâr

Sekiz olur dokuz olur
Kengel südü sakız olur
Tosun büyür öküz olur
O da bir gün küpe sıçar

Tahtında oturur melik
Fırkaları bölük bölük
Seyrânî'nin cebi delik
Her ne koysan döker saçar

Kengel (kenger): deve dikeni. Melik: hakan, hükümdar, Allah adlarından. Fırka: insan kalabalığı, cemaat.

110

Ne hikmetdir şu dünyâya
Gelen ağlar giden ağlar
Soralım yoksula baya
Aslı nedir neden ağlar

Ömrümün defterin dürdüm
Hâk-i pâye yüzüm sürdüm
Bir acâib kal'a gördüm
Burc u bâru beden ağlar

Bir deveci çeker deve
Yularını seve seve
Birbirinden eve eve
Even ağlar yeden ağlar

Aceb Seyrânî'ye nolmuş
Gözleri kan ile dolmuş
Kimi etmiş kimi bulmuş
Bulan ağlar eden ağlar

Bay: zengin. Burc u bâru: kale kulesi, çıkıntısı ve kale duvarı, suru. Evmek: acele etmek.

111

Ey sevdiğim artık yeter
Bana yosma bakışın var
Ateşlerden daha beter
Âşıkları yakışın var

Erdin güzellik çağına
Bağladın zülfün bağına
Bizi hüsnün ayağına
Nal mıh gibi çakışın var

Sağlıkdır her işin başı
Sabırdır ekmeği aşı
Âferin ey çeşmim yaşı
Yâr yoluna akışın var

Güzel senin hüsnün sebeb
Olur gören eyler taleb
Cennetden mi çıkdın aceb
Tavus gibi nakışın var

Güzellerin çok gencisin
Seyrânî'ye birincisin
Aşk ipine zevk incisin
Güzel delüb dakışın var

112

Behey vîrân gönül şehri
Yapılmaz bir melâmet var
Harâb etdi zulüm dehri
Aceb dürlü felâket var

Zulmile ilim yıkıldı
Yüz suyu yere döküldü
Şeriat göğe çekildi
Kıyâmetden alâmet var

Derilür avluya yoklar
Ne avretler evi bekler
Ne kız gelin edeb saklar
Ne beyinde sadâkat var

Der Seyrânî derdim yeter
Kamû âlem bizden beter
Ne âlim ilmin dutar
Ne mescidde cemâat var

Dehr: dünya, zaman, devir. Kamû: bütün, hep, her, herkes.

Bir dilbere selâm verdim
Almazlanur hoşnazlanur
Cânım gül rûyına derdim
Gülmezlenür hoşnazlanur

Bilmem ben yâre neyledim
Sırrımı kime söyledim
Dosta işaret eyledim
Gelmezlenür hoşnazlanur

Yüz çevirdi benden ol yâr
Gice gündüz kılarım zâr
Sundum eline yer nâr
Almazlanur hoşnazlanur

Dedim Seyrânî'dir adım
Arşa çıkardın feryâdım
Beni bilmez misin dedim
Bilmezlenür hoşnazlanur

Âdem bu demden imiş
Bu dem Âdem'den imiş
Âdem'den evvel bu dem
Hak bilir kimde imiş

Lafzan ismi müsemmâ
Mânen ilmin muammâ
Âdem'den olmuş Havvâ
İsâ Meryem'den imiş

Bir deryâda bir balık
Var bilmez âşinâlık
Tab'inda vâr hastalık
Keder Kerem'den imiş

Terâzinin kolu var
Ağzı yokdur dili var
Veznecinin eli vâr
Kantar dirhemden imiş.

Lafz: söz. Müsemmâ: adlanmış olan, isimlendirilen.

B) — Aruz Vezni ile Yazılmış Olan Şiirler

a) — Divanlar :

115

Ka'r-ı dilden cûşeder ummânım Allah aşkına
Arş-ı âlâya çıkar efgânım Allah aşkına
Bâd-ı aşkın zühre burcundan eser leyl ü nehâr
Savurur ömrümdeki harmânım Allah aşkına

Ma'kes-i hüsn-i ezelsin şübhesiz sen ey nigâr
Düşmüşüm ben aşkına aklım değil başımda yâr
Esmemişdir kimseler başında böyle rüzigâr
Sîneni arzet bana canânım Allah aşkına

Aksi heb kalbimdedir şem'i hayâl-i hazretin
Hazreti Yûsuf gibi seyr-i cemâl-i gayretin
Yok mudur bir kuşa hiç çalı kadar dost gayretin
Merhâmet kıl sen benim sultânım Allah aşkına

Hâl-i müstakbel miyim bilmem muzâri mâzimiyim
Yoksa bir mânâ-yı hiçin ser-nûmâ elfâzıyım
Öldürürse vuslatın Seyrânî'yi tek râzıyım
Ey cemâli âfet-i devrânım Allah aşkına

Ka'r-ı dil: gönlün derinliği. Cûş: coşma, kaynama. Arş-ı âlâ: göğün en yüksek katı. Efgân: feryat. Ma'kes: akseden yer, akis yeri. Nigâr: resim gibi güzel sevgili. Hâl-i müstakbel: gelecek zaman. Muzâri: geniş zaman. Ser-nümâ: başgösteren. Elfâz: sözler, kelimeler. Âfet-i devrân: âşıkların sevgilileri için kullandıkları bir tâbir.

Müstemî oldum hezârân vâizin takrîrine
Gayreti yok mâsivâdan kalbinin tathîrine
Cennet ile güldürür gâhî câhimle ağlatır
Nefsinin kürsîden inmezden düşer tedbîrine

Ders-i aşkın neş'esinden hiç haberdâr olmamış
Zevki sönmüş âşinâ-yı bezm-i gülzâr olmamış
Bir zaman aşkın duzâğında giriftâr olmamış
Lafz-ı aşkın ma'nîsin kâdir değil tefsîrine

Tûtiye ta'lim edenler o suhen-perverliğ.
Kâmile ta'lim eden tarîkde câhil erliği
Dîne hiç mahrem değilken ad eder rehberliği
Rehberimdir aşka rağmen vâizin tekfîrine

Görmedim zâhir ulûmunda muhabbetden eser
Bilseler anlar da bir nebze verirlerdi haber
Hayretim artdı tarîkat pîrine etdim sefer
Beste oldum tîz muhabbet dâmının zencîrine

Bir metindir ki muhabbet lafzı mânâsı asîr
İlm-i hâli bilmeyen câne değil fehmi yesîr
Derd-i aşk eshâb-ı zevki etdi dâmında esîr
Aldı bu Seyrânî'yi de kabza-i teshirine

Müstemî: dinleyen, dinleyici, işiten. Takrîr: anlatma, bildirme. Tarhîr: temizleme, paklama. Mâsivâ: dünya ile ilgili şeyler, Allah'tan başka bütün varlıklar. Câhim: cehennem. Suhan: söz, kelâm. Tekfîr: küfüre denk sayma. Ulûm: ilimler, bilgiler. Asîr: zor. Yesir (yeser): kolay.

Nâil olsa ey efendim çeşm-i âhûya bu dil
Leyl ü nehâr gark olmuşdur yine kayguya bu dil
Savm edemem sabrım yokdur neylim hâlim şedîd
Doymayınca şâdolur mu bilirsin mûye bu dil

Bir perînin sevdâsiyle sînem dağlı yaralı
Artırmışım feryâdımı sitemkâra varalı
Ol dîdesi elâ ammâ ebrûları karalı
Bend olmuş kararı yokdur rûye gitsün bu dil

Hüsnünün bağı beyledir aşkı gâyetde sehil
Dedim serimde sevdâya nâdânlar ket değil
Sandım ben o güzelin meyli bir bana değil
Düşdü durmaz her yana akan o suya bu dil

Seyrânî der âh edince yürekde yağım erir
Kimse bir karâra kalmaz âkıbetde farır
Dünyâ ukbâ dile murâd ganî settârım verir
Kanâat eder fenâda yek ile düye bu dil

Nâil olmak: muradına ermek. Savm: oruç. Şedîd: şiddetli, sert, sıkı. Sehl: sâde, kolay. Ket: engel. Farımak: bıkmak, vazgeçmek. Ukbâ: âhiret. Yek: bir, tek. Dü: iki.

Bir erişmez menzîl-i maksûda râhım var benim
Bir atılmaz yaya bağlı tîr-i âhım var benim
Nokta dökdüm cümle usturlâb-ı aşkı yokladım
Lûtfu değmez kahrına baht-ı siyâhım var benim

Düşman olmaz âşıka âlemde baht-ı şûm gibi
Necm-i ikbâlim münevver olmadan mahrûm gibi
Bir şemîdan sabrı sûze ben dikildim mum gibi
Gam dühânından çıkar başda külâhım var benim

Çille çekmek saltanatdır âşık-ı üftâdeye
Âşık-ı sâdıkların yok nisbeti şehzâdeye
Sâki-i devrân ben kandırmadı hiç bâdeye
Zülcelâlin affına muhtâc günâhım var benim

Tok olanlar belki Seyrânî seni de tok sanır
Aç olanlar dünyâda hiç tokluğu da yok sanır
Bilmeyenler merhâmet ehli cihânda çok sanır
Merhâmetli kimse yok illâ ilâhım var benim

Menzîl-i maksûd: varılmak istenen yer. Râh: yol, tutulan yol. Tîr: ok. Usturlâb: eskiden yıldızların arza olan uzaklıklarını bulmak için kullanılan âlet. Baht-ı siyâh: kara tâlih. Şûm: uğursuz. Baht yıldızı, talih. Duhân: duman, tütün. Üftâde: düşkün, biçâre. Zülcelâl: ululuk sahibi olan Allah.

Etdi çün sarhoş beni peymânesi bir kimsenin
Oldum bir başı açık dîvânesi bir kimsenin
Yakdı çeşmim şem'i ruhsârına kaldım zârile
Rûz ü şeb gamda olam pervânesi bir kimsenin

Dönmedi gitdi murâdımca felek ey çarh-ı dûn
Ol sebepden durmaz akar gözlerimden yaş-ı hûn
Kendisi sâkî lebi hâlis şarab-ı lâl-ı gûn
Nice olmasun gönlüm mestânesi bir kimsenin

Vasl-ı yâre erse âşık gerçi ki handân olur
Ayrılık vaktinde dünyâ başına zindân olur
Andelîb ü şerâ-ı şâha her dem işi efgân olur
Yâr olunca yâd ile bir dânesi bir kimsenin

Gül içün bülbül gezerdi nev-bahârı bağları
Gonce hâr ile göründükce artmış zağları
Bir zaman Leylâ deyüb Mecnûn gezerdi dağları
Seyrânî olsa neş'em giryânesi bir kimsenin

Peymâne: içki bardağı, büyük kadeh. Çarh-ı dûn: aşağılık dünya. Yaş-ı hûn: kanlı yaş. Şarab-ı lâl-i gûn: kırmızı renkli şarap. Andelîb: bülbül. Zağ: karga.

Kalbe kalbin yâr eden yârânı bulmakdır hüner
Kalbe kalbden yol giden erkânı bulmakdır hüner
Köşe taşı yerde kalmakla yerin bulmaz değil
Kâbili tamir olan virânı bulmakdır hüner

Karda gezse ârifi billâh bildirmez izin
Kûşe-i mihnetde kalmazsam giryânı hazîn
Âşık oldum kim muhabbet atına binmeksizin
Şânına lâyık olan meydânı bulmakdır hüner

Olmasa ölmezden evvel ölmenin bir sûreti
Diline almazdı sultan enbiyâ bu sohbeti
Sen senin başındaki tâcı hümâ-yı devleti
Başına koymuş olan sultânı bulmakdır hüner

Sen senin kendinden olursan eğer agâh gibi
Câna cânânı yakın bil mîr-i mihr ü mâh gibi
Atılıp Seyrânî İbrâhim Halîlullâh gibi
Nâr-ı Nemrûd'a düşüp gülşeni bulmakdır hüner

Hümâ: devlet kuşu, saadet, mutluluk. Âgâh: haberli, bilgili, uyanık. Mîr: âmir, baş, kumandan. Mihr ü mâh: güneş ile ay, sevgili. Halîlullâh: Allah'ın dostu, Hz. İbrâhim'in lâkabı. Nâr-ı Nemrûd: Nemrud'un İbrahim Peygamberi atmış olduğu ateş, İbrahim Peygamber bu ateşten gül bahçeleri içinde çıkmıştı.

Bu fenâya meyl edenin yeri nîrânda olur
Kiminin meyli ukbâya âhı efgânda olur
Bu cihâna geldi gülmedi nice bin evliyâ
Mevlânın muhabbeti bilir misin canda olur

Çok enbiyâ-ı âzâm geldi vîrâne bil bunu
Her birinin ümmeti var dinlesene sen onu
Ol iki cihân serveri rahmide mahşer günü
Ehl-i îmâna en'âm ihsân ulu dîvânda olur

Her vakitde niyâz eyler bâbına garib gedâ
Hâlet-i nez'imde yârâb etme îmandan cüdâ
Rahmetinle yarlıgagıl bizi ey Bârihudâ
Gafletden uyar kulların her dem isyanda olur

Temâşâ etsen âlemi hâlin anlan ortanın
Birin ikiye aldılar gördüm o yumurtanın
Seyrânî der vechin görsem hayr ü şerri dartanın
Bundadır cevr ü cefâ zevk ü safâ anda olur

Nîrân: cehennem. Ukbâ: Âhiret, öbür dünya. Rahm: acıma, esirgeme, koruma. En'âm: Kur'ân'da bir sûrenin adı, bazı âyet ve sûreleri de içine alan dînî duâ kitabı. Hâlet-i nez': can çekişme. Cüdâ: ayrı, ayrılmış. Bârihudâ (Bâr-Huda) : Allah.

b) — Gazeller :

Şems-i vahdetden tecellî etmiş envâr ibtidâ
Eylemiş feyz-i nübüvvet sırrını var ibtidâ

Zât-ı Vâhid lafzı ma'nâ-yı nübüvvet nûrunu
Halkederken kendisi etmişdir ikrâr ibtidâ

Hiss-i Tevhîd doğmamış insanda binlerce asır
Hâlıkı isbât muahhâr oldu inkâr ibtidâ

Lafzı «kuntu kenzi mahfî» vahdetin ma'nâsını
Lâyıkiyle fehmeden Muhtâr-ı Serdâr ibtidâ

Ahmed-i Muhtârdır sermâye-i feyz-i vücûd
Eylemişdir hilkatin esrârın izhâr ibtidâ

Ben bir abd-i hakperestim ey Nebiy-yi Muhterem
Âşık-ı Seyrânî'yi et kendine yâr ibtidâ

Tecellî: görünme. Nübüvvet: nebîlik, peygamberlik. Zât-ı Vâhid: Allah. İkrâr: dil ile söyleme, kabul, tasdik. Tevhîd: Allah'ın birliğine inanma. Hâlik: yaratan, Allah. Muahhâr: sonraya bırakılmış, geriye bırakılmış Kenz-i mahfî: gizli hazine (ben bir hazineyim mealindeki hadis). Muhtâr-ı Serdâr: Hz. Muhammed. Ahmed-i Muhtâr: Hz. Muhammed. Hilkat: yaratılma, yaratılış. İzhâr: gösterme, meydana çıkarma. Abd: kul, köle. Hakperest: doğruluktan ayrılmayan, Hakka tapan.

İzzetin kadri bilinmezdi rezâlet olmasa
Minberin kadri bilinmezdi hitâbet olmasa

Yapışub bir dale hâkim beklemezdi mahkeme
Arz eder ahvâlini ehl-i şikâyet olmasa

İp gerüb üstünde canbaz oynamazdı can içün
O oyun canbaza esbâb-ı ticâret olmasa

Sıçrayub üstünde gâh altında ipin oynamaz
Eylemez arz-ı hüner ehl-i ferâset olmasa

Bir velî Seyrânî'ye göstermez idi keşfini
Anlayup kenz-i kanâatde kerâmet olmasa

Esbâb: vasıtalar, sebepler. Ferâset: seziş, anlayışlılık. Kenz: hazine.

124

Ey tabîb elden gelirse yâremi gel emleme
Yâr elinden gelmedir bu yâreyi merhemleme

Havf-ı Bârî yenmez içilmez verilmez borçluya
Hâkim ü vâlilerin cisminde cânın yemleme

Esb-i rüşvet dizginin artırmış ister koşmağa
Ağzına ver bir dişendirik hemen bir gemleme

Bir zaman bir bûseyi cânım verirken vermedin
Şimdi var git gül yüzün çeşmim neminden nemleme

Sohbet-i ehl-i riyâyı dinlemekden hoş gelir
Dest-i sâkîden harâbat ehline dem demleme

Bulmamış hasbî devâ eden tabîbi bir mâriz
İstemem senden devâ Seyrânî'yi tek semleme

Em: ilaç, melhem. Bârî: yaratan, yaratıcı, Allah. Esb-i rüşvet: rüşvet atı. Dişendirik: yular, ipten gem. Riyâ: iki yüzlülük. Harâbât: meyhaneler, vîrâneler. Hasbî: karşılıksız, gönülden, karşılık beklemeden. Mâriz: hasta, hastalıklı. Sem(m): zehir, ağu.

Cümle halkın dînin Allah dîn-i İslâm eylese
Kalmaz hiç mazlum eğer Hak zulmü ilzâm eylese

Dîn-i İslâmdan murâd tutmakdır Allah emrini
Yapmamakdır nehyini bin devri eyyâm eylese

Hakk'a bir âdem riyâ ile ibâdet etmeden
Belki yeğdir kendini rüsvâ-yı bednâm eylese

Ehl-i kibrin tâatı makbûl-i indallâh değil
Üç yüz altmış gün orucun dutsa bayrâm eylese

Âdem ise âdemin hâlin düşün bir ibret al
Nefsine ârif olursun kalbin ilhâm eylese

Panzehrin câhilin nûş etme kâmil zehrin iç
Câhile aldanma Seyrânî bin ikrâm eylese

İlzâm: susturma, cevap veremez hâle getirme. Nehy: yasak etme. Eyyâm: günler. Bednâm: kötü adlı, adı kötüye çıkmış, kötü şöhretli. Rüsvâ(y): rezil, haysiyetsiz, itibarsız. Tâat: ibâdet, Allah'ın emirlerini yerine getirme. İndallah: Allah indinde, Allah'ın yanında. Nûş etmek: içmek.

126

Pâdişâh-ı dîn-i devletde adâlet kalmadı
Arzuhâlim sunmağa bende cesâret kalmadı

Mürteşîler heb bedestân kethüdâsı olalı
Bir helâl sermâyeli sâhib-(i) ticâret kalmadı

Beş vakitde hiç ezan sünnet eden yok akcesiz
Hasbetenlillâh niçün Hakk'a ibâdet kalmadı

Da'vet etmiş dost bizi kendüsinin sofrasına
Kimsenin lokmasında hazz u halâvet kalmadı

Yardım et Seyrânî'ye âhir nefes sultân-ı aşk
Zâhir olmadık kıymetden alâmet kalmadı

Mürteşî: rüşvet alan. Bedestân: kıymetli kumaş, silah, mücevher ve benzeri eşyaların alınıp satıldığı yer, üstü kapalı çarşı. Kethüdâ: kâhya. Akçe: para, eskiden kullanılmış bir küçük gümüş sikke. Hasbetenlillah: Allah rızâsı için.

127

Zât-ı Hak bâtıllığı mümkün değil etmez kabul
Hakka bâtıldır diyenler var ise bâtıldır ol

Hoca Nasreddin batırmış çorbaya kürkün yen'in
Sadr-ı meclisde kuûd etdirmemişdir köhne çul

Ahsen-i sûret nübüvvet sırrına mahrem olur
Aşk-ı Leylâ ile Mecnûn Hakk'a bulmuşdur vusûl

Belki âcizdir bunu hallletmeye fikr-i beşer
Hak yaratmış belki bu Leylâ'yı Mecnûn'a resûl

Hâlık'ın indinde varsa kıymeti mahlûkunun
Nakd-i enfâs hayatından gider Hallâk'a yol

Söyledi Seyrânî'ye bir söz bilen söz kadrini
Kıymetin ölçer bu sözün şübhesiz ehl-i ukûl

Yen: esvab ve çamaşır kolu, elbise kolunun el üzerine gelen kısmı. **Sadr:** baş, en baş, en yukarı. Kuûd: oturma. Ahsen: daha güzel, pek güzel. Nübüvvet: nebilik, peygamberlik. Enfâs: nefesler.

128

Ey nazargâh-ı celîlinden beni mehcûr eden
Şânına lâyık mıdır bu bîvefâlıklar neden

Varlığın yokluk kabul etmez senin bir vechile
Evvel âhir zâhir ü bâtın gelen sensin giden

Şems-i cevrinle gövündüm yok mu bir gölgen senin
Haşre dek yansın mı böyle bendeki bu cân ü ten

Yasdığım olsa da yatsam zıll-ı lûtfunda ilâh
Bir muhabbet görmedim zâtınla yâr incinmeden

Müşterek bir cilve var mâbeynimizde sevdiğim
Tende mutlak sen değilsin gayret-i ahdin güden

Bende benlikdir sana sensin diyen sen dediren
Bülbül-i Seyrânî'ye aşkın sebeb ey gül-beden

Nazargâh: bakılan veya bakılacak yer. **Celîl:** büyük, ulu. **Mehcûr:** terkolunmuş, bırakılmış. **Zâhir:** görünen, açık. **Bâtın:** gizli, **Gövünmek:** olgunlaşmak, yanmak. **Zıll:** gölge. **Mâbeyn:** ara, aradaki şey.

129

Aslâ yokdur neyleyim ben bîvefâsı bahtımın
Kimi sevsem yâd olur bu ibtidâsı bahtımın

Her neye kim sulh edersem bu cismime yok vefâ
Hamdulillâh neyleyim ben iktizâsı bahtımın

Her kime derdim beyân etsem demezler hayfâ
Halk içinde bir dânedir ağniyâsı bahtımın

Böyle çalınmış kalemim ne diyem ben çâre yok
Râzıyım takdîre her dem asliyâsı bahtımın

Düşmüşem bir zevk-i aşka eylerim her gün nidâ
Seyrânî der böyleyimiş intihâsı bahtımın

İktizâ: lâzım gelme, gerekme, ihtiyaç. Hayfâ: heyhât, vah. Agniyâ: zenzinler Asliyâ (asliyye): asıl, aslî. Nidâ: çağırma, bağırma, feryâd. İntihâ: sona erme, son.

130

Ehl-i aşkda koymadı ârı edeb kaşın gözün
Âlemin berbâdına oldu sebeb kaşın gözün

Yalnız İstanbul'ı zannetme ey şûh kıymetin
Hazîne-i Mısrı değer Şam Haleb kaşın gözün

Gam değildi bahşederdim elde vârım istese
Datlı cânım almaya eyler taleb kaşın gözün

Âşık-ı bîçâreler vasfın temâşâsındadır
Sanma birşey âlemin maksûdu heb kaşın gözün

Sînesine em gibi sarmak murâd etse seni
Âşık Seyrânî'ye neyler aceb kaşın gözün

Em: ilaç, devâ.

Ey şarâbı nûş eden sen dest-i istiğfârı tut
Boşla takrîri günâhı dâmen-i inkârı tut

Vâizin kürsîde tutma va'z-ı mahlûtun sakın
Etdiğin bezm-i elesde duyduğun ikrârı tut

Nûr-ı zât-ı kibriyâyı görmek istersen eğer
Şem'aya meftûn olan pervâne veş sen nârı tut

Câvidânî bir hayâta mazhar olmaksa merâm
Rûz-ü şeb Cemşîd gibi câm-ı mey-i serşârı tut

Vech-i Mevlâ'yı temâşâ çeşm-i Leylâ'dan eğer
Etme istersen hemen bir dâmeni kûhsârı tut

Maksadın Seyrânî râh-ı Hakkı bulmaksa eğer
Kendi rûhundan taşan o hiss-i ilhamkârı tut

İstiğfâr: Allah'tan günahın bağışlanmasını isteme, tövbe etme. Dâmen: etek. Mahlût: karışık, karıştırılmış. Bezm-i elest: Allah'ın ruhları yarattıktan sonra «ben sizin Rabbiniz değil miyim» diye sorduğunda; onlardan da «evet Rabbimizsin» cevabını aldığı meclis, elest meclisi. Kibriyâ: büyüklük, ululuk. Zât-ı kibriyâ: Allah. Câvidânî: ebedî, kalıcı. Cemşîd: şarabı ilk bulan ve kullanan İran hükümdârı. Serşâr: ağzına kadar dolu.

c) — **Semâîler :**

Efendim devlet-i ömrün mezîd olsun saâdetle
Devâm-ı şöhret-ü şânın cedîd olsun beşâretle

Şükür Hakk'a cilâ olmuş cihânda nâm-ı evsâfın
Ki gelmez kıssa-i şerhe yazılsa bin kitâbetle

Yetibdir hikmet-i âlîleriniz -âfâka ser-tâ-ser
Ki Hatem kaldı hayrân işidicek ol senâdetle

Hudâ yevmen elyevm eyleye bu rütbe-i a'lâ
Kıyâmet haşre dek kalsun esâsın pür-şerâfetle

Çü bir dindâr vezirsin kim seven hayr işleri her dem
Kitâbın hükmin basmazsın gidersin hem şerâatle

Yazub Seyrânî bu nazmı görür evrâk-ı divânî
Ki Mustafa Ağa buldı bu râhı çün kerâmetle

Mezîd: artma, çoğalma. Cedîd: yeni. Beşâret: müjde. Ser-tâ-ser: baştan başa, bütün, hep. Hatem: cömertliği ile ünlü İbnü Abdullah Bin Sa'd'ın lâkabı. Yevmen elyevmen: günden güne, gittikçe. Basmak: çiğnemek (burada). Şerâfet: şerefli olma, şereflilik.

— Müseddes —

Giyinmiş kâkülün kaşın gözün kirpiklerin kâre
Yakışmış birbirine bârekallâh sun'-ı settâre
Yüzünde o lâtif renk örnek olsun reng-i gülzâre
Ne gam varsın hazân çöksün çemende reng-i ezhâra
Güzel renkler yüzünden imtizâç etmiş nedir çâre
Bakılmaz ki bakılsın böyle yüzle böyle ruhsâre

Yarım gözle bakarken gözlerinde bir süzülmek var
Hele kirpiklerinde ok gibi bir bir dizilmek var
Gülünce kıl gibi cânımda incelmek var üzülmek var
Sana bağlı yüreğim sanma ki senden çözülmek var
Güzel renkler yüzünden imtizâç etmiş nedir çâre
Bakılmaz ki bakılsın böyle yüzle böyle ruhsâre

Kucağına başım koysam yüzünü eylese teslîm
O pembe renkli ruhsârın elimle eylesem telsîm
Bunu Seyrânî bilmem ki ne yolda yâr eder tevsîm
Bu bence bir güzel manzar güzel bir levha-i tersîm
Güzel renkler yüzünden imtizâç etmiş nedir çâre
Bakılmaz ki bakılsın böyle yüzle böyle ruhsâre

Bârek-Allah: Allah mübarek etsin, hayırlı ve bereketli olsun. Sun'-ı settâr: Allah'ın işi. Ezhâr: çiçekler. İmtizâc: kaynaşma, uyuşma. Telsîm: öpme, ağzını öpme. Tersîm: resmetme, resimleme. Tevsim: adlandırma, ad verme

134

Uyan gafletden ey gâfil nedir sende bu nâdanlık
Bilirsin fâide vermez sana sonra peşîmanlık

Uyanmış senden ednâlar eder tesbihin Allah'ın
Uyanmazsun yatub a'lâ iken sen bu ne hayvanlık

Niçün sen gitmeye gösterdiğin yola heveslenmek
Olur mu böyle da'vâ ile müslümanlık sultanlık

Çakaldan besbeter çarık çeküb dağa çıkarırsın
Riyâ ile niçün halka satarsın ehl-i irfanlık

Senin var yersin içersin yemez içmezlerin hâlin
Düşünmezsin behey kardaş olur mu böyle ihvanlık

Düşün Davud'un ahkâmın düşün evlâdı encâmın
Tamahkârlık edüb dâim çekersün sen peşîmanlık

Düşüp Karun gibi mal cem'inin hırsı telâşına
Ne oldu pâdişahlık saltanat Sultan Süleymanlık

Eğer insan isen Seyrânî elden koma ihsânı
Olur mânâ-yı harf-i lafzı ihsân ile insanlık

Nâdân: cahil, haddini bilmez, kaba, terbiyesiz. Tama'kâr: açgözlü, cimri. Karun: İsrailoğullarından zenginliği ile ünlü bir kimse (Hz. Musa, onu zekâtını vermesini söylemiş fakat o vermeyince Hz. Musa'nın duasıyla malı mülkü yerle bir olmuştur.)

135

Kemânı eğmeyince doğru atmak tîri mümkün mü
Kirişin çekmeyince tîre bulmak seyri mümkün mü

Hadîsin âyetin mânâları elfâza muhtacdır
Okunmazsa hadîsin âyetin tefsîri mümkün mü

Aziz-i Mısrî'nin ru'yâsını Yusuf eder tâbir
Görülmüş olmayan ru'yâların tâbiri mümkün mü

Dehânında zebânı olmasa Seyrânî'nin böyle
Kemâlin hâk-i pâye nazmile takrîri mümkün mü

Kiriş: yayı germeğe yarayan esnek bağ. Aziz-i Mısrî: Mısır azizi, padişahı, meliki. Hz. Yusuf Mısır padişahının rüyasını yorumlayarak zindandan kurtulmuştu.

ç) — Kalenderîler :

Ey gözleri mestân seni alaya değişmem
Rûyını senin şol kızıl elmaya değişmem

Râzını açınca kuzum ol dürler mi saçan
Kiraz lebini ol gül-i handâna değişmem

Billûrdan latifdir ol senin gerdânın ey cân
Sîm tenini semâda olan aya değişmem

Seyrânî seni çokdan dilet ey cism-i servi
Vechinde hâlin anberi mercâna değişmem

Mestân: sarhoş, kendinden geçmiş. Alay: herkes, kimseler. Râz: sır, gizlenilen şey. Dürr: inci.

137

Âşıkları meftûn eden ol canlar öğünsün
Zülf dokunan ol sîm-gerdânlar öğünsün

Dünyâ dolusu mal değer peykârın bakışı
Ol hüsnüne mâil olan civânlar öğünsün

Her gün bir rengde döner ânın kâmet-i vezni
Âşıkını müştâk eden ihvanlar öğünsün

Bir biz değiliz hûbların hayrânı bilirsin
Anların vasfın eyleyen irfânlar öğünsün

Seyrânî der biz eylemedik yâr ile ülfet
Nâzenîn olan sultâna mihmânlar öğünsün

Meftûn: gönül vermiş, tutkun, vurgun, sihirlenmiş. İhvan: sâdık, candan dostlar. Peykâr: cenk, savaş.

138

Ey dil bu sözüm rütbede kimyâ ile bir dut
Dinle bunu âyine-i ferdâ ile bir dut

Bir çeşme ki eylese bir susamışa kifâyet
Katre ise de sen ânı deryâ ile bir dut

Bir ağniyâ ki kimseye bir menfaati yok
Bir pula gücü yetmiye ednâ ile bir dut

Bir ulemâ ki olmaya ilmi ile âmil
Koy bir kafese bülbülü karga ile bir dut

Seyrânî'nin hak sözünü kim eder ise ibdâl
Şer'an davânı bâdehû fetvâ ile bir dut

Rütbe: sıra, derece, basamak. Âyine: ayna. Ferdâ: gelecek, yarın, âhiret. Kifâyet: yetişme, yeterlik, yararlık. Ağniyâ: zenginler.

d) — Şarkı :

Güzel gel meclîse bir an sürelim zevkile devrân
Seni seven âşıkların olur Mecnûn gibi uryân
Dide pür-hûn gönül meftûn gel kerem kıl gümüş gerdân

Seni sevdim gözüm mesdi aşkın yelî serde esdi
Yazıkdır gel bana etme başın içün gönül kasdı
Dîde pür-hûn gönül meftûn gel kerem kıl gümüş gerdân

Seveli seni dildârım harc eyledim elde vârım
Takın altın hamaylılar unudamam böyle yârim
Dîde pür-hûn gönül meftûn gel kerem kıl gümüş gerdân

Seyrân(î) görse sen dilberi can ile olur müşteri
Sîm-gerdânı seyredenler gezer âlemde serserî
Dîde pür-hûn gönül meftûn gel kerem kıl gümüş gerdân

Pür-hûn: kan içinde. Kerem: cömertlik, bağış. Dildâr: gönül alan sevgili. Hamaylı: kadınların boyunlarına taktıkları altın veya gümüş kolye.

ŞİİRLERİN DİZİNİ

A — Hece Vezni ile Yazılmış Olan Şiirler

a) — Koşmalar :

Sıra		Sayfa
1 —	Sensin cerrâh seni ben de isterim Yetsen sen imdâda yâremiz anda	31
2 —	Mevlâ'ya malûmdur feryâd ü nâlem Evkât-ı hamsede subh ü şâmında	32
3 —	Doğru olmayanın sonu uğruluk Olur ferâseti elden bırakma	33
4 —	Gelüp görünsen de gâhi gözüme Gönlün bahtım gibi yâr değil bana ...	34
5 —	Pervâzıma dardır yedi kat gökler Dâima açıktır istikbâl bana	35
6 —	Bu dünya kurulup olandan berü Meftûn Süleymanlar al yanağına	36
7 —	Kurumun benzetdim semâda mâha Bu dili düşürdüm ay kaşlarına	37
8 —	Gerçi lâyık değil iki yâr sevmek Seversen sıdkile bir yâri sına	38
9 —	Başına başkası değmiş olanın Bilir alâmetin irfân olursa	39
10 —	Kızarmış yanağın vahdet gülünden Nerden mâil oldun sen bu kokuşa	40
11 —	Sevdâlara salıp garip serimi Aşkın dolusunu içmesi de güç	41
12 —	Benzer ol âlime ilmile âmil Kendi olmaz elden umar itimâd	42

13 — Cihânın malını ferâmuş etti
Sûretâ gezeriz gamhânelerde 43

14 — El ermedik göz görmedik bir nesne
Yapılmış kubbesi Hudâ'sı nerde 44

15 — Bundan gedâ olan anda olur bay
Anda gedâ olur bay gide gide 45

16 — Eğer vaktimizde gelürse mehdi
Bulmasun îmânım gümân içinde 46

17 — Halk içinde hiç şerîkim bulmadım
Bu lisânım kaldı zârın içinde 47

18 — Haram helâl bulduğun yersen
Mü'minlik da'vasın ferâgat eyle 48

19 — Leyl ü nehâr firkatiyle yanarım
Serimi sevdâya saldım yenile 49

20 — Muhabbet bir yana ben de bir yana
Güzel sevmek zarar değil dinime 50

21 — Tenimde canımda kalmadı mecal
Meded senden yokuş ile düzüme 51

22 — Hüsnüne söz olmaz medhi sezâdır
Getürmez mislini bindebir âna
Fânî cihâna 52

23 — Nûr-ı şemsi vahdet zatı dolunmaz
Benzemez mihr ü mâh kesâfetine 53

24 — Cennet görmez meyhâneye varanlar
İçüb kendini sarhoş idenlere 54

25 — Ruhlar bir araya derilir iken
Âşık olun dedi cânan bizlere 55

26 — Yahşı balık tutdum kuru çaydan
Yerden göğe doğru yağar kar dese 56

27 — Biz dâim anlara eyleriz minnet
Anlar yolda bizden uludur diye 57

28 — Halâs eder bizden kara günleri
Alsak Mevlâ ismin dillerimize 58

29 — Güzeller içinde idüb serfirâz
Melâhet Mısrına kılmış pâdişâh 59

30 — Gül veş yetüb bitdim aşkın dağında
Bülbül konmak için dalım kalmadı ... 60

31 — Gelenler göç etmiş hani tantana
Dünyâya hükmeden zâlim kalmadı ... 61

32 — Beni âkıbeti eyledin abdâl
Ziynet göstermiye kâmet mi kaldı ... 62

33 — Feryâda başladı şeydâ bülbüller
Gül vasfın etmekden diller dolaşdı ... 63

34 — Nazar kılmak içün ol sîm gerdâna
Alışmak mı yeğdir alışmamak mı 64

35 — Çıkardı gözünden gönlünden beni
Bendesi kendiye yaramamış mı 65

36 — Neyleyim efendim hâlim yamandır
Niçün verdi Hudâ cismine cânı 66

37 — Defterde her dostun ismi okunmaz
Gökden yağar yere erir kar gibi 68

38 — Gördüm ahmer lebin bilmezim noldum
Cânımı yoluna veresim geldi 69

39 — Ateş vapurunu icâd eyleyen
Yelken açub yel kadrini bilir mi 70

40 — Bâde olsam girsem kadeh içine
Destur deyüp dosta sunaman beni ... 71

41 — Gözüm yaslı kaldı ağlarım gülmem
Yok elimden tutub kaldıran beni 72

42 — «Enelhak» demedim «entelhak» dedim
Melâmet dalında asdırdın beni 73

43 — Rahmet gibi göğden yere yağmadım
Yaradanım yokdan etmiş var beni ... 74

44 — Gördü mümkün değil kesretle vahdet
Ânınçün kûşe-i tenhâya gitdi 75

45 — Dikilecek kudret kalmadı dizde
Ecel belimizi bükdü bükecek 76

46 — Örümcek çulhanın dokumuş bezin
Biçmek elimizden gelmez ki biçek ... 77

47 — Güzelim bağrıma kara taşları
Basar gider misin kıyamete dek 78

48 — Ellisinde göçüm çekip götürdüm
Vâdesi yetmişe döndürdün felek 79

49 — Eyiler âlemden göçdü çekildi
Bizler zemânenin piçine kaldık 79

50 — Yanaşma şeytana aldatır seni
Şeytanın konduğu daldan ırak ol 80

51 — İçindeki güzellerin aşkından
Yanıp tutuşursun nâre İstanbul 81

52 — Kırk öğütden sen bir nasîb aldın mı
Kadir kıymet hakkı bildin mi gönül ... 82

53 — Sahibinin ismin çıkarmaz beyaz
Hâtem yüzük olsa kararsız gönül 83

54 — Şol mah cemâlini bize döndermiş
Dinle kelâmını aleyküm selâm 84

55 — Südü kaymak eder lebin mâyesi
Mâyesiz hiç yoğurt dutar mı bilmem ... 85

56 — Halli âsân değil müşgil muammâ
Zulm-i zâlim göğe direk mi bilmem ... 86

57 — Ma'mûr olmak için gönül harâbı
Bir mi'mâr elinden geçer mi bilmem ... 87
58 — Yüküm ağır atım menzîle varmaz
Deve gibi ben de dizler ağlarım 88
59 — Bahtın gemisinde yelken yok bildim
Durma lodos gibi es kara bahtım ... 89
60 — Dâmına düşmüşem düşman ağının
Seni merd kahraman er deyü geldim 90
61 — Çatma kaşlarını gel eyle rahat
Zülfünü gerdana düzme sevdiğim ... 91
62 — Pervâne şem'inin nûrına müştâk
Bile bile nâre yanar sevdiğim 92
63 — Tecellîden böyle imiş nasîbim
Kesb ü kârım oldu derd ü gam benim 93
64 — Dil ağlar avunmaz pîr-i velîme
Beşiğine niyâz edüb belerim 94
65 — Anka yaradılub Kafa gitmezden
Binbir Kaf bekliyor toyumuz bizim ... 95
66 — Nâr-ı hasretinle Mecnûn dağında
Bir Leylâ aşkını bulan ben oldum 96
67 — Allah bir resûl hak yokdur gümânım
Hidâyet nûrunu özümde buldum 97
68 — Vücudlar şehrine velvele aman
Fark edemez olduk sağ ile solum ... 98
69 — Her gece düşümde bir hercâinin
Âteş-i aşkından duramıyorum 99
70 — Feleğin önünde elendik bizler
Süzüle süzüle nesîme döndüm 100
71 — Muhabbet dilersen semtimde dolaş
İstemezsen gamda kal kara gözlüm .. 101

72 — Elfâzı bilmeyen mânâ seçemez
Sırat köprüsünden ince sözlüyüm 102

73 — Kazâ belâ ile âlem dolduğu
Kazların kadıya uçmaklığından 103

74 — El uzadub bağda biten her gülü
Dermemesi evlâ imiş dermeden 104

75 — Yeter kıldın bana cevr ile cefâ
Belki suâlimi veremiyesin 105

76 — Ağyâr isen defterini dürelim
Yer altında gezer keminli misin 106

77 — Şu garib âşıkın sînesin nâre
Yakan yaksın dağlayanlar dağlasın ... 107

78 — Yarın mahşer günü ararlar bizi
Mîzan terazisi kurulur bir gün 108

79 — Şâyet verdi nutkum câhile siklet
Kadrim bilir ehl-i irfân olanlar 109

80 — Teşne var mı deyü sâkîler gezer
Ellerinde dolu peymâneler var 114

81 — Hakka hakikata oldun büvelek
Zulmü adâlete saldığın yeter 115

82 — Aşkın nârı ile olmuşam helâk
Deli gönül yüce dağdan kar ister ... 116

83 — Ateş şöyle dursun tütün azâbı
Tilkiyi çakalı inden çıkarır 117

84 — Alçak fidanların boyu yücele
Bülbülüm hevesim gonce güldedir 118

85 — Seni bana gâyet fâzıl dediler
İçerimde bir yara var bil nedir 119

86 — Gelmiş olanları bir gönderen var
Gitmiş olan gelmek dilek değildir 120

87 — Kedi var arslanın yerini tutmuş
Arslan var adına kedi söylenir 121

88 — Dünyayı hep rezil köpekler aldı
Gelen ümerâya karşı gidiyor 122

89 — Her kumaşı bir tarakda dokuyor
Şeridini bâzarlara çözüyor 124

90 — Güzel sever isen gerdanı benli
Her güzelin kahrı çekilmez imiş 125

91 — Bu müşgilin çâresini ara bul
Çabuk gelür geçer vakt-i sabâvet 126

92 — Kısmet kapusını bulur lâcerem
Kısmetde yolundan sapar bulunmaz ... 128

93 — Güzele gözlerim eder eyvallah
Çirkin yüze kimse bakmak istemez ... 129

94 — Merdese kaçkını softa bozgunu
Selâm vermek içün insan beğenmez ... 130

b) — Semâîler :

95 — Erir akar böyle bilin
Tükenir o tâb o bedende 132

96 — Senin gibi emlek kuzu
Görmedim ömrüm içinde 133

97 — Olamaz Konya'nın dengi
Niğde şehri Bor'u ile 134

98 — Er pîr vasfın edenlerin
Kurbân olsam dillerine 135

99 — Gelmez ârifin gücüne
Kara giyse al yerine 136

100 — Dostun sözü serime tâc
Düşman sözün tutmamalı 137

101 — Pervâneler gibi nârda
Vücudumu yak eyledi 138

102 — Aşkın dersin okutmağa
Sanma korkub ürke beni 139

103 — Sözünden özün tanırdım
Fehmederdim dostum seni 140

104 — Karanlıkda cân ü dilden
Şem'-i sûzân olayım 141

105 — Uğrun uğrun tenhalarda
Ağlamakdır hâlim benim 142

106 — Mâh rûyından nikâbını
Alan dilber bin yaşasın 143

107 — Sulu yalçınlar önünden
Açılan gül solar bir gün 144

108 — Kendini üryân etmişsin
Ört nikâbın gül üşürsün 145

109 — Engin yüksek düz ovada
Kimi kovar kimi kaçar 146

110 — Soralım yoksula baya
Aslı nedir neden ağlar 147

111 — Ateşlerden daha beter
Âşıkları yakışın var 148

112 — Harâb etdi zulüm dehri
Aceb dürlü felâket var 149

113 — Cânım gül rûyına derdim
Gülmezlenür hoşnazlanur 150

114 — Âdem'den evvel bu dem
Hak bilir kimde imiş 151

B) — Aruz Vezni ile Yazılmış Olan Şiirler

a) — Dîvanlar :

115— Bâd-ı aşkın zühre burcundan eser leyl ü nehâr
Savurur ömrümdeki harmânım Allah aşkına 152

116— Cennet ile güldürür gâhî câhimle ağlatır
Nefsinin kürsîden inmezden düşer tedbîrine 153

117— Savm edemem sabrım yokdur neylim hâlim şedîd
Doymayınca şâdolur mu bilirsin mûye bu dil 154

118— Nokta dökdüm cümle usturlâb-ı aşkı yokladım
Lûtfu değmez kahrına baht-ı siyâhım var benim 155

119— Yakdı çeşmim şem'-i ruhsârına kaldım zârile
Rûz ü şeb gamda olam pervânesi bir kimsenin 156

120— Köşe taşı yerde kalmakla yerin bulmaz değil
Kâbili tamir olan virânı bulmakdır hüner 157

121— Bu cihâna geldi gülmedi nice bin evliyâ
Mevlânın muhabbeti bilir misin canda olur 158

b) — Gazeller :

122— Şems-i vahdetde tecellî etmiş envâr ibtidâ
Eylemiş feyz-i nübüvvet sırrını var ibtidâ ... 159

123— İzzetin kadri bilinmezdi rezâlet olmasa
Minberin kadri bilinmezdi hitâbet olmasa ... 160

124— Ey tabîb elden gelirse yâremi emleme
Yâr elinden gelmedir bu yâreyi merhemleme 161

125— Cümle halkın dînin Allah dîn-i İslâm eylese
Kalmaz hiç mazlum eğer Hak zulmü ilzâm eylese 162

126— Pâdişâh-ı dîn-i devletde adâlet kalmadı
Arzuhâlim sunmağa bende cesâret kalmadı 163

127— Zât-ı Hak bâtıllığı mümkün değil etmek kabul
Hakka bâtıldır diyenler var ise bâtıldır ol 164
128— Ey nazargâh-ı celâlinden beni mehcûr eden
Şânına lâyık mıdır bu bîvefâlıklar neden ... 165
129— Aslâ yokdur neyleyim ben bîvefâsı bahtımın
Kimi sevsem yâd olur bu ibtidâsı bahtımın 166
130— Ehl-i aşkda koymadı ârı edeb kaşın gözün
Âlemin berbâdına oldu sebeb kaşın gözün 167
131— Ey şarâbı nûş eden sen dest-i istiğfarı tut
Boşla takrîri günâhı dâmen-i inkârı tut ... 168

c) — Semâîler :

132— Efendim devlet-i ömrün mezîd olsun saâdetle
Devâm-ı şöhret-ü şânın cedîd olsun beşâretle 169
133— Güzel renkler yüzünden imtizâç etmiş nedir çâre
Bakılmaz ki bakılsın böyle yüzle böyle ruhsâre 170
134— Uyan gafletden ey gâfil nedir sende bu nâdanlık
Bilirsin fâide vermez sana sonra peşîmanlık 171
135— Kemânı eğmeyince doğru atmak tîri mümkün mü
Kirişin çekmeyince tîre bulmak seyri mümkün-
mü 172

ç) — Kalenderîler :

136— Ey gözleri mestân seni alaya değişmem
Rûyını senin şol kızıl elmaya değişmem ... 173
137— Âşıkları meftûn eden ol canlar öğünsün
Zülf dokunan ol sîm-gerdânlar öğünsün ... 174
138— Ey dil bu sözüm rütbede kimyâ ile bir dut
Dinle bunu âyine-i ferdâ ile bir dut 175

d) — Şarkı :

139— Seni seven âşıkların olur Mecnûn gibi uryân
Dîde pür-hûn gönül meftûn gel kerem kıl
gümüş gerdân 176

BİBLİYOGRAFYA

I — YAZMALAR :

A) — CÖNKLER (1)

1) — Ankara Millî Kütüphanesi :

AMKC., Nu: 3, v. IIb.

AMKC., Nu: 4, s. 76, 77, 78, 98, 125, 175, 190, 191, 192, 214, 215, 216, 248, 259, 260, 261, 262, 268, 269, 270, 271, 272, 278, 279, 280, 286, 287, 288, 290, 295, 296, 309, 342, 343, 379, 401, 420, 421, 422, 423, 425, 426, 430, 431, 435, 440, 441, 442, 443.

AMKC., Nu: 22, v. 62a, 63a, 89b.

AMKC., Nu: 27, v. 31a.

AMKC., Nu: 34, v. 8a.

AMKC., Nu: 35, v. 9a—b.

AMKC., Nu: 36, v. 12b, 50b, 51a—b, 72b, 79b, 102a—b, 103a—b.

---

(1) — Bu çalışma hazırlanırken birinci derecede cönklerden istifade edilmiştir. Seyrânî'ye âit şiirlerin bulunduğu cönklerin numaraları ile sayfaların numaraları ayrı ayrı gösterilmiştir. Araştırmacıların hizmetine sunulan cönk sayısı arttıkça Seyrânî'ye âit başka şiirlerin de ortaya çıkacağı kuvvetle muhtemeldir.

AMKC., Nu: 51, v. 3a, 4a—b, 5a—b, 6a, 7a, 10a, 11a, 13a—b, 14a—b, 15a, 16a, 17b, 18a—b, 20a—b, 21b, 22a—b, 23a—b, 25a, 27a, 28b, 31a—b, 32a, 33a, 42a, 44b, 45a, 46a—b, 48a—b, 49a, 50a—b, 51a—b, 52a—b, 53a, 54a, 56a, 57b, 60b, 61b, 62a—b, 63a—b, 64a—b, 65b, 66a—b, 71a—b, 72a—b, 73a, 75a, 77a—b, 78a, 79a, 80a—b, 81a—b, 82a—b, 83a—b, 84a—b, 90b, 92b, 93a, 101b, 106b, 110b, 111a, 112a—b, 113a—b, 114a—b, 115a, 116a—b, 120a—b, 121a—b, 125a—b, 127a, 129a—b, 130b, 131a—b, 132a—b, 133a, 134a—b.

AMKC., Nu: 54, v. 60b.

AMKC., Nu: 58, v. 103a—110b.

AMKC., Nu: 67, v. 10a—b, 11a, 12a—b, 13a.

AMKC., Nu: 90, v. 9a, 29b, 30a.

AMKC., Nu: 99, v. 56a, 72a—b, 92b, 93a—b, 99b, 100b, 117a—b, 161a—b.

AMKC., Nu: 131, v. 18b, 20b.

AMKC., Nu: 135, v. 47b, 50a, 57a, 58b, 60a, 61a, 62b, 63b, 64a, 78a, 79b, 80a, 81a, 88b, 92b.

AMKC., Nu: 136, v. 10b, 31b.

AMKC., Nu: 139, v. 27a, 39b.

AMKC., Nu: 148, v. 7a.

AMKC., Nu: 156, v. 26a.

AMKC., Nu: 158, v. 52a, 54a.

AMKC., Nu: 159, v. 14b, 15a—b, 16a, 18a, 19b, 20a.

AMKC., Nu: 160, v. 49b.

2) — **Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Nadir Eserler Arşivi :**

MİFAD. NEAC., Nu: 75.0001, v. 35b.

MİFAD. NEAC., Nu: 75.0010, v. 23b.

MİFAD. NEAC., Nu: 79.0016, v. 67b.

MİFAD. NEAC., Nu: 79.0018, v. 22a, 163b.

MİFAD. NEAC., Nu: 79.0042, v. 22b, 26a, 129a—b.

3) — **KRDC. (Kayseri-Rasim Deniz Özel Kitaplığında bulunan cönkler.)**

B) — **MECMUALAR :**

1) — **Ankara Millî Kütüphanesi :**

AMK. ME., Nu: 258, v. 23a—b, 24a—b, 25a—b, 26a—b, 27a—b, 31a.

AMK. ME., Nu: 423, v. 16b, 17a—b, 27b, 28a—40b, 78b, 94b, 115b, 116a—b, 117a, 134b, 137a.

AMK. ME., Nu: 1215, s. 594, 595.

AMK. ME., Nu: 1237, s. 69.

AMK. ME., Nu: 3565, s. 46.

AMK. ME., Nu: 3864, s. 8, 10, 13, 15, 20.

AMK. ME., Nu: 4262, v. 14b, 15b.

AMK. ME., Nu: 4453, v. 87b.

AMK. ME., Nu: 4573, s. 561, 620.

AMK. ME. FB., Nu: 569, (Divançe-i Seyrânî, Fahri Bilge Kopyesi, Seyrânî'nin şiirlerinden seçmeler.)

2) — **Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Nadir Eserler Arşivi :**

MİFAD. NEA. ME., Nu: 790.0055, v. 16b.

II — UMUMÎ BİBLİYOGRAFYA (1)

A) — KİTAPLAR :

Alangu, Tahir, 100 Ünlü Türk Eseri, (1. cilt) İst. 1974, Milliyet Yayınları.

Alkan, Naim, Türk Halk Edebiyatı, Ankara 1973, Yargıçoğlu Matbaası.

Arısoy, M. Sunullah, Türk Gülmece ve Yergisinden Seçmeler, (Hiciv ve Mizah Ant.), İst. 1977, Bahar Matb.

Atalay, Besim, Bektâşîlik ve Edebiyatı, İst. 1340, Matbaa-i Âmire.

Beşgöz, Dr. İlhan, İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, İst. 1956, Nurgök Matb.

Bayrı, M. Halit, 19. Yüzyıl Halk Şiiri, İst. 1956, Varlık Yayınevi.

Bezirci, Asım, Dünden Bugüne Türk Şiiri Antolojisi, İst. 1968, May Yayınları.

Boratav, P. Naili - H. Vedat Fıratlı, İzahlı Halk Şiiri Antolojisi, Ank. 1943, Maarif Matb.

Cumbur, Müjgân, Başakların Sesi (Saz Şairlerinin Hayatı ve Eserleri), Ank. 1968, Poyraz Reklâm.

Demircioğlu, Yusuf Ziya, Halk Edebiyatı Antolojisi, İst. 1933 Kanaat Kitaphanesi.

Develioğlu, M. Abdullah, Üç bin Türk ve İslâm Müellifi, İst 1973, Yaylacık Matb.

(1) Seyrânî Bibliyografyası MİFAD tarafından basılmakta olduğundan bibliyografya bölümünü geniş tutmayı gerekli görmedik.

Edgüer, Nahit Nafiz (Hz.), Halk Şiirleri, İst. 1964, MEB. Halk Eğitimi Yayınları.

Elçin, Prof. Dr. Şükrü, Halk Edebiyatı Araştırmaları, Ank 1967, Kültür Bakanlığı MİFAD. Yayınları: 24, Halk Edebiyatı Dizisi: 3

Elçin, Prof. Dr. Şükrü, Halk Edebiyatına Giriş, **Ankara, 1981,** Kültür Bakanlığı Yayını: 365, T. Halk Kültürü Eserleri: 10.

Ergun, S. Nüzhet, Halk Edebiyatı Antolojisi, İst. 1938, Devlet Basımevi.

Eyüboğlu, İ. Zeki, Bütün Yönleriyle Bektâşilik, İst. 1980, Yeni Çığır Yayınları, Yelken Matb.

Gencosman, Kemal Zeki, Türk Destanları, İst. 1972, Hürriyet Yayınları.

Gölpınarlı, Abdülbaki, Alevi-Bektâşî Nefesleri, İst. 1963, Yükselen Matb.

Gölpınarlı, Abdülbaki, Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi, İst. 1972, Milliyet Yayınları.

Gözler, H. Fethi, Yunus'tan Bugüne Türk Şiiri, İst. 1981, İ. Aka Kitabevi.

Gözpınar, İsmet (Hz.), En Güzel Örnekleriyle Halk Şiiri Çeşitleri, Ank. 1966, Kardeş Matb.

Güloğlu, Faruk Rıza, Seyrânî, İst. 1941. Emniyet Kitabevi.

Güney, E. Cem, Halk Şiiri Antolojisi, İst. 1950, Varlık Yayınları.

Gürlek, Ahmet, Memleketim Develi, Ank. 1975, Yeni Desen Matb.

Habip, İsmail, Türk Tecedddüt Edebiyatı Tarihi, İst. 1340, Matbaa-i Âmire.

Hâzım, Ahmet, Sânihât-ı Seyrânî, İst. 1340, Matbaa-i Millî.

İnal, İ.E. M. Kemal, Son Asır Türk Şâirleri, İst. 1940, M. Eğitim Yayınevi.

Kabaklı, Ahmet, Türk Edebiyatı, C. 2, İst. 1973, Türkiye Yayınevi.

Kasır, Hasan Ali, Develi'li Seyrânî, (Hayatı, sanatı, şiirleri), İst. 1984, Acar Matb.

Kocatürk, V. Mahir, Saz Şiiri Antolojisi, Ank. 1963, Ayyıldız Matb.

Kocatürk, V. Mahir, Türk Edebiyatı Antolojisi (Başlangıçtan Bugüne Kadar, Açıklamalı Türk Edebiyatı Şaheserleri), Ank. 1967, Edebiyat Yayınevi.

Köksal, Yaşar, Seyrânî, İst. 1960, Şevket Ünal Matb. Birlik Kitap Serisi, Nu: 17.

Köprülü, Prof. Dr. M. Fuat, Türk Saz Şâirleri Antolojisi, Ank. 1962, Millî Kültür Yayınları, Güven Basımevi.

Makal, Tahir Kutsi, Türk Halk Şiiri Antolojisi, İst. 1978, Toker Yayınları.

Meydan Larousse, (Büyük Lûgat ve Ansiklopedisi, C. 14, İst 1969, Meydan Yayınevi.

Mutluay, Rauf, Türk Halk Şiiri Antolojisi, İst. 1972, Milliyet Yayınları, Türk Klasikleri Dizisi: 9.

Nayır, Y. Nabi, Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri Antolojisi, İst. 1972, Varlık Yayınları.

Nayır, Y. Nabi, En güzel Koşmalar, İst. 1962, Varlık Yayınları

Necatigil, Behçet, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, İst. 1980, Varlık Yayınları.

Okay, Haşim Nezihi, Develi'li Seyrânî, İst. 1953, Maarif Kitaphanesi ve Matb.

Ozankan, Cenap, Kırk Halk Şâiri, Hayatı ve Eserleri, İst. 1960, Tan Matb.

Özkırımlı, Atilla, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, İst. 1982, Basaş Ofset.

Öztelli, Cahit, Dertli-Seyrânî, (Hayatı ve Şiirleri), İst. 1964, Varlık Yayınları.

Öztelli, Cahit, Uyan Padişahım, İst. 1976, Milliyet Yayınları.

Polat, Osman, Âşık Seyrânî, (Hayatı ve Şiirleri), Ank. 1975, Ünal Matb. Develi - Seyrânî Kültür Derneği Yayınları: I.

Püsküllüoğlu, Ali, Türk Halk Şiiri Antolojisi, Ankara 1975, Bilgi Yayınları: 224.

Satoğlu, Abdullah, Başlangıcından Bugüne Kadar Kayseri Şâirleri, Ank. 1970, Filiz Yayınları, Ar. Matb.

Sevengil, R. Ahmet, Yüzyıllar Boyunca Halk Şiirleri (Radyo Konuşmaları), İst. 1965, Atlas Kitabevi.

Sevük, İ. Habip, Halk Edebiyatı Bilgileri, İst. 1942, Remzi Kitabevi.

Seyrânî, Mehmet, Seyrânî, Ank. 1953, Emek Basın-yayın evi, Güvercin Kitapları, Nu: 31, Şiir Serisi: 20 (Seçme Şiirler)

Seyrânî, Mehmet, Seyrânî, İst. 1941, Emniyet Kitabevi. (Seçme Şiirler).

Seyrânî, Develi'li Âşık, Hayatı ve Şiirleri, Kayseri 1984, Dördüncü Seyrânî Semineri ve Şenlikleri Komitesi Yayınları, Nu: I, Gündem Basın Yayın.

Solok, C. Kudret, Türk Edebiyatından Seçme Parçalar, İst. 1982, İ. Aka Kitabevi.

Tal'at, Ahmet, Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i, İst. 1928, Devlet Matb.

Türk Ansiklopedisi, Cilt: 28, MEB. Devlet Kitapları, ME. Basımevi.

Uğur, Sait, İçel Folkloru (Halk Şâirlerine Ait Tetkik ve Metinler), Ank. 1948, Ulus Basımevi.

Ünlü, Derviş (Derl.), Develi'li Halk Âşığı Seyrânî Babanın Hayatı ve Şiirleri, Kayseri 1963, Erciyes Matb.

Yedekçioğlu, Kâzım, Öğünmek Gibi Olmasın Ama Kayseriliyim, İst. 1972, İrfan Matb.

Yener, Cemil, Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, İst. 1973, Bateş Yayınları, Baha Matb.

Yücebaş, Hilmi, Hiciv ve Mizah Edebiyatı Antolojisi, İst. 1976, Milliyet Dağıtım.

Ziya, Yusuf, 19. Asır Halk Şâirlerinden Seyrânî, İst. 1933, Suhûlet Kitaphanesi, Ankara Matb.

B) — Dergi ve Gazetelerde Yayınlanan Makale, İnceleme, Röportajlar :

Alpaslan, İsmet, «Seyrânî'nin Hayatı», Seyrânî Gazetesi, Seyrânî Özel Sayısı, Nu: 823, 12 Mayıs 1986.

Asena, Alâaddin, «Seyrânî'ye Saygı», İnanç sayı: 5, 1984.

Ataman, S. Yaver, «Seyrânî», Zonguldak Gazetesi, sayı: 44, 1946.

Aykul, M. Kemal, «Rüyâ mı Emir mi,» Erciyes, sayı: 54, Haziran 1982.

Başaran, Mustafa, «Seyrânî'de Âhiret Düşüncesi», Erciyes sayı: 54, Haziran 1982.

Başaran Mustafa, «Halk Şâiri Seyrânî», Erciyes, sayı 65, Mayıs 1983.

Can, Abdülcelil, «Seyrânî'nin Edebî Kişiliği», Kayseri Olay Gazetesi, Dördüncü Âşık Seyrânî Seminer ve Şenlikleri özel eki, 12-13 Mayıs 1984.

Canbulat, Cevdet, «Seyrânî Dolayısıyla», Türk Folkloru, sayı: 58, Mayıs 1954.

Canbulat, Cevdet, «Dertli ve Seyrânî», TFA. sayı 61, Ağustos 1954.

Canozan, A. Şahin, «Âşık Seyrânî'nin Dertli İle Karşılaştırılması». Gurbet, sayı: II, Mayıs 1984.

Ceylan, Mustafa, «Seyrânî Çağı ve Düşüncesi», Ece Haber Ajansı özel eki, sayı: 3866, Mayıs 1984.

Çağlar, B. Kemal, «Dertli ve Seyrân», TFA sayı: 69, Nisan 1955.

Çatak Âşık Ali, «İlm-i Hikmet Destanı», Erciyes sayı: 38, Haziran 1980.

Çatak, Âşık Ali, «Seyrânî Üzerine Derlemeler ve Toplamalar», Erciyes sayı: 65, Mayıs 1983.

Çetin, M. Nihad, «Seyrânî'nin Neşredilmemiş Bazı Şiirleri», TM., C. XII'den ayrı basım, İst. 1935.

Çimen, Mahir, «Seyrânî Konusunda Ahmet İslâmoğlu ile Mülâkat», Erciyes, sayı: 54, Haziran 1982.

Deniz, Rasim, «Seyrânî 1-2», Kayseri Kültür, sayı: 2-3, Mayıs-Haziran 1981.

Deniz, Rasim, «Cönklerdeki Seyrânî», Erciyes, sayı: 65, Mayıs 1983.

Deniz, Rasim, «Seyrânî'nin Şiirlerinde Dinî Motifler», Erciyes, sayı: 79, Temmuz 1984.

Dizdaroğlu, Hikmet, «Everek'li Seyrânî'ye Mal Edilen Bir Destan Üzerine», Türk Folkloru, sayı: 2, Eylül 1979.

Dizdaroğlu, Hikmet, «Seyrânî,» TFA., sayı: 53, Ekim 1953.

Dizdaroğlu, Hikmet, «(Dertli - Seyrânî) Dolayısıyla Bir Tenkit Üzerine», TFA., sayı: 64-65, Eylül-Ekim 1954.

Dündar, Ali, «Seyrânî», Hakimiyet Sanat Dergisi, sayı: 23, Aralık 1977.

Ertepınar, Coşkun, «Büyük Ozan Seyrânî ve Bir Döneme Kuşbakışı», Ortadoğu Gazetesi, 18 Temmuz 1979.

Feyzioğlu, Muin, «Büyük Halk Şâiri Seyrânî», Erciyes, sayı: 72, 1949.

Feyzioğlu, Muin, «Seyrânî'de Psikolojik Hayat», Erciyes, sayı: 65, Mayıs 1983.

Gözler. H. Fethi, «Seyrânî'nin Taşlama Ustalığı», İnanç sayı: 4, Haziran 1984.

Gözler, H. Fethi, «Halk Şâiri Seyrânî'de Su Motifi», Erciyes sayı: 92, Ağustos 1985.

Günay, Doç. Dr. Umay, «Develi'li Seyrânî'nin Rüya Motifinin Tahlili», H.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi, C: 3, sayı: I, 1985.

İslamoğlu, Mustafa, «Seyrânî'yi Anlamak», Erciyes, sayı 65, Mayıs 1983.

İslamoğlu, Mustafa, «Seyrânî'de Tasavvuf,», Develi Gazetesi, Seyranî özel sayısı, 15 Haziran 1983.

İvgin, Hayrettin, «Seyrânî'nin Şiirlerinde Telmih Sanatı», Erciyes, sayı: 82, Ekim 1984.

Kâhyaoğlu, İsmail, «Seyrânî'den Menkıbeler», Erciyes, sayı: 54, Haziran 1982.

Kâmil, Erkan, «Seyrânî Üzerine M. İlyas Subaşı İle Bir Sohbet», Erciyes, sayı: 65, Mayıs 1983.

Kâmil, Erkan, «Seyrânî'nin Edebî Cephesi», Kayseri Gazetesi, 28 Mayıs 1982.

Kasır, H. Ali, «Seyrânî'nin Düşünce Dünyası», Erciyes, sayı: 54, Haziran 1982.

Kaya, Doğan, «Seyrânî'nin Özlü Sözleri», Erciyes, sayı: 84, Aralık 1984.

Kayacan, İsa, «Âşık Seyrânî'nin Dünyasından», Erciyes, sayı: 65, Mayıs 1983.

Köksal, Dr. Hasan, «Seyrânî'nin Şiirlerinde Lirizm», Erciyes, sayı 81, Eylül 1984.

Meriç, R. Melûl, «Seyrânî Baba», İçtihat Mecmuası, sayı: 145, Mart 1922.

Oğuzbaşaran, Bekir, «Bir Karakter Adamı Olarak Seyrânî», Küçük Dergi, sayı: 3, Ağustos 1979.

Oğuzbaşaran, Bekir, «Seyrânî'de Atasözleri ve Deyimler Üzerine Bir Deneme», Millî Kültür, sayı: 37, Aralık 1982.

Oğuzbaşaran, Bekir, «Seyrânî'de Hz. Peygamber Sevgisi», Erciyes, sayı: 83, Kasım 1984.

Okay, H. Nezihi, «Seyrânî», Erciyes, sayı 4, 6, 9, 11, 14, 15, 16, 1938-1940.

Okay, H. Nezihi, «Seyrânî'nin Toplumsal Yönü», Folklor, sayı: 16, 17, 18, Ağustos, Eylül, Ekim 1970.

Onay, A. Tal'at, «Seyrânî'nin Dokuz Koşması ile Bir Destanı», TFA., sayı: 81, Nisan 1981.

Önder, A. Rıza, «Seyrânî'nin Eğitici Yönü», Türk Folkloru, sayı: 61, Ağustos 1984.

Önder, A. Rıza, «Hak Yolcusu Seyrânî», Folklor, sayı: 4 (34), Ekim-Aralık 1984.

Özdamarlar, Kadir, «Tanzimat ve Seyrânî 1-2», Kayseri Haber Gazetesi, 10 Mayıs 1978, 17 Mayıs 1978.

Özdamarlar, Kadir, «Seyrânî», Erciyes, sayı: 6, 1978. sayı: 54, Haziran 1982.

Özdamarlar, Kadir, «Seyrânî'nin Hayatı», Kayseri Olay Gazetesi, özel ek, 12-13 Mayıs 1984.

Özder, M. Adil, «Seyrânî'nin Yaratılış Destanı», Sivas Folkloru, sayı: 76, 77, 78, 1979.

Özdil, Yasin, «Seyrânî'nin Şiirleri ve Sanatı», Erciyes, sayı: 54, Haziran 1982.

Özen, Kutlu, «Everek'li Seyrânî'nin Taşlama ve Yergilerine Genel Bir Bakış», Erciyes, sayı: 80, Ağustos 1984.

Öztelli, Cahit, «Seyrânî (Hayatı ve Şiirleri),» Türk Dili, sayı: 24, Eylül 1953.

Rıfkı, Ahmet, «Seyrânî», İçtihat Mecmuası, 15 Mart 1922.

Sakaoğlu, Doç. Dr. S., «Âşık Edebiyatında Mısra Değişiklikleri ve Seyrânî'nin Şiirlerinden Örnekler», Türk Dili, sayı: 379, Ocak 1985.

Satoğlu, Abdullah, «Seyrânî'nin Şiirlerinde Mûsikî Unsurları», Erciyes, sayı: 83, Kasım 1984.

Subaşı, M. İlyas, «Seyrânî'de Metafizik Düşünce», Millî Kültür, Nisan 1983.

Sungur, Hayrettin, «Seyrânî'den Menkıbeler» Erciyes, sayı: 54, Haziran 1982.

Tuncalp, Enver, «Halk Şâiri Seyrânî'nin Aruz Ölçüsü ile Yazılan Şiirleri», Gülpınar, sayı 96, 1984.

Türkoğlu, Ali «Halk Şiirinde Seyrânî'nin Yeri», Erciyes, sayı: 6, 1978.

Yedekçioğlu, Kâzım, «Seyrânî'de Toplum ve Aşk», Erciyes, sayı: 65, Mayıs 1983.

C) — Tebliğler, Tezler :

Ateş, Sami, «Seyrânî'nin Şiirlerinde Hak ve Hakikat», Dördüncü Seyrânî Seminer ve Şenliklerinde sunulan tebliğ metni (basılmadı), 12-13 Mayıs 1984, Develi.

Cumhur, Dr. Müjgân, «Seyrânînin Şiirlerinde Tabiat», Dördüncü Seyrânî Seminer ve Şenliklerinde sunulan tebliğ metni (basılmadı), 12-13 Mayıs 1984, Develi.

Güney, Mahir, «Seyrânî'nin Şiirlerinde Tabiat ve Eşya», İstanbul Üniversitesi Kitaplığı, Tez nu: 2634, (basılmadı), İst. 1957.

Güzel, Doç. Dr. Abdurrahman, «Seyrânî'nin Eserlerinde Tasavvufî Motifler», Üçüncü Seyrânî Seminer ve Şenliklerinde tebliğ olarak sunulmuştur (basılmadı), 12-13 Mayıs 1983, Develi.

Önder, A. Rıza, «Seyrânî'nin Şiirlerinde Yergi», Dördüncü Seyrânî Seminer ve Şenliklerinde tebliğ olarak sunulmuştur. 12-13 Mayıs 1984, Develi.

Tansel, F. Abdullah, «Everek'li Seyrânî Hakkında Neşredilenler Üzerinde Çalışılması Gerekli Mevzûlar», (Dördüncü Seyrânî Seminer ve Şenliklerinde tebliğ olarak sunulmuştur (basılmadı), 12-13 Mayıs 1984.

Yüksel, Hasan Avni, «Develili Âşık Seyrânî ve Şiirleri», G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Mastır Tezi, (basılmadı) Ankara, 1985.

Âşık Seyrânî, 1800'de Develi'de doğmuştur.

Gençlik yılları Develi ve çevresinde geçmiş, daha sonra İstanbul'a gitmiştir. Devrin tanınmış şâirleriyle atışmalar yapmış, sarayın ilgi ve iltifatını görmüştür. Bilhassa yazdığı taşlamalarla dikkati çeken Seyrânî, İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalınca başta Haleb olmak üzere memleketin çeşitli yerlerini dolaşmış ve 1866'da Develi'de ölmüştür.

Dînî, tasavvufî şiirlerinin yanında sâde bir dille yazdığı taşlama ve diğer sosyal temalı şiirleri ile Halk Edebiyatı'nda önemli bir yeri olan Seyrânî'nin elimizde çok sayıda şiiri mevcuttur.

İki bölümden meydana gelen bu eserde Seyrânî'nin hayatı, edebî şahsiyeti ve şiirlerinden örneklerle bibliyografya bulunmaktadır.

530.— TL.
(KDV. dahil)